

DET KONGELIGE
UTENRIKSDEPARTEMENT

Meld. St. 25

(2019–2020)

Melding til Stortinget

Eksport av forsvarsmateriell fra Norge
i 2019, eksportkontroll og internasjonalt
ikke-spredningssamarbeid

DET KONGELIGE
UTENRIKSDEPARTEMENT

Meld. St. 25

(2019–2020)

Melding til Stortinget

Eksport av forsvarsmateriell fra Norge
i 2019, eksportkontroll og internasjonalt
ikke-spredningssamarbeid

Innhold

1	Bakgrunn og sammendrag	7	7	Eksport av flerbruksvarer relatert til masse-ødeleggelsesvåpen	31
2	Åpenhet om eksport av forsvarsmateriell	14	8	Utenriksdepartementets oppgaver og nasjonalt samarbeid om eksportkontroll	32
3	Regelverk og retningslinjer	15		Det nasjonale samarbeidet om eksportkontroll	33
3.1	Eksportkontrollloven	15			
3.2	Eksportkontrollforskriften	15			
3.2.1	Om generalklausulene	16	8.1		
3.3	Utenriksdepartementets retningslinjer for eksport av forsvarsmateriell	17			
3.3.1	Sluttbrukerdokumentasjon	20	9	Eksporten av forsvarsmateriell i 2019	34
4	Sanksjoner og restriktive tiltak	21	9.1	Utvikling i eksporten av forsvarsmateriell, tjenester og reparasjoner	36
4.1	Særlig om Russland	22	9.2	Utførsel av A- og B-materiell fordelt på regioner i 1000 NOK	37
4.2	Særlig om sanksjoner og tiltak mot Iran	22	9.3	Utførsel av A- og B-materiell fordelt på regioner i prosent	38
4.3	Sanksjoner mot Nord-Korea	22	9.4	Eksport av forsvarsmateriell fordelt på land	38
5	Kontroll med immateriell teknologi- og kunnskaps-overføring	23	9.5	Eksport fordelt på vareposisjonene i liste I	42
6	Internasjonalt samarbeid om eksportkontroll og ikke-spredning	24	9.6	Eksport av forsvarsmateriell fordelt på land og varegrupper i liste I	43
6.1	Kontroll med konvensjonelle våpen og sensitiv høyteknologi – Wassenaar-samarbeidet (WA) ...	25	9.7	Tjenester for utenlandske oppdragsgivere knyttet til liste I	59
6.1.1	FNs konvensjon om våpenhandel (ATT)	26	9.8	Reparasjoner for utenlandske oppdragsgivere	60
6.2	Ikke-spredningsavtalen	27	9.9	Utførsel av håndvåpen	61
6.3	Kjernefysisk ikke-spredning og eksportkontroll – Nuclear Suppliers Group (NSG)	27	9.10	Forsvarets utførsler av eget materiell	61
6.4	Konvensjonene mot forbud av kjemiske og biologiske våpen – eksportkontrollregimet Australia-gruppen	28	9.11	Avslag på søknader om eksport av forsvarsmateriell i 2019	61
6.5	Leveringssystemer for masseødeleggelsesvåpen – missilkontrollregimet MTCR	29	9.12	Overføring av produksjonsrettigheter og formidling	62
6.6	Haag-kodeksen mot spredning av ballistiske missiler (HCoC)	29	9.13	Utførsel av flerbruksvarer til militær sluttbruk	62
6.7	Initiativet for sprednings-sikkerhet (PSI)	30	9.14	Utførsel av beskyttelsesvester for bruk i humanitær mine-rydding	63
6.8	Samarbeidet med EU	30	9.15	Bedrifter som har rapportert om eksport i 2019	63

Vedlegg			
1	Vareliste I – Forsvarsrelaterte varer	66	3 Forskrift om eksport av forsvarsmateriell, flerbruksvarer, teknologi og tjenester
2	Lov om kontroll med eksport av strategiske varer, tjenester og teknologi m.v. [eksport-kontrolloven]	67	4 Retningslinjer for Utenriksdepartementets behandling av søknader om eksport av forsvarsmateriell, samt teknologi og tjenester for militære formål av 28. februar 1992
			69
			75

Forklaring på varekategorier og forkortelser

A-materiell	Varekategori definert i retningslinjer for Utenriksdepartementets behandling av søknader om eksport av forsvarsmateriell. Forsvarsrelaterte varer og teknologi omfattes av Utenriksdepartementets liste I.	Omfatter våpen, ammunisjon og visse typer militært materiell. I tillegg omfattes annet materiell med strategisk kapasitet som vesentlig kan påvirke de militære styrkeforhold i nærområdet.
B-materiell	Varekategori definert i retningslinjer for Utenriksdepartementets behandling av søknader om eksport av forsvarsmateriell. Forsvarsrelaterte varer og teknologi omfattes av Utenriksdepartementets liste I.	Omfatter øvrige forsvarsrelaterte varer som ikke har egenskaper eller bruksområder som definert for varekategori A.
Flerbruksvarer («dual use»)	Omfattet av Utenriksdepartementets liste II.	Varer og teknologi som er utviklet for sivile formål, men som er identifisert innenfor de multilaterale eksportkontrollregimene til å ha viktige militære bruksområder.
Strategiske varer		En fellesbetegnelse på forsvarsmateriell, flerbruksvarer og andre sivile varer som anses å kunne ha en viktig militær anvendelse.
AG	Australia Group	Australia-gruppen (multilateralt eksportkontroll samarbeid for kjemiske/biologiske våpen)
ATT	Arms Trade Treaty	FN-avtale om internasjonal handel med våpen
BTWC	Biological and Toxin Weapons Convention	Konvensjonen mot biologiske våpen
CWC	Chemical Weapons Convention	Kjemivåpenkonvensjonen
HCoC	Hague Code of Conduct against Ballistic Missile Proliferation	Haag-kodeksen mot spredning av ballistiske missiler
IAEA	International Atomic Energy Agency	Det internasjonale atomenergibyrådet
ICT	Directive for Intra Community Transfers	Direktiv for forenklet lisensiering innenfor EØS
MTCR	Missile Technology Control Regime	Regimet for eksportkontroll av missilteknologi
NSG	Nuclear Suppliers Group	Gruppen av leverandørland for eksportkontroll av kjernefysisk materiale og relevante flerbruksvarer

NPT	Non-Proliferation Treaty	Ikke-spredningsavtalen for kjernefysiske våpen
OPCW	Organization for the Prohibition of Chemical Weapons	Organisasjonen for forbud av kjemiske våpen
OSSE	Organization for Security and Cooperation in Europe (OSCE)	Organisasjonen for sikkerhet og samarbeid i Europa
PSI	Proliferation Security Initiative	Initiativet for spredningssikkerhet
PST		Politiets sikkerhetstjeneste
SIPRI	Stockholm International Peace Research Institute	Stockholms fredsforskningsinstitutt
WA	The Wassenaar Arrangement on Export Control for Conventional Arms and Dual-Use Goods and Technologies	Wassenaar-samarbeidet (multilateralt eksportkontroll-samarbeid for konvensjonelle våpen og flerbruksvarer)

DET KONGELIGE
UTENRIKSDEPARTEMENT

Meld. St. 25

(2019–2020)

Melding til Stortinget

Eksport av forsvarsmateriell fra Norge i 2019, eksportkontroll og internasjonalt ikke-spredningssamarbeid

*Tilråding fra Utenriksdepartementet 12. juni 2020,
godkjent i statsråd samme dag.
(Regjeringen Solberg)*

1 Bakgrunn og sammendrag

Meldingen som nå legges frem er den 25. i rekken siden den første gang ble fremlagt i 1996. I meldingen redegjøres det for omfanget av eksporten av våpen, ammunisjon og annet militært materiell, relatert teknologi og tjenester for militære formål (heretter forsvarsmateriell) i 2019. Det gis også informasjon om eksporten av flerbruksvarer for militær bruk i utlandet.

Graden av åpenhet om eksport av forsvarsmateriell har blitt betydelig styrket siden 1996. Regjeringen ønsker å bidra til bedre kunnskap om denne delen av norsk forsvars- og sikkerhetspolitikk gjennom mest mulig åpenhet. Meldingene har siden 1996 bidratt til å forsterke åpenheten rundt eksportkontrollen i Norge ved å gi en omfattende redegjørelse for regjeringens politikk på eksportkontrollområdet, samt for eksportkontrollregelverket og retningslinjene for Utenriksdepartementets behandling av søknader om eksport av forsvarsmateriell, og for selve eksporten.

Forsvarsindustrien og eksportkontrollen er en integrert del av norsk forsvars- og sikkerhetspolitikk. Det er en målsetning å sikre en levedyktig forsvarsindustri, og dermed bidra til leveringssikkerhet for både Norges og allierte lands forsvar. Norsk forsvarsindustri er verdensledende innenfor enkelte teknologiområder, noe som også er positivt for teknologiutvikling og arbeidsplasser innenfor sivil sektor.

Forsvarsbedriftene er avhengige av å kunne eksportere og delta i internasjonalt utviklings- og produksjonssamarbeid. Regjeringen vil fortsatt legge til rette for at industrien har mest mulig tydelige og forutsigbare vilkår og rammer for sin eksportaktivitet. Samtidig må dette skje innenfor rammen av en restriktiv eksportkontroll.

Utenriksdepartementet er ansvarlig myndighet for eksportkontrollen i Norge. Departementet har ansvar for både forvaltnings- og policyoppgaver, herunder politikktutvikling og deltakelse i det multilaterale eksportkontrollsam arbeidet,

behandling av lisenssøknader, oppfølging av bedriftenes rapporteringer om eksporten og som er fremstilt i de årlige meldingene, samt en omfattende informasjonsvirksomhet overfor næringsliv og teknologimiljøer.

Det nasjonale kontrollapparatet består av et tett samarbeid mellom departementet og flere aktører. Politiets sikkerhetstjeneste (PST) og Toll-etaten har lovpålagte oppgaver når det gjelder varekontroll, håndhevelse av eksportkontrollen, og forebygging og etterforskning av brudd på eksportkontrollregelverket. Det nasjonale samarbeidet er avgjørende for å utøve en effektiv eksportkontroll og for å hindre spredning av varer og teknologi til masseødeleggelsesvåpen eller terrorformål.

For å sikre et effektivt og kompetent nasjonalt kontrollapparat, er det nødvendig at PST, Toll-etaten, Etterretningstjenesten, FFI og Direktoratet for strålevern og atomsikkerhet også deltar i det multilaterale eksportkontroll-samarbeidet, hvor det bl.a. deles omfattende informasjon om spredningstrender, anskaffelsesforsøk og fordekte våpenprogrammer.

Eksportkontrollen i Norge ble fullt ut digitalisert i 2015 da Utenriksdepartementet tok i bruk søknads- og saksbehandlingssystemet E-lisens for mottak og behandling av søknader, henvendelser og kvartalsvise rapporteringer knyttet til eksport av strategiske varer. Systemet sørger for nødvendig ivaretagelse av omfattende bedriftssensitiv informasjon, sporbarhet samt kvalitetssikring av det omfattende materialet om den faktiske eksporten av forsvarsmateriell fra Norge. Et økende antall eksportsøknader, mer komplekse saker, nye kontrolloppgaver og styrking av brukervennlighet, nødvendiggjør videreutvikling av E-lisenssystemet. Utenriksdepartementet vil prioritere dette arbeidet.

Søknader om eksport av forsvarsmateriell vurderes grundig innenfor rammen av retningslinjer for Utenriksdepartementets behandling av søknader om eksport av forsvarsmateriell, teknologi og tjenester for militære formål. Retningslinjene baserer seg på Stortingets vedtak og presiseringer, samt en konsolidert kriterieliste. På denne måten sikres mest mulig åpenhet og forutsigbarhet om vurderingene som blir gjort, og en god forvaltning av eksportkontrollen. Regelverk og retningslinjer er grundig gjort rede for i meldingens kapittel 3.

Når det gis lisens for eksport av forsvarsmateriell og flerbruksvarer til militær bruk, settes det vilkår om kvartalsvis rapportering om den faktiske eksporten som finner sted på grunnlag av den enkelte lisens. Eksporten fremstilt i kapittel 9

er basert på eksportørenes rapporter om hvilke varer, hvilken teknologi og hvilke tjenester som faktisk er eksportert innenfor rammen av innvilgede lisenser.

Åpenhet om eksport av forsvarsmateriell

Åpenheten om selve eksporten av forsvarsmateriell, flerbruksvarer for militær sluttbruk, avslag på søknader om eksportlisens osv. fremgår i meldingens kapittel 9. I meldingen omtales også regelverket og praktiseringen av retningslinjene for Utenriksdepartementets behandling av søknader om lisens av forsvarsmateriell. Dette gir ytterligere innsikt i forvaltningen av eksportkontrollen, og tilfører et godt kunnskapsgrunnlag til den offentlige debatten innenfor denne delen av norsk sikkerhetspolitikk.

Fremstillingene i kapittel 9 følger samme format som i meldingene de siste årene.

Ved at de årlige meldingene behandles i Stortinget, gis det offentlig og parlamentarisk innsyn i praktiseringen av Utenriksdepartementets retningslinjer. Regjeringen vil videreføre praksisen med å konsultere Stortingets organer om særskilte saker.

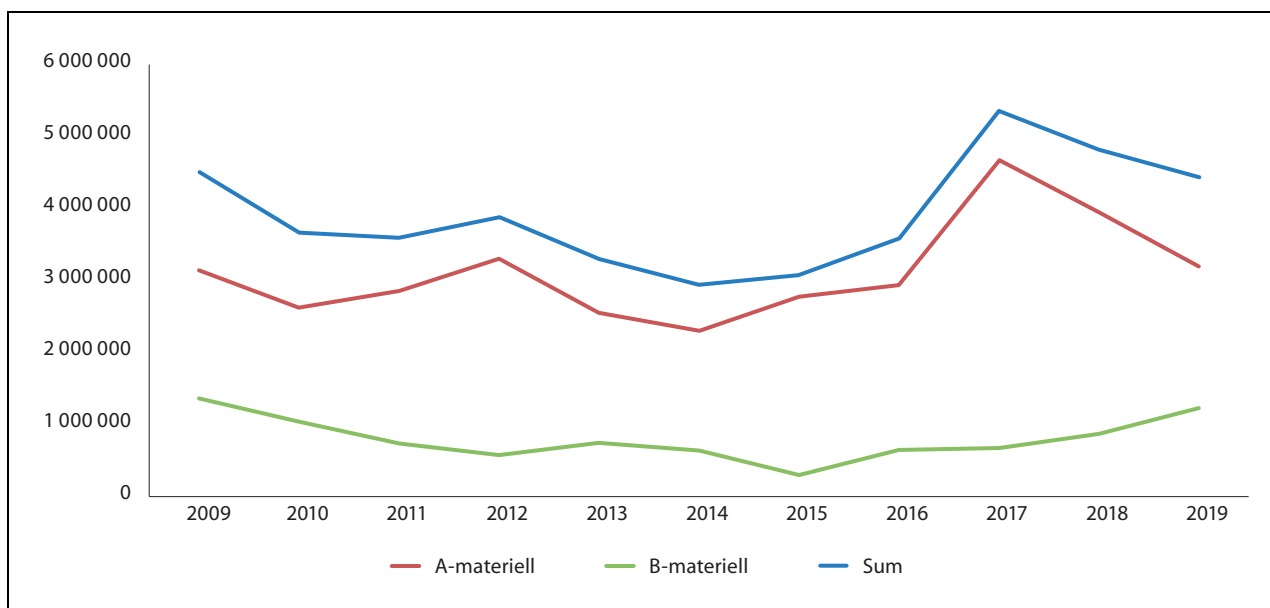
I likhet med i 2019, vil Norges rapportering til FNs våpenhandelsavtale (ATT) og et engelsk sammendrag av stortingsmeldingen også i 2020 offentliggjøres.

Samtidig som Regjeringen ønsker å gi størst mulig åpenhet om eksporten av forsvarsmateriell fra Norge, må innsyn skje innenfor de begrensninger som følger av den strenge taushetsplikten i eksportkontrollloven § 2.

Om eksporten i 2019

Ved innvilgelse av lisens for eksport av forsvarsmateriell, stilles det alltid vilkår om at eksportørene skal rapportere kvartalsvis om den faktiske utførselen som har funnet sted basert på de enkelte lisenser jf. eksportkontrollforskriften § 17.

Disse rapportene kvalitetssikres i Utenriksdepartementet og danner grunnlaget for fremstillingen av den faktiske eksporten av forsvarsrelaterte varer og av flerbruksvarer for militær bruk som har funnet sted i de enkelte årene. Kvalitetssikringen av rapportene opp mot de innvilgede lisensene er et svært omfattende arbeid, og medfører at de faktiske tallene først kan fremstilles etterskuddsvis. Den årlige handelsstatistikken fra Statistisk sentralbyrå (SSB) bygger derimot direkte på eksportørers egne utførselsdeklarasjoner, og anvender varekategorier som ikke er identiske

Figur 1.1 Utviklingen i eksporten av forsvarsmateriell 2009–2019

med eksportkontrollens varelister. Derfor er statistikkene ulike og ikke direkte sammenlignbare.

Den samlede verdien av eksporten av forsvarsmateriell, samt tjenester og teknologi og flerbruksvarer til militær bruk fra Norge i 2019 var i underkant av 5,6 milliarder kroner, hvorav forsvarsrelaterte varer utgjorde i overkant av 4,4 milliarder kroner. Av dette utgjorde A-materiell (i hovedsak våpen og ammunisjon) 3,2 milliarder kroner, og B-materiell (annet militært materiell) om lag 1,2 milliarder kroner.

Sammenlignet med 2018 var det i 2019 en nedgang i verdien av eksporten av A-materiell på 19 %, og en økning i verdien av eksporten av B-materiell på 41 %. Verdien av eksport av flerbruksvarer til militær bruk var på ca 379 millioner, en nedgang på 34 % fra 2018 til 2019. Eksporten av forsvarsrelaterte tjenesteytelser, reparasjoner, produksjonsrettigheter og formidling, utgjorde i 2019 om lag 745 millioner kroner, det vil si en økning på 44 % i forhold til i 2018.

Sammenlignet med eksporten i 2018 er det en total nedgang i verdien av eksporten på 6 % i 2019.

I forhold til i 2018, var det i 2019 en total nedgang i verdien av eksporten av A- og B-materiell på nesten 320 millioner kroner. Det var en nedgang i eksporten til særlig Oman (ned 479 millioner kroner), Polen (294 millioner kroner), og Thailand (101 millioner).

Det var en økning i verdien av eksporten i 2019 til særlig USA (opp 473 millioner kroner), Sverige (130 millioner kroner) og Belgia (129 millioner kroner).

Detaljer om den samlede eksporten fremgår i meldingens tabell 9.3.

Medlemslandene i NATO, Sverige, Finland samt andre europeiske land mottok ca. 93 % av eksporten av A-materiell, og 88 % av B-materiell fra Norge i 2019. I 2018 utgjorde eksporten av A-materiell til disse landene 81 % av den totale eksporten, mens eksporten av B-materiell til disse landene utgjorde ca 63 %.

Forsvarsindustriens kontrakter går ofte over mange år. Leveransene kan være ulikt fordelt gjennom kontraktperioden, og eksportverdien vil derfor variere fra år til år.

I 2019 ble det utstedt 1203 lisenser for eksport av varer på liste I. I tillegg kommer en rekke henvendelser som krever saksbehandling på ekspertnivå. Totalt ble det behandlet omlag 4200 eksportkontrollrelaterte saker i 2019.

Utenriksdepartementet ga i 2019 29 avslag på lisenssøknader vedrørende forsvarsrelaterte varer og flerbruksvarer til militær bruk, omfattet av Utenriksdepartementets vedlegg I og II til forskriften om eksportkontroll. Det er redegjort nærmere for disse i meldingens kapittel 9.11.

Det er redegjort nærmere for eksporten, lisensavslagene og om bedriftene som står bak eksporten i meldingens kapittel 9.

Regelverk og retningslinjer for kontrollen med eksport av strategiske varer

Kontrollen med eksport av strategiske varer er hjemlet i lov 18. desember 1987 om kontroll med

strategiske varer, tjenester og teknologi m.v. (eksportkontrollloven). Utenriksdepartementets forskrift av 19. juni 2013 om eksport av forsvarsmateriell, flerbruksvarer, teknologi og tjenester (eksportkontrollforskriften) utgjør det operative regelverket for departementets lisensierings- og kontrolloppgaver. Utenriksdepartementet arbeider med å tydeliggjøre hva som menes med immateriell teknologi, herunder eksportkontrollregulert kunnskapsoverføring. I denne forbindelse vurderes også behovet for eventuelle presiseringer i forskriften.

Begrepet «strategiske varer» er en fellesbetegnelse for forsvarsmateriell og flerbruksvarer og er i eksportkontrollloven definert som «varer og teknologi som kan være av betydning for andre lands utvikling, produksjon eller anvendelse av produkter til militær bruk eller som direkte kan tjene til å utvikle et lands militære evne, samt varer som kan benyttes til å utøve terrorhandlinger».

Utenriksdepartementets retningslinjer for eksport av forsvarsmateriell baserer seg på Regjeringens erklæring av 11. mars 1959 og Stortingets vedtak av samme dato, hvor det bl.a. forutsettes at det skal gjøres grundige vurderinger av de utenriks- og innenrikspolitiske forhold i vedkommende område, og at Norge ikke vil tillate salg av våpen og ammunisjon til områder hvor det er krig eller krig truer, eller til land hvor det er borgerkrig. I 1997 samlet Stortinget seg enstemmig om at demokratiske rettigheter og respekt for grunnleggende menneskerettigheter i mottakerlandet også skal tas hensyn til.

Situasjonen knyttet til Tyrkias militære operasjoner i det nordlige Syria høsten 2019, førte til at Utenriksdepartementet besluttet å stanse behandlingen av nye lisenssøknader til Tyrkia. I dialog med industrien ble utførelse basert på gyldige lisenser holdt tilbake. Situasjonen utløste en grundig vurdering av retningslinjene og Stortingets forutsetninger, og førte til at Stortingets vedtak fra november 1967 ble aktualisert. Dette vedtaket kom i stand etter en debatt som fant sted i Stortinget høsten 1967 om våpeneksport og forholdet til allierte land. 1967-vedtaket representerer en avgrensning av 1959-vedtakets virkeområde, og slår fast at 1959-vedtaket ikke sikter på å regulere forhold som står i forbindelse med norske sikkerhets- og forsvarsinteresser, og bare gjelder for kommersiell våpeneksport. Videre fremgår det at leveranser til NATO-allierte land, som skjer etter planer trukket opp i NATO og som Norge har vært med på å vedta, ikke omfattes av 1959-vedtaket. I lys av Stortingets enstemmige vedtak i 1967, vil utførelse som finner sted i forbindelse med

planer trukket opp i NATOs forsvarsorganisasjon og som er godtatt av Norge, kunne godkjennes.

Stortingets vedtak fra 1959 og presisering i 1997 forutsetter en sammensatt og bred vurdering av søknader om lisens for eksport av forsvarsmateriell. Dette følger særlig av 1959-vedtakets formulering om at «det skal ved avgjørelsen legges vekt på de utenriks- og innenrikspolitiske vurderinger». Selv om kun demokratiske rettigheter og grunnleggende menneskerettigheter nevnes konkret i 1997-erklæringen, har man i praksis også vektlagt humanitærrettslige forhold. I 2014 ble det gjennomført en grundig gjennomgang og revisjon av retningslinjene, som førte til at det blant annet ble innarbeidet en konsolidert liste av vurderingskriterier. Kriteriene omfatter EUs åtte kriterier for våpeneksport og artikkel 6 og 7 fra FNs våpenhandelsavtale ATT, og utdyper vurderingene som forutsettes i vedtaket fra 1959 og presiseringen i 1997. Retningslinjene ble senest oppdatert i mai 2019 for å ytterligere tydeliggjøre hensynet til den internasjonale humanitærretten som følger av ATTs artikkel 7, ved å ta inn en konkret referanse til humanitærretten i den konsoliderte kriterielisten.

Det legges stor vekt på å sikre at regelverk og retningslinjer til enhver tid er oppdaterte, målrettede og tidsmessige, og at de ivaretar den teknologiske og sikkerhetspolitiske utviklingen. Nødvendige endringer og oppdateringer foretas ved behov. Søknader om eksport av forsvarsmateriell og flerbruksvarer for militær sluttbruk er gjenstand for grundige og omfattende vurderinger innenfor rammen av retningslinjene og med hensyn til informasjon om andre lands lisensavslag, som utveksles innenfor samarbeidet med EU og Wassenaar-samarbeidet. Retningslinjene gir innsikt i og bedre forståelse for hvilke vurderinger lisenssøknadene er gjenstand for, og gir nødvendig og tydelig forutsigbarhet også overfor eksportindustrien. Den omfattende og grundige behandlingen sikrer en tydelig og forsvarlig forvaltning av eksportkontrollen.

Regjeringen er opptatt av å videreføre et eksportkontrollregelverk som er strengt, tydelig og forutsigbart, samt et nasjonalt apparat med de nødvendige ressurser og den nødvendige kompetansen. På denne måten vil forvaltningen av den strategiske eksportkontrollen videreføres på en forsvarlig måte.

I Meld. St. 26 (2018–2019) ble det redegjort grundig for departementets arbeid med å styrke og tydeliggjøre retningslinjene. Den konsoliderte listen ble særlig omtalt i Meld. St. 8 (2014–2015) og Meld. St. 8 (2015–2016).

Det redegjøres for regelverket og retningslinjene i meldingens kapittel 3.

Eksport av flerbruksvarer

Flerbruksvarer er varer som opprinnelig er utviklet for sivil bruk, men som kan ha viktige militære bruksområder. I hovedsak gjelder dette varer eller teknologi som kan brukes i forbindelse med utvikling, fremstilling, produksjon eller bruk av masseødeleggelsesvåpen og leveringsmidler for slike våpen. Slike varer er omfattet av eksportkontrollforskriftens liste II og er lisenspliktige. I det norske regelverket benyttes en liste som er sammensatt innenfor EU basert på varelistene som er vedtatt innenfor de multilaterale eksportkontrollregimene som Norge deltar i. Hensikten med å kontrollere flerbruksvarer er å hindre at slike varer brukes i programmer for masseødeleggelsesvåpen (MØV). Innenfor eksportkontrollregimene utveksler medlemslandene bl.a. omfattende informasjon om MØV-aktiviteter, herunder anskaffelsesforsøk. Denne informasjonen er et viktig grunnlag i disse landenes nasjonale eksportkontroll.

Teknologi- og kunnskapsoverføring

I de senere årene har spredningsfaren forbundet med immateriell teknologi- og kunnskapsoverføring stått stadig høyere på dagsorden i eksportkontrollregimene. Det er en økende erkjennelse av at spredning av uønskede militære aktiviteter skjer ved at visse land systematisk søker å bygge egen teknologisk kunnskap. Risiko forbundet med teknologioverføring i form av kunnskap har blant annet ført til at det er tatt initiativ til å drøfte hvordan medlemslandene i eksportkontrollregimene kan målrette kontrollen på dette området. Disse drøftelsene har høy prioritet innenfor alle de multilaterale eksportkontrollregimene, og retter seg både mot hvilke teknologiområder som er mest kritiske og mot eksportkontrolltiltak. I tillegg er det fokus på teknologi- og kunnskapsoverføring som kan følge av utenlandske investeringer og oppkjøp av teknologibedrifter.

Utenriksdepartementet har igangsatt et arbeid med å avklare hvordan kontrollen med immateriell teknologi i form av kunnskapsoverføring kan styrkes og defineres tydeligere i den norske eksportkontrollforskriften. I tillegg legges det vekt på å føre en god dialog med relevante læresteder og teknologimiljøer med sikte på å gi god forståelse om at kunnskapsoverføring innenfor sensitive teknologiområder kan føre til spredning

av masseødeleggelsesvåpen eller leveringsmidler for slike våpen. Det er redegjort nærmere for denne kontrollen i kapittel 5.

Sanksjonsregimer og restriktive tiltak

Utenriksdepartementet er gitt fullmakt til å gjennomføre sanksjoner og restriktive tiltak i Norge. Sanksjoner som er vedtatt av FNs sikkerhetsråd, samt EUs tiltaksregimer eller andre internasjonale ikke-militære tiltak som Norge har sluttet opp om, gjennomføres som hovedregel ved egne forskrifter.

Visse typer tiltak, blant annet reiserestriksjoner og våpenembargo, gjennomføres i utlendingsregelverket eller med hjemmel i den alminnelige eksportkontrolllovgivningen. Det er derfor bare i noen av sanksjons- og tiltaksforskriftene at våpenembargo uttrykkelig er nevnt.

Utenriksdepartementet følger utviklingen løpende, og legger stor vekt på å informere næringslivet om eventuelle endringer i det norske sanksjonsregelverket.

Sanksjons- og tiltaksregimene, spesielt de som angår Russland, Iran og Nord-Korea, er nærmere omtalt i kapittel 4.

Ikke-spredning og det multilaterale eksportkontroll-samarbeidet

Nasjonal gjennomføring av eksportkontroll bidrar til å sikre etterlevelse av folkerettslige avtaler på ikke-spredningsområdet. Sentralt står Ikke-spredningsavtalen for kjernevåpen (NPT), Kjemivåpenkonvensjonen (CWC) og Konvensjonen om forbud mot biologiske våpen (BTWC). Norge er medlem i eksekutivrådet i Organisasjonen for forbud mot kjemiske våpen (OPWC) i 2020–2022.

De fire multilaterale eksportkontrollregimene er Australia-gruppen, som retter seg mot å hindre spredning av kjemiske og biologiske våpen; misilkontrollregimet (MTCR) som omfatter leveringsmidler for masseødeleggelsesvåpen; Nuclear Suppliers Group (NSG) som gjelder kjernefysiske våpen, samt Wassenaar-samarbeidet, som omfatter konvensjonelle våpen, militære varer og sensitiv høyteknologi.

De multilaterale eksportkontrollregimene støtter opp under de multilaterale ikke-spredningsavtalene og konvensjonene, bl.a. ved å komplettere svakheter i disse avtalene når det gjelder kontroll med varer og teknologi som kan anvendes i utvikling, produksjon og bruk av masseødeleggelsesvåpen og leveringsmidler til slike våpen. Det har også utviklet seg et stadig større samar-

beid om kontroll med våpeneksport, men alle avgjørelser om å tillate slik eksport er tillagt nasjonal beslutning. Gjennom medlemskap i regimene følger bl.a. en forpliktelse om å gjennomføre kontrollen i nasjonal rett og praksis, samt å dele og ta hensyn til relevant informasjon som er utvekslet innenfor rammen av regimesamarbeidet.

Teknologisk utvikling og fremvoksende spredningstrusler har ført til at eksportkontroll har fått økende betydning. FNs sikkerhetsråd bruker eksportkontrollregimenes retningslinjer og varelistes i sine sanksjonsregimer mot bl.a. Iran og Nord-Korea, samt i resolusjon 1540 om ikke-spredning av masseødeleggelsesvåpen. Også EU baserer seg på regimenes kontrollister i enkelte forordninger om restriktive tiltak. Det multilaterale arbeidet er grundig omtalt i meldingens kapittel 6.

Et hovedtema innenfor alle regimene de siste årene har vært kontroll med kunnskapsoverføring knyttet til universiteter og høyskoler, samt innenfor forskningsmiljøer. Det er gjort rede for arbeidet med å hindre uønsket kunnskapsoverføring i meldingens kapittel 5.

Lisenssøknader for flerbruksvarer til konvensjonell militær bruk, behandles som hovedregel etter retningslinjenes bestemmelser om eksport av B-materiell. Ikke-listede varer, det vil si varer som ikke er lisenspliktige etter liste I eller liste II, kan også underlegges lisensplikt dersom særlige omstendigheter gjør seg gjeldende.

Haag-kodeksen mot spredning av ballistiske missiler (HCoC)

Haag-kodeksen mot spredning av ballistiske missiler (HCoC) ble vedtatt i 2002 etter at 96 stater signerte kodeksen, herunder Norge. HCoC er et politisk bindende samarbeid som skal bidra til åpenhet om ballistiske missilprogrammer og hindre spredning av slike systemer som kan levere masseødeleggelsesvåpen. Tilsluttede land deler informasjon om nasjonale missil- og romaktiviteter og forhåndsvarsler sivile oppskytninger og prøveflyvninger av ballistiske missiler og bæreraketter. I en tid der utvikling og testing av stadig mer avanserte missilsystemer truer internasjonal fred og sikkerhet, har HCoC fått en økende anerkjennelse for sitt tillitsskapende arbeid. Aktivitetene på Andøya rakettskytefelt innebærer at Norge er blant landene som rutinemessig notifiserer flest oppskytninger.

Norge har hatt formannskapet for HCoC i perioden fra juni 2019 til primo juni 2020. Det norske formannskapet er med på å bekrefte Norge som en ansvarlig partner i det multilaterale ikke-spred-

ningsarbeidet, og understøtter arbeidet vi gjør på andre arenaer innen eksportkontroll og ikke-spredning.

Som første formannskap på flere år, har Norge lyktes å få med tre nye land i HCoC. I tillegg følger Norges formannskap også opp dialogen med andre land som ikke enda har signert kodeksen. Totalt er nå 143 land tilsluttet HCoC.

Initiativet for spredningssikkerhet (PSI)

PSI (Proliferation Security Initiative) ble etablert i 2003 som en respons på faren for at stater og ikke-statlige aktører kan anskaffe og bruke masseødeleggelsesvåpen (MØV). Utenriksdepartementet arbeider sammen med flere departementer om å etablere en nasjonal beredskapsplan for å håndtere situasjoner for å avskjære transport av varer knyttet til masseødeleggelsesvåpen eller leveringsmidler i Norge.

FNs handelsavtale om våpen

Avtalen om våpenhandel ble vedtatt av FNs generalforsamling 2. april 2013, og trådte i kraft 24. desember 2014. Avtalen (Arms Trade Treaty, ATT) er den første juridisk bindende avtalen som regulerer internasjonal våpenhandel. Det er redegjort nærmere for avtalen i kapittel 6.

Spørsmålet om norsk gjennomføring ble vurdert før norsk tilslutning til ATT, og inngikk i Prop. 186 S (2012–2013) til Stortinget om samtykke til ratifikasjonen. Her fremgår det at gjennomføring av avtalen ikke krever lov- eller forskriftsendringer.

Etter at traktaten var ratifisert, foretok Utenriksdepartementet en grundig gjennomgang av det samlede regelverket. Gjennomgangen bekreftet de vurderingene som inngikk i Prop. 186 S (2012–2013). ATT er i seg selv en juridisk bindende avtale for Norge. ATT-artiklene 6 og 7, samt de åtte kriteriene som følger av EUs adferdskodeks for våpeneksport, er innarbeidet i en konsolidert kriterieliste i retningslinjene. Regjeringen ønsker å videreføre den konsoliderte listen i retningslinjene og på denne måten sikre gjennomføring på en god, forutsigbar og helhetlig måte.

I Meld. St. 5 (2017–2018) og Meld. St. 26 (2018–2019) ble spørsmålet om gjennomføring av ATT-artiklene 6 og 7 grundig omtalt.

Samarbeidet med EU

Norge har et nært samarbeid med EU om eksportkontroll og ikke-spredning, og har som

målsetting å gjennomføre EUs standarder i det norske regelverket.

Allerede i 2003 inngikk Norge et samarbeid med EUs utenriktjeneste om eksportkontroll for forsvarsmateriell. Siden 2013 har vi også hatt et uformelt samarbeid med EU-kommisjonen om eksport av flerbruksvarer. Samarbeidet innebærer bl.a. at Norge, som eneste ikke-medlemsland, utveksler avslag på søknader om eksport av forsvarsmateriell og flerbruksvarer gjennom EU-systemet. Informasjonen som utveksles er detaljert og det er etablert egne mekanismer for å konsultere nærmere om konkrete avslag. Dersom det foreligger et avslag på eksport av flerbruksvarer

fra et EU-land i en identisk sak, forutsettes det at også den norske søknaden blir avslått. Dersom et avslag gjelder forsvarsmateriell, utløses en konsultasjonsmekanisme med sikte på å opplyse vurderinger som er gjort når det gjelder anvendelsen av EUs kriterier i saken.

Det holdes halvårslige politiske konsultasjoner med EUs utenriktjeneste og EU-kommisjonen om en rekke eksportkontrollspørsmål. Det er Regjeringens mål å fortsatt følge EU-standarder på eksportkontrollområdet, og løpende vurdere tilslutning til EUs restriktive tiltak for å unngå å bli et omgåelsesland for spredningsaktiviteter i Europa.

2 Åpenhet om eksport av forsvarsmateriell

Den første meldingen til Stortinget om eksport av forsvarsmateriell ble fremlagt i 1996. Meldingen som nå legges frem markerer den 25. gangen Regjeringen redegjør for sin politikk på eksportkontrollområdet, samt om omfanget av den faktiske eksporten av forsvarsmateriell, til Stortinget. Norge var blant de første landene som utviste åpenhet på dette området, og ligger stadig i det internasjonale tetsjiktet når det gjelder å gi innsyn, både i Regjeringens politikk og om den faktiske eksporten. Utenriksdepartementet jobber kontinuerlig med å fremme viktigheten av åpenhet på dette området også i andre land gjennom det multilaterale samarbeidet.

Fremstillingen av eksporten og informasjonen om avslag på lisenssøknader i de enkelte årene bidrar til åpenhet om Utenriksdepartementets praktisering av retningslinjene for behandling av søknader om eksport av forsvarsmateriell og tilhørende teknologi, samt for tjenester for militære formål. Meldingens kapittel 9 om omfanget av selve eksporten følger samme format som i meldingene de siste årene. Den faktiske eksporten som har funnet sted fremstilles i 15 tabeller og figurer.

Det statistiske materialet bygger på bedriftenes rapporter om utførsel basert på innvilgede lisenser. Bedriftene rapporterer gjennom E-lisens. Det kreves en betydelig kvalitetssikring av materialet, og det er avgjørende at E-lisens kan behandle den økende mengden data og krav til sikkerhet fremover.

De årlige meldingene behandles i Stortinget. Dette sikrer ytterligere offentlig og parlamentarisk innsyn i praktiseringen av Stortingets vedtak og vurderingskriteriene som fremgår i Utenriksdepartementets retningslinjer. Dersom det i en

enkeltsak vurderes å foreligge særskilte omstendigheter, konsulteres Stortingets organer særskilt. Regjeringen vil videreføre denne praksisen.

Norges rapportering til FNs våpenhandelsavtale (ATT) vil i likhet med i 2019 offentliggjøres. I tillegg publiseres et engelsk sammendrag av stortingsmeldingen også i år, som et konkret bidrag til å fremme større internasjonal åpenhet om våpeneksport. I 2020 gjennomførte departementet et møte med en rekke diplomatiske representasjoner i Norge, samt et møte med sivilsamfunnet for å informere om norsk eksportkontroll. Denne type dialog har vært viktig for å fremme åpenhet om norsk eksportkontroll.

Det er Regjeringens ønske å gi størst mulig åpenhet om eksporten av forsvarsmateriell fra Norge. Samtidig må innsyn skje innenfor rammen av de begrensninger taushetsplikten i eksportkontrollloven setter. Loven pålegger enhver å gi Utenriksdepartementet den bistand som kreves for å kontrollere at bestemmelsene i loven og forskriftene blir fulgt. En slik plikt gjelder alle opplysninger som Utenriksdepartementet anser nødvendige for å kunne behandle lisenssøknader. I en avgjørelse i Høyesterett 13. mai 2019 (HR-2019-900-A) om rekkevidden av informasjonsplikten, ble det slått fast at en eksportør også har ansvar for å korrigere eventuelle feil eller gi informasjon om eventuelle nye forhold knyttet til en lisenssøknad som er til behandling i Utenriksdepartementet. Den vide retten til innhenting av bedriftsensitiv informasjon balanseres opp mot strenge taushetsbestemmelser i eksportkontrollloven § 2 fjerde ledd, hvor det fremgår at enhver har taushetsplikt om det de får kunnskap om etter loven.

3 Regelverk og retningslinjer

Kontrollen med eksport av strategiske varer, teknologi og tjenester er hjemlet i lov og forskrift. Retningslinjer for Utenriksdepartementets behandling av søknader om eksport av forsvarsmateriell, teknologi og tjenester for militære formål gir innsyn i de kriterier og prinsipper som søknader om eksport av forsvarsmateriell er gjenstand for.

I Meld. St. 26 (2018–2019) ble det gjort grundig rede for Utenriksdepartementets arbeid med et oppdatert, tydelig og tilgjengelig rammeverk for eksportkontrollen.

3.1 Eksportkontrollloven

Lov 18. desember 1987 om kontroll med strategiske varer, tjenester og teknologi mv. (eksportkontrollloven) er en fullmaktslov, ved at den gir fullmakt til departementet til å utøve kontrollen. I lovens § 1 heter det at Kongen kan bestemme at varer og teknologi som kan være av betydning for andre lands utvikling, produksjon eller anvendelse av produkter til militær bruk eller som direkte kan tjene til å utvikle et lands militære evne, samt varer og teknologi som kan benyttes til å utøve terrorhandlinger, jf. straffeloven § 131, ikke må utføres fra norsk tollområde uten særskilt tillatelse. Videre heter det at det også kan settes forbud mot at det uten særskilt tillatelse ytes tjenester som nevnt over. Det kan settes vilkår for tillatelsene. Kongen kan i tillegg sette forbud mot at personer som har bopel eller oppholdssted i Norge, samt norske selskaper, stiftelser og sammenslutninger uten særskilt tillatelse driver handel med, formidler eller på annen måte bistår ved salg av våpen og militært materiell fra et fremmed land til et annet. Tilsvarende gjelder for strategiske varer og teknologi som er nærmere angitt i forskrift, dvs. varer og teknologi som kan anvendes i masseødeleggelsesvåpen og leverings-systemer for slike våpen.

Loven gir også strenge bestemmelser om taushetsplikt, noe som skyldes den vide adgangen som departementet har til å innhente nødvendig informasjon og bistand i forbindelse med behand-

lingen av eksportsøknader. Loven inneholder også omfattende straffebestemmelser. Dersom et forhold ikke rammes av strengere straffebud, straffes med bøter eller med fengsel inntil fem år eller med begge deler den som utfører varer, teknologi eller tjenester uten tillatelse; overtrer vilkår som er satt; muntlig eller skriftlig gir uriktige opplysninger om forhold som er av betydning for adgangen til å utføre varer, teknologi eller tjenester, eller som på annen måte overtrer bestemmelser som er gitt i eller i medhold av oven. Uaktsom overtredelse kan også straffes med bøter eller fengsel inntil to år.

I St.meld. nr. 29 (2007–2008), St.meld. nr. 42 (2008–2009), Meld. St. 21 (2009–2010) og Meld. St. 26 (2018–2019) ble det redegjort grundig for lovens virkeområde og regler. Loven gir et vidt hjemmelsgrunnlag for å sikre en effektiv utøvelse av kontrollen med eksporten av strategiske varer, teknologi og tjenester for militært formål. Samtidig innebærer dagens sikkerhetspolitiske situasjon at det er et løpende behov for å fokusere på lovens formål og virkeområde, samt påse at lovens bestemmelser gir nødvendige hjemler til å møte kontrollbehovet til enhver tid.

3.2 Eksportkontrollforskriften

Utenriksdepartementets forskrift om eksport av forsvarsmateriell, flerbruksvarer, teknologi og tjenester av 19. juni 2013 (eksportkontrollforskriften) utgjør det operative hjemmelsverket for Utenriksdepartementets gjennomføring av den strategiske eksportkontrollen. I 2012–2013 ble det gjort en bred gjennomgang av forskriften, som opprinnelig var fra 1989. Ny forskrift trådte i kraft 19. juni 2013. Bakgrunnen for den nye forskriften var et ønske om å klargjøre omfanget av lisensplikten, samt å sikre norsk gjennomføring av et EØS-relevant direktiv om lisensiering av visse forsvarsrelaterte varer innenfor EU/EØS.

Mens eksportkontrollloven gir vide hjemler for kontrollen, gir forskriften regler om selve lisensieringen og adgangen til å trekke tilbake, suspendere eller endre en tidligere innvilget lisens.

Utenriksdepartementets kontrollister¹ er direkte innarbeidet i forskriften. Listene er en sammenstilling av ulike lister som er fremforhandlet i de multilaterale eksportkontrollregimene hvor Norge deltar, og som EU har konsolidert til to felles lister. De to listene gjelder våpen og andre militære varer (Liste I for forsvarsrelaterte varer) og flerbruksvarer (Liste II). Av praktiske hensyn benyttes de to EU-listene direkte i den norske forskriften. Norge følger EUs syklus når det gjelder årlig oppdatering av listene i tråd med vedtak i regimene. Dette bidrar til å gi norske eksportører mest mulig like vilkår som eksportører i EU- og EØS-land.

Det ble redegjort grundig for arbeidet med forskriften i Meld. St. 49 (2012–2013) og Meld. St. 8 (2014–2015).

Lisensplikten som er angitt i forskriften retter seg mot:

- listeførte varer og tilhørende teknologi. Teknologi omfatter også immateriell teknologi
- tjenesteytelser knyttet til listene, samt tjenester for øvrig som kan tjene til å utvikle et lands militære evne,
- ikke-listede varer/teknologi og tjenester under nærmere angitte omstendigheter, og
- formidling av strategiske varer mellom to tredjeland.

I tillegg gir forskriften regler om unntak fra lisensplikten; suspensjon, tilbaketrekning eller endring av lisenser; adgang til å sette vilkår; krav til sluttbrukererklæring, samt administrative bestemmelser knyttet til eksportørens oppbevaringsplikt osv.

Departementet har i 2020 foretatt endringer i eksportkontrollforskriftens unntak fra lisensplikt, herunder forskriftens § 8 h) og i), når det gjelder Forsvarets og politiets behov for å utføre eget materiell midlertidig for bruk eller reparasjon i utlandet. For øvrig er det gjort noen mindre rettelser som følge av harmoniseringsarbeid innen rammen av EUs direktiv 2009/43. Den nye forskriften utgjør vedlegg 3 i meldingen.

Kontrollen med eksporten av flerbruksvarer er i hovedsak basert på det multilaterale eksportkontroll-samarbeidet, hvor det blant annet utveksles omfattende informasjon om spredningstrender, oppkjøpsaktiviteter, fordekte våpenprogrammer og front-selskaper. Det er redegjort nærmere

i kapittel 7 om kontrollen med flerbruksvarer og andre sivile varer som kan benyttes i MØV-aktiviteter.

Retningslinjene for Utenriksdepartementets behandling av søknader om eksport av forsvarsmateriell gir åpenhet om alle gjeldende vurderingskriterier og stortingsvedtak som danner grunnlaget for kontrollen med eksport av forsvarsmateriell.

3.2.1 Om generalklausulene

Eksportkontrollforskriftens generalklausuler (fang-alt-bestemmelsene, «catch all») i forskriftens § 7 gir hjemmel til å utløse lisensplikt for sivile varer som ikke er omfattet av varelistene under nærmere angitte omstendigheter. Det er snakk om en sikkerhetsventil der hensikten er å kunne hindre eksport når:

- § 7 a) eksportøren er kjent med eller har grunn til å forstå at varen, teknologien eller tjenesten er eller kan være ment, helt eller delvis, for bruk i forbindelse med et MØV-program eller for leveringsmidler for slike våpen;
- b) når varen, teknologien eller tjenesten er til militær bruk til områder som er underlagt våpenembargo vedtatt av FNs sikkerhetsråd med hjemmel i FN-paktens kapittel VII eller andre tiltaksregimer som Norge har sluttet seg til;
- c) når varen, teknologien eller tjenesten er til militær bruk til områder hvor det er krig, krig truer eller til land hvor det er borgerkrig;
- d) når varen, teknologien eller tjenesten direkte kan tjene til å utvikle et lands militære evne på en måte som ikke er forenlig med vesentlige norske sikkerhets- og forsvarsinteresser.

§ 7 a) er rettet mot enhver vare, teknologi og tjeneste som vurderes å utgjøre en uakseptabel risiko for bruk i et MØV-program eller i et system for levering av MØV. Slike leveringsmidler er som regel et ballistisk missil, og som i seg selv er gjenstand for kontroll gjennom missilkontrollregimet MTCR (Missile Technology Control Regime). Grunnlaget for anvendelse av MØV-klausulen, er i hovedsak informasjon om fordekte programmer og bekymringsfulle aktiviteter innenfor de multilaterale eksportkontrollregimene. I noen tilfeller retter kontrollen seg mot varer og teknologier som er nye og enda ikke blitt inkludert på regime-nes kontrollister. Det kan også utløses lisensplikt for enhver vare eller teknologi. Dersom det foreligger informasjon som viser at varen er ment for et MØV- eller missilprogram, og dette er noe som

¹ Liste I: våpen, ammunisjon og militært materiell og tilhørende teknologi (forsvarsrelaterte varer og teknologi).

Liste II: flerbruksvarer (dvs. sivile varer som er identifisert av de multilaterale eksportkontrollregimene til å også ha viktige militære anvendelsesmuligheter).

eksportør er kjent med eller har grunn til å forstå, vil lisensplikt utløses og lisens avslås. Norge og andre regimeland ønsker ikke å bidra til slike våpenprogrammer. Denne generalklausulen er vedtatt innenfor de multilaterale regimene.

§ 7 b) er vedtatt innenfor EU for å støtte gjennomføringen av bindende sanksjonsregimer og restriktive tiltak. Norge støtter opp under slike bestrebelse, og gjennomfører som utgangspunkt slike tiltak i nasjonal rett.

I tillegg til de to nevnte generalklausulene som følger av det internasjonale eksportkontroll-samarbeidet som Norge deltar i, er det også to klausuler som er basert på norsk praksis. Forskriftens § 7 c) har sin bakgrunn i Stortingets 1959-vedtak, hvor det heter at Norge ikke tillater eksport av forsvarsmateriell til områder hvor det er krig eller krig truer, eller til land hvor det er borgerkrig. Gjennom denne generalklausulen er det gjort klart at vi heller ikke tillater andre varer til militær bruk under de gitte omstendighetene. Forskriftens § 7 d) ble innført som følge av at en viss type norsk nisjeteknologi viste seg å være gjenstand for aktive anskaffelsesforsøk til fordel for et utenlandsk militært program. For å sikre at forskriften ga en tydelig og adekvat hjemmel til å hindre slike uønskede kjøp, ble klausulen bestemt tatt inn i forskrift. Dette viser hvordan konkrete erfaringer og situasjoner fører til at regelverket og gjennomføring av kontroll med den strategiske eksporten, styrkes i lys av reelle spredningstrusler og bekymringsfulle, militære aktiviteter i utlandet – og som kan representere en trussel mot vår egen og internasjonal sikkerhet og stabilitet.

Generalklausulene utgjør en sikkerhetsventil ved at de kan hjemle avslag i eksportsaker som vurderes å utgjøre en særlig risiko. Når generalklausulene kommer til anvendelse, innebærer det at lisens ikke kan innvilges. Generalklausulene støtter opp under gjennomføringen av både internasjonale forpliktelser knyttet til ikke-spredning av MØV og norsk politikk vedrørende eksport av forsvarsmateriell. Klausulene er også særlig relevante i gjennomføringen av sanksjonsregimer og restriktive tiltak som Norge har sluttet seg til. Departementet gjør grundige vurderinger av risiko, bl.a. av sluttbruker og sluttbruk samt risiko for at den ikke-listede varen kan avledes til annen bruk. Dersom en eksport vurderes å ikke være forenlig med Stortingets 1959-vedtak, relevante internasjonale forpliktelser eller med en sanksjonsforskrifts målsetning, kan det utløses lisensplikt for å hindre eksporten.

Med lisensplikt etter varelistene, komplementert med generalklausulene, gir Norges eksport-

kontrollregelverk omfattende regler for gjennomføring av den strategiske eksportkontrollen. Dette er en linje som Regjeringen vil videreføre.

3.3 Utenriksdepartementets retningslinjer for eksport av forsvarsmateriell

I 1992 ble det publisert nye retningslinjer for «å gi industrien en bedre forståelse av og innsyn i de rammebetingelser som den må innrette seg etter. Retningslinjene vil således medføre økt forutsigbarhet, hvilket er av stor betydning ettersom utvikling, produksjon og markedsføring av militært materiell forutsetter langsiktig planlegging».

Retningslinjene, sammen med redegjørelser om praktiseringen og åpenheten om selve eksporten i de årlige meldingene til Stortinget, bidrar til å gi både eksportører og offentligheten god informasjon om rammene for kontrollen med eksport av forsvarsmateriell fra Norge.

Hovedgrunnlaget for kontrollen er Regjeringens erklæring av 11. mars 1959, hvor det bl.a. heter at:

«det skal ved avgjørelsen legges vekt på de utenriks- og innenrikspolitiske vurderinger, og hovedsynspunktet bør være at Norge ikke vil tillate salg av våpen og ammunisjon til områder hvor det er krig eller krig truer, eller til land hvor det er borgerkrig».

I vedtak av samme dato tar Stortinget «til etterretning den erklæring Statsministeren på vegne av Regjeringen har lagt frem. Stortinget vil sterkt understreke at eksport av våpen og ammunisjon fra Norge bare må skje etter en nøye vurdering av de uten- og innenrikspolitiske forhold i vedkommende område. Denne vurderingen må være avgjørende for om eksport skal finne sted».

I 1997 sluttet Stortinget seg enstemmig til en presisering av at «Utenriksdepartementets vurdering av disse forholdene omfatter en vurdering av en rekke politiske spørsmål, herunder spørsmål knyttet til demokratiske rettigheter og respekt for grunnleggende menneskerettigheter».

I en debatt i Stortinget høsten 1967 om 1959-vedtakets virkeområde i forbindelse med allierte lands deltakelse i krig, fremgår det i innstillingen fra Utenriks- og konstitusjonskomiteen datert 13. november 1967, bl.a. at:

«Storingsvedtaket av 1959 tar etter komiteens oppfatning ikke sikte på å regulere forhold som står i forbindelse med vår egen forsvars- og sikkerhetspolitikk, men berører bare kommer-

siell våpeneksport. Utførsel og innførsel av våpen som finner sted i forbindelse med planer trukket opp i NATOs forsvarsorganisasjon og som er godtatt av Norge eller som er basert i våpenhjelpavtaler mellom Norge og noen av NATOs andre medlemsland, faller derfor utenfor de forhold som Stortingets vedtak tar sikte på å gi regler for. Derimot må det etter komiteens mening naturligvis gjelde fullt ut for annen våpenutførsel til NATO-land».

Av «Forhandlinger i Stortinget nr. 115» fremgår det at: Ordfører Svønn Stray sa i denne sak bl.a. at vedtaket av 1959 er det egentlig gjeldende vedtak. Han viser til at Komiteen har pekt på at vedtaket bare har relasjon til den kommersielle våpeneksport. Utførsel av våpen fra norsk side som ledd i forsvarssamarbeid eller våpenavtale omfattes ikke av vedtaket.

Komiteens innstilling ble enstemmig bifalt etter votering 16. november 1967.

Regjeringen anser Stortingets vedtak som et bindende pålegg, og eksportkontrollen skal sikre at det blir fulgt. Det er forholdene på tidspunktet for eksport som er avgjørende.

Konflikten i Jemen har aktualisert vurderingen av forståelsen av «land hvor det er borgerkrig» jf. 1959-vedtaket. Norges selvpålagte restriksjoner gjennom 1959-vedtaket innebærer at vi ikke tillater eksport av våpen og ammunisjon til partene i en borgerkrig. Praksis har vært at stater som intervensjoner etter samtykke fra et lands lovlige myndigheter, ikke anses omfattet av 1959-vedtaket. I denne forbindelse forutsettes det at forsvarsmateriell fra Norge utelukkende er for mottakerlandets eget forsvar.

Stortingets 1959-vedtak og presisering i 1997 forutsetter en sammensatt og bred vurdering av om eksport av A-materiell overhodet skal tillates til et land, særlig grunnet formuleringen «de uten- og innenrikspolitiske forhold i vedkommende område». Selv om kun demokratiske rettigheter og grunnleggende menneskerettigheter nevnes konkret i 1997-vurderingen, har man i praksis også vektlagt humanitærrettslige forhold. Dersom det fastslås at et lands styrker ikke opptrer i tråd med krigens folkerett, for eksempel gjennom systematiske brudd på humanitærretten, vil salg av våpen og ammunisjon til landet være utelukket.

Den militærtekniske utviklingen siden 1959 har medført at de hensyn som Regjeringens erklæring og Stortingets vedtak tok utgangspunkt i, bare kan ivaretas gjennom en eksportregulering som favner videre enn det som umiddelbart følger

av ordlyden til erklæring og vedtak. Retningslinjene gjelder derfor ikke bare ved behandling av søknader om eksportlisens for våpen og ammunisjon, men også for annet materiell, konstruert eller modifisert for militært formål, ved delleveranser, samt for teknologi og tjenesteytelser for militære formål. I praksis betyr dette at retningslinjene gjelder for alle varer og teknologi omfattet av Utenriksdepartementets liste I, samt for tjenester for militære formål. Dersom det anses relevant i en konkret sak, kan retningslinjene også anvendes når det gjelder eksport av flerbruksvarer til militær sluttbruk.

Det norske eksportkontrollregelverket opererer ikke med negative eller positive landlister. Retningslinjene definerer derimot fire landgrupper og to varekategorier. Disse representerer de to stolpene som retningslinjene er strukturert etter, og som skal sikre mest mulig likebehandling. Landgruppene angir nærmere regler om hvilke varekategorier som kan tillates eksportert til de enkelte gruppene. Retningslinjene angir hvilke landgrupper som kan få motta hvilken varekategori, samt hvilken dokumentasjon som kreves. Hensikten med denne inndelingen er å gi forsvarsbedriftene størst mulig forutsigbarhet rundt muligheten til å få eksportlisens.

Varekategori A omfatter våpen, ammunisjon og visse typer materiell, samt annet materiell med strategisk kapasitet som vesentlig kan påvirke de militære styrkeforhold utover nærområdet.

Varekategori B omfatter øvrige forsvarsrelaterede varer som ikke har de egenskaper eller bruksområder som definert for varekategori A. Det er også praksis å behandle eksport av flerbruksvarer til militær sluttbruk etter retningslinjenes bestemmelser om lisensiering av B-materiell.

Våpen og ammunisjon (A-materiell) har i sin natur også en strategisk betydning utover nærområdet, det vil si for annen bruk enn beskyttelse av egne grenser. Spørsmål om å åpne opp for å eksportere A-materiell til nye land er derfor gjenstand for særskilt regjeringsbehandling. Beslutninger om eksport av B-materiell tas i hovedsak på departementsnivå innenfor rammen av retningslinjene. Dette er prosedyrer som Regjeringen ønsker å videreføre.

Retningslinjenes fire landgrupper er:

- Landgruppe 1 er allierte, nordiske og særlig nærstående land.
- Landgruppe 2 er land som er godkjent som mottakere av A-materiell etter forutgående regjeringsbehandling.
- Landgruppe 3 er land som bare kan motta B-materiell.

- Landgruppe 4 retter seg mot land som Norge ikke eksporterer verken A- eller B-materiell til. Dette er bl.a. land som rammes av 1959-vedtaket eller som er gjenstand for våpenembargo.

Retningslinjene gir klare bestemmelser om krav til sluttbrukerdokumentasjon. Ved salg av forsvarsmateriell som ikke er delleveranser under myndighetsgodkjent samarbeidsavtale, kreves alltid sluttbrukerdokumentasjon før lisens kan innvilges.

EUs åtte adferdskriterier har siden 2010 utgjort et eget vedlegg til retningslinjene (vedlegg A-kriteriene). Kriteriene utdypes de vurderinger Utenriksdepartementet foretar når det gjelder en rekke politiske spørsmål, jfr. 1959-vedtaket og 1997-presiseringen. Det ble redegjort grundig for kriteriene i Meld. St. 21 (2009–2010) og Meld. St. 26 (2018–2019).

I 2013 og 2014 foretok Utenriksdepartementet en omfattende gjennomgang av retningslinjene. 28. november 2014 ble de reviderte retningslinjene offentliggjort, og de åtte Vedlegg A-kriteriene² og de kriterier som følger av FNs våpenhandelsavtales (ATT) artikler 6 og 7, var innarbeidet direkte i en egen konsolidert liste. I mai 2019 ble retningslinjenes pkt. 2.3 bokstav b) justert for å tydeliggjøre hensynet til ATT artikkel 7 når det gjelder de grunnleggende menneskerettighetene og humanitærretten. På denne måten er kriteriene fremstilt på en samlet, tydelig og helhetlig måte.

Den konsoliderte kriterielisten kommer i tillegg til og utdypes Stortingets 1959-vedtak og presiseringen om menneskerettighetene i 1997. ATT omtales nærmere i meldingens kapittel 6.

Den konsoliderte kriterielisten skiller mellom kriteriene som representerer særlige avslagsgrunnlag og de som utgjør særlige vurderingskriterier som det skal tas hensyn til i en helhetlig vurdering.

Anvendelsen av den konsoliderte listen har ført til mer systematiske vurderinger av forhold som anses å falle inn under 1959-vedtakets understreking av at «eksport av våpen og ammunisjon fra Norge bare må skje etter en omhyggelig vurdering av de uten- og innenrikspolitiske forhold i vedkommende område....».

Beslutninger om å tillate en leveranse eller å avslå en lisensøknad, er gjenstand for nasjonale beslutninger. Selv om de samme kriterier anvendes, kan beslutninger om å tillate en utførsel eller ikke derfor falle ulikt ut. Mange land har nasjonale prinsipper og sikkerhetspolitiske interesser i

tillegg til de felles kriteriene. For å fremme mest mulig lik forståelse og hindre at land undergraver hverandres beslutninger, utveksles det informasjon om avslag innenfor rammen av EUs adferdskodeks. Norge deltar i denne informasjonsutvekslingen, som gir viktig informasjon om anvendelsen av kriteriene i de ulike EU-landene.

Utenriksdepartementet fører en streng «føre-var»-linje, noe som er reflektert i suspensjon av lisenser og stans i lisensiering av B-materiell og flerbruksvarer til militær bruk til Saudi-Arabia i november 2018. Norge har aldri åpnet opp for eksport av A-materiell til Saudi-Arabia, og står således i en annen situasjon enn mange andre leverandørland. I desember 2017 ble det besluttet å suspendere eksporten av A-materiell til De forente arabiske emirater (FAE). I tillegg ble terskelen senket for å avslå lisenser for B-materiell og flerbruksvarer til militær bruk til land som deltar i militære handlinger i Jemen. Disse tiltakene ble iverksatt selv om det ikke var holdepunkter for at norsk utstyr var blitt avledet for bruk i strid med humanitærretten.

Etter Tyrkias militære operasjoner i 1995 i Nord-Irak rettet mot kurderne, førte Norge en meget restriktiv holdning til våpeneksport til Tyrkia. I praksis sluttet man fra norsk side å behandle nye søknader. Flere andre NATO-land innførte lignende restriksjoner. På 2000-tallet normaliserte situasjonen seg, noe som også førte til en normalisering av lands eksportpraksis overfor Tyrkia.

Som følge av kuppforsøket mot Tyrkias president i 2016, innførte Norge igjen en mer restriktiv linje overfor Tyrkia. Særlig fokus har vært på risiko for at utstyr fra Norge kan bli brukt for innenrikspolitiske sikkerhetstiltak.

De tyrkiske operasjonene i nordøstlige Syria høsten 2019, har ledet til at Norge i likhet med flere allierte og nordiske land, innførte en mer restriktiv praksis når det gjelder forsvarsmateriell-eksport til Tyrkia. I oktober 2019 ble det besluttet at nye søknader om eksport av forsvarsmateriell til Tyrkia inntil videre ikke skulle behandles. Utenriksdepartementet har gjennomgått gyldige lisenser, og i dialog med de aktuelle bedriftene er eksport basert på disse foreløpig holdt tilbake.

I lys av Stortingets enstemmige vedtak i 1967, vil utførsel som står i forbindelse med vår sikkerhets- og forsvarspolitik og som finner sted i forbindelse med planer trukket opp i NATOs forsvarsorganisasjon og som er godtatt av Norge, kunne godkjennes.

Regjeringens mener at dagens norske eksportkontrollregelverk er strengt, tydelig og at det sam-

² Omtales heretter som K1 – K8

tidig gir den nødvendige forutsigbarhet. Retningslinjene danner et ansvarlig og godt grunnlag for å vurdere risiko for intern undertrykking, brudd på humanitærretten, samt respekt for grunnleggende menneskerettigheter. I tillegg er det viktig at retningslinjene gir åpenhet om de vurderinger og hensyn som gjelder.

Regjeringen vil videreføre den etablerte strenge «føre-var»-linjen innenfor rammen av det veletablerte og innarbeidede regelverket og retningslinjene.

Omfanget av eksporten og avslag på lisenssøknader, er nærmere omtalt i meldingens kapittel 9.

I Meld. St. 8 (2011–2012), Meld. St. 49 (2012–2013), Meld. St. 8 (2014–2015) og Meld. St. 8 (2015–2016) ble det redegjort grundig for departementets arbeid med å styrke retningslinjene. I Meld. St. 26 (2018–2019) ble det gjort grundig rede for departementets vurderinger knyttet til retningslinjene, samt om arbeidet med et oppdatert, tydelig og tilgjengelig regelverk.

3.3.1 Sluttbrukerdokumentasjon

Retningslinjene setter konkrete krav til hva slags dokumentasjon som kreves før lisens for salg av forsvarsmateriell kan innvilges. Det kreves alltid dokumentasjon om den endelige sluttbruker ved eksport av forsvarsmateriell fra Norge.

Det er et grunnleggende prinsipp og praksis at eksporten av forsvarsmateriell mellom NATO-lands forsvarsmyndigheter bygger på en langsiktig utenriks-, sikkerhets- og forsvarspolitik, hvor leveranser av materiell mellom partene er forankret i avtaler og mangeårig praksis. På denne måten er det etablert tillit innenfor alliansens sikkerhets- og forsvarspolitik og salg av forsvarsmateriell. Ved eksport til medlemsland i NATO, nordiske land eller til nærstående land som er godkjent som mottakere av forsvarsmateriell fra Norge, kreves dokumentasjon som godtgjør sluttbrukeren før lisens kan innvilges. Omfanget av dokumentasjonen som skal til for å godtgjøre sluttbrukeren vil avhenge av den enkelte sak, f.eks. i hvilken grad det foreligger et etablert sam-

arbeidsforhold, avtaler, kontrakter o.l. I slike tilfeller legges det til grunn at mottakerne ikke videreselger materiell kjøpt fra Norge uten forhåndskonsultasjoner. Dersom det ikke foreligger slikt etablert samarbeid og begrunnet tillitsforhold, kreves mer omfattende dokumentasjon og forsikringer fra sluttbrukeren før tillatelse til eksport kan innvilges.

Ved eksport av A-materiell til land utenfor NATO og den nærstående landgruppen (landgruppe 2), kreves det myndighetsbekreftet sluttbrukererklæring med reeksportklausul, dvs. forsikringer om at reeksport ikke kan finne sted uten norske myndigheters godkjenning.

For eksport av B-materiell kreves tilfredsstillende dokumentasjon som godtgjør sluttbruker og sluttbruk. Omfanget av slik dokumentasjon vil avhenge av utstyrets bruksområde og mottakerlandet.

Fra norsk side har vi gjennom flere år arbeidet for å fremme oppslutning om en felles norm om sluttbrukererklæringer innen NATO og Wasse-naar-samarbeidet.

Det har hittil ikke vært mulig å få oppslutning om Norges initiativ. Årsaken til manglende oppslutning er sannsynligvis at prinsippet om nasjonal suverenitet når det gjelder eksport av forsvarsmateriell, står sterkt. Lands rett til å ha et forsvar er forankret i FN-paktens artikkel 51, og dette innebærer at land også har en legitim rett til å kjøpe og selge forsvarsmateriell. I tillegg innebærer Norges alliansetilhørighet i NATO en gjensidig tillit på alle relevante områder – også når det gjelder handel med forsvarsmateriell.

Regjeringen vil fortsatt arbeide på relevante internasjonale arenaer for å fremme enighet om felles format og norm når det gjelder sluttbrukerdokumentasjon og reeksportklausuler. Det er særlig aktuelt å arbeide for et sluttbrukerformat innenfor FNs våpenhandelsavtale, ATT. Norge samarbeider med andre land innenfor ATT for å skape en arena for å diskutere en universell sluttbrukererklæringsstandard med reeksportklausul. Det må legges til grunn at dette blir et langsiktig arbeid.

4 Sanksjoner og restriktive tiltak

Sanksjoner er et ikke-militært sikkerhetspolitisk og utenrikspolitisk virkemiddel som innebærer at det innføres økonomiske og diplomatiske restriksjoner som begrenser handlefriheten til en stat, en gruppe og/eller enkeltpersoner og selskaper eller andre enheter.

Tradisjonelt har sanksjoner blitt utformet som brede handelsblokader mot et land med tilhørende diplomatisk isolasjon og våpenembargo. I dag rettes sanksjoner, generelt sett, i større grad mot enkeltpersoner eller enheter, enn den styrende eliten i et land eller andre aktører som er direkte involvert i handlingene det reageres mot.

Denne type målrettede sanksjoner består i dag i all hovedsak av at enkeltpersoner, selskaper eller andre enheter som anses ansvarlige for handlingene det reageres mot, oppføres på en liste over personer eller enheter underlagt økonomiske frystiltak og/eller reiserestriksjoner. Økonomiske frystiltak innebærer at det innføres et påbud om at listeførte økonomiske midler skal fryses og et forbud mot å stille til rådighet eller gjøre tilgjengelig penger eller formuesgoder for vedkommende. Reiserestriksjonene innebærer at listeførte skal nektes å reise inn til og gjennom landet.

I tillegg til økonomiske frystiltak og reiserestriksjoner, er de vanligste sanksjonstypene i dag våpenembargoer, som blant annet forbyr salg av, og relaterte tjenester til våpen og flerbruksmaterieell, og i noen tilfeller utstyr som kan brukes til intern undertrykking og overvåking. I tillegg benyttes sektorielle restriksjoner som for eksempel særskilte handelsforbud, finansieringsforbud, transportforbud eller lignende.

FNs sikkerhetsråd kan med folkerettslig bindende virkning vedta sanksjoner mot stater, personer eller enheter. I tillegg vedtar også Rådet for Den europeiske union restriktive tiltak overfor ulike stater, personer eller enheter. Norge er folkerettslig forpliktet til å gjennomføre Sikkerhetsrådets bindende vedtak, og etter en konkret vurdering kan Norge slutte opp om EU-tiltakene. Flere av sanksjons- og tiltaksregimene inneholder bestemmelser om våpenembargo.

For at FN-sanksjoner eller EU-tiltak skal være bindende for private rettssubjekter i Norge, må de

gjennomføres i norsk rett. Sanksjoner som er vedtatt av FNs sikkerhetsråd gjennomføres som hovedregel ved forskrifter vedtatt med hjemmel i lov 7. juni 1968 nr. 4 til gjennomføring av bindende vedtak av De Forente Nasjoners Sikkerhetsråd. EUs tiltaksregimer eller andre internasjonale ikke-militære tiltak som Norge slutter opp om gjennomføres ved forskrift gitt med hjemmel i lov 27. april 2001 nr. 14 om iverksettning av internasjonale, ikke-militære tiltak i form av avbrot eller avgrensning av økonomiske eller anna samkvem med tredjestatar eller rørsler.

Visse typer tiltak som er omfattet av FN-sanksjoner og/eller EU-tiltak gjennomføres med hjemmel i annen norsk lovgivning. Dette gjelder blant annet reiserestriksjoner, som er gjennomført i utlendingsregelverket, og våpenembargoer, som dels er gjennomført med hjemmel i den alminnelige eksportkontrolllovgivningen. Når det gjelder gjennomføringen av våpenembargo, vil varene, teknologien og tjenestene som omfattes av handelsforbudet, i de fleste tilfeller stå på eksportkontrollforskriftens varelister og derfor være lisenspliktige. Det er således bare i noen av sanksjons- og tiltaksforskriftene at det er inntatt uttrykkelige bestemmelser om våpenembargo. I forbindelse med søknader om eksport av varer eller teknologi på varelister til land underlagt våpenembargo, vil det bli gitt avslag på søknaden med mindre det er aktuelt å gjøre unntak på humanitært grunnlag, for eksempel for eksport av militært beskyttelsesutstyr til bruk av humanitære aktører. Videre følger det av eksportkontrollforskriften § 7 bokstav b, jf. § 3, at det er lisensplikt for enhver vare, teknologi eller tjeneste til militær bruk til områder som er underlagt våpenembargo vedtatt av FNs sikkerhetsråd eller som del av andre tiltaksregimer Norge har sluttet seg til. Det vil ikke bli gitt lisens dersom det foreligger våpenembargo og det er en uakseptabel risiko for at varen, teknologien eller tjenesten er til militær bruk.

Oversikt over de til enhver tid gjeldende forskrifter om sanksjoner og restriktive tiltak er tilgjengelig på www.lovdatab.no.

4.1 Særlig om Russland

Forskrift om restriktive tiltak vedrørende handlinger som undergraver eller truer Ukrainas territoriale integritet, suverenitet, uavhengighet og stabilitet, ble iverksatt 15. august 2014. Forskriften innebærer blant annet forbud mot import og eksport av våpen og forsvarsmateriell fra og til Russland, forbud mot eksport av flerbruksvarer og -teknologi som kan være beregnet for militær bruk eller til militær mottaker, forbud mot handel mv. med russiske verdipapirer og pengemarkedsinstrumenter, samt begrensninger i eksporten av visse varer og tjenester til russisk oljeindustri. Ved slik eksport kreves forhåndstillatelse fra Utenriksdepartementet. Forskriften er på linje med EUs restriktive tiltak mot Russland.

4.2 Særlig om sanksjoner og tiltak mot Iran

FN-sanksjonene og EUs restriktive tiltak mot Iran gjennomføres i forskrift 9. februar 2007 nr. 149 (sist endret 11.10.16). Disse omfatter restriktive tiltak grunnet menneskerettighetssituasjonen i Iran og tiltak mot spredning av masseødeleggende våpen, herunder blant annet forbud mot eksport av varer og teknologi til atomindustrien og missilindustrien, våpenembargo, samt økonomiske frystiltak og reiserestriksjoner mot listeførte personer og selskaper. Tiltakene innebærer også at enhver form for teknisk bistand i tilknyt-

ning til nukleær teknologi til bruk i Iran eller av iranske personer, krever UDs forhåndstillatelse. Dette omfatter enhver form for teknisk støtte uavhengig av om den ytes i form av opplæring, instruksjon, rådgivning eller lignende.

Enkelte av disse søknadene må godkjennes av FN før tillatelse kan gis. Den norske forskriften tilsvarende EUs regelverk.

USA kunngjorde 8. mai 2018 at de trekker seg fra atomavtalen med Iran. Atomavtalen har imidlertid blitt videreført av de gjenværende avtalepartene. USAs beslutning har derfor ikke ført til endringer i det norske regelverket. Utenriksdepartementet legger stor vekt på å holde næringslivet godt informert om eventuelle endringer i det norske regelverket fremover.

4.3 Sanksjoner mot Nord-Korea

FN-sanksjonene mot Nord-Korea forbyr bl.a. eksport av våpen og annet militært materiell, samt en rekke sivile varer til landet. Likeledes er det forbudt å kjøpe en rekke varer fra Nord-Korea. Sanksjonene retter seg mot nord-koreanske skip og fly, og det er bl.a. forbudt for finansinstitusjoner å etablere nye «joint ventures» eller å opprettholde eller etablere nye forbindelser med nord-koreanske banker. Det er i tillegg innført frystiltak og reiserestriksjoner mot en rekke personer og enheter som er forbundet med Nord-Koreas nukleære og ballistiske missilprogram.

5 Kontroll med immateriell teknologi- og kunnskapsoverføring

Spredningsfaren forbundet med immateriell teknologi- og kunnskapsoverføring står høyt på dagsordenen innenfor det multilaterale eksportkontroll-samarbeidet. Både PST og Etterretningstjenesten har i sine årlige vurderinger i de senere år vist til at utenlandske aktører målrettet forsøker å anskaffe sensitiv kunnskap fra Norge til militær bruk, i strid med våre sikkerhets- og forsvarspolitiske interesser. Norge vurderes særlig utsatt for sensitiv kunnskapsoverføring i strid med eksportkontrollregelverket fordi høyere utdanning er gratis, forskerstillinger er godt lønnet og fordi norske utdannings- og forskningsinstitutter holder et høyt internasjonalt nivå innen fagområder som er relevante for eksportkontroll. De siste årene er flere forsøk på ulovlig kunnskapsoverføring fra Norge avdekket og hindret.

Det norske eksportkontrollregelverket gir bl.a. hjemmel til å kontrollere kunnskap tilknyttet varer og teknologi som kan benyttes i alle typer MØV, leveringsmidler for MØV og konvensjonelle våpen. Teknologi defineres i eksportkontrollforskriften som «spesifikk informasjon nødvendig for utvikling, produksjon og bruk av varer». Det presiseres at denne informasjonen kan bestå i «teknisk bistand» og kan være i form av «instruksjoner, ferdigheter, opplæring, arbeidskunnskap og konsulenttjenester». Forskriftens fang-alt bestemmelse kan også komme til anvendelse når det foreligger en uakseptabel risiko for at kunnskapsoverføringen vil bli brukt til et militært formål.

Myndighetenes muligheter til å kontrollere slik kunnskaps-eksport møter på nye og andre utfordringer enn ved kontrollen med eksport av fysiske varer. I praksis er en målrettet, forebyggende kontroll det mest effektive tiltaket, både for å etterleve våre internasjonale eksportkontrollforpliktelser og ivareta norske sikkerhetsinteresser. Regjeringen vil derfor styrke det forebyggende arbeidet rettet mot å hindre sensitiv kunnskapsoverføring fra Norge. Utenriksdepartementet har allerede intensivert informasjonsarbeidet opp mot academia gjennom deltagelse på møter og seminarer om tematikken. PST har også jevnlig forebyggende møter med norske teknologimiljøer som vurderes utsatt for fordekte anskaffelser. På denne måten

bestrebes større årvåkenhet om regelverkets virkeområde og spredningsrisiko forbundet med overføring av sensitiv teknologi og kunnskap.

I tillegg arbeider departementet med å styrke regelverket med sikte på at omfanget av kontrollen med kunnskapsoverføring blir tydeliggjort i forskrift.

Utenriksdepartementet, i samarbeid med relevante etater, har også utarbeidet retningslinjer som er ment å være et hjelpemiddel ved utdanningsinstitusjonenes opptak og ansettelser av utenlandske personer. Tilbakemeldingene viser en økende forståelse hos utdanningsinstitusjonene for behovet for kontroll med teknologi- og kunnskapsoverføring, herunder gode systemer som muliggjør slik kontroll, og samtidig et ønske om tydeligere regelverk og større forutsigbarhet i opptaks- og ansettelsesprosesser.

En utfordring for kontrollarbeidet er at nye teknologier utvikles i et hurtig tempo, i enkelte tilfeller raskere enn kontrollistene oppdateres. Forskningsmiljøene er særlig drivende i den teknologiske utviklingen og arbeider som hovedregel meget tett opp til anvendbare teknologier og faktiske produkter. Dette understøtter behovet for tett dialog mellom eksportkontrollmyndighetene og norske kunnskaps-eksportører. For regjeringen er det derfor også viktig å utveksle erfaringer med nærstående land om kontroll av fremvoksende teknologier som kan være relevante for eksportkontroll.

Videre er det vokst frem et særlig fokus internasjonalt på muligheter for å kontrollere investeringer og oppkjøp av teknologibedrifter, og som kan medføre overføring av eksportkontrollregulert teknologi, herunder i form av kunnskap innenfor sensitive områder.

Kontrollen med kunnskapsoverføring krever kompetanse og ressurser, både når det gjelder et målrettet hjemmelsverk for å utøve kontroll, forebygging og informasjonsvirksomhet overfor læresteder og relevante teknologimiljøer.

I Meld. St. 25 (2010–2011), Meld. St. 8 (2012–2013), Meld. St. 49 (2012–2013), Meld. St. 8 (2015–2016) og Meld. St. 5 (2017–2018) ble det redegjort grundig om kontroll med kunnskaps- overføring til utenlandske studenter.

6 Internasjonalt samarbeid om eksportkontroll og ikke-spredning

I dette kapittelet redegjøres det nærmere for relevante internasjonale ikke-spredningsavtaler og de politisk bindende multilaterale eksportkontrollregimene, som i stor grad danner grunnlaget for norsk eksportkontroll med strategiske varer.

Konvensjonene gjennomføres i norsk rett, og kontrollen med relevante varer og teknologi som er forhandlet innenfor de multilaterale eksportkontrollregimene gjennomføres med hjemmel i eksportkontrollregelverket.

Nasjonal gjennomføring av eksportkontroll bidrar til å sikre etterlevelse av folkerettslige avtaler på ikke-spredningsområdet. Sentralt står Ikke-spredningsavtalen for kjernevåpen (NPT), Kjemi-våpenkonvensjonen (CWC) og Konvensjonen om forbud mot biologiske våpen (BTWC). I Meld. St. 8 (2014–2015) og Meld. St. 8 (2015–2016) ble det redegjort for disse avtalene.

De multilaterale eksportkontrollregimene støtter opp under de multilaterale ikke-spredningsavtalene og konvensjonene, samt komplementerer svakheter i disse avtalene når det gjelder kontroll med varer og teknologi som kan anvendes i utvikling, produksjon og bruk av masseødeleggelsesvåpen og leveringsmidler til slike våpen.

Teknologisk utvikling og fremvoksende spredningstrusler har ført til at eksportkontroll har fått økende betydning. FNs sikkerhetsråd bruker eksportkontrollregimenes retningslinjer og varelistes i sine sanksjonsregimer mot bl.a. Iran og Nord-Korea, samt i resolusjon 1540 om ikke-spredning av masseødeleggelsesvåpen. Også EU baserer seg på regimenes kontrollister i enkelte forordninger om restriktive tiltak. Det internasjonale atomenergibyrådet (IAEA) har en viktig rolle innenfor ikke-spredning av kjernevåpen, samtidig som lands tilgang til kjerneteknologi til fredelige formål skal ivaretas. IAEA gjennomfører bl.a. omfattende inspeksjoner innenfor rammen av lands sikkerhetskontrollavtaler med byrådet. Rapporter fra IAEA om lands kjernefysiske aktiviteter er viktige grunnlag for arbeidet i bl.a. eksportkontrollregimet Nuclear Suppliers Group (NSG). Norge er del av IAEAs styre for to år fra høsten 2019.

Det er etablert fire multilaterale eksportkontrollregimer:

- Wassenaar-samarbeidet (WA) om konvensjonelle våpen og relevante flerbruksvarer
- Nuclear Suppliers Group (NSG) om kjernefysiske materialer og flerbruksvarer. Også Zangger-komiteen retter seg mot visse kjernefysiske materialer, men i praksis er denne kontrollen ivaretatt av NSG.
- Australia-gruppen har etablert kontroll med kjemikalier, substanser og flerbruksvarer som er relevante for kjemiske og biologiske våpen.
- Missilkontrollregimet MTCR gjelder kontroll med leveringssystemer for masseødeleggelsesvåpen (MØV).

Det er en forutsetning at medlemslandene gjennomfører kontroll og vedtak fattet ved konsensus innenfor regimene, i nasjonal rett og praksis.

Kontrollen med eksport av flerbruksvarer baserer seg i all hovedsak på samarbeidet innenfor de multilaterale eksportkontrollregimene. Innenfor regimene utveksles det omfattende og fortrolig informasjon om fordekte våpenprogrammer, anskaffelsesforsøk og omgåelsesaktiviteter. Sammen med forbud som følger av bindende ikke-spredningsinstrumenter, vil eksportlands risikovurderinger basert på informasjon fra egne kilder eller fra regimene være av betydning for om eksport av en flerbruksvare kan finne sted eller må avslås fordi det foreligger en uakseptabel risiko for bruk i MØV-aktiviteter. Når det gjelder forsvarsmateriell, omfatter kontrollen varer og teknologi på en liste som er fremforhandlet innenfor eksportkontroll-samarbeidet Wassenaar, men noen land kan også ha nasjonale tillegg. F.eks. har Norge en særskilt hjemmel om lisensplikt i forskrift hvor det heter at det i tillegg til Utenriksdepartementets liste I (som er WAs militære liste i praksis), er lisensplikt også for materiell som har vært særlig konstruert eller modifisert for militært formål, uavhengig av tilstanden på eksport-tidspunktet.

I tillegg til de multilaterale eksportkontrollregimene, har FN vedtatt en avtale om våpen-

handel (ATT). Norge har også nært samarbeid med EU om eksportkontroll. EUs lister er sammensatt av alle de multilaterale regimenenes lister, og av praktiske hensyn benyttes EU-listene i det norske eksportkontrollregelverket. ATT og samarbeidet med EU er nærmere omtalt i meldingens kapittel 6.

Det er også etablert halvårlige møter mellom Danmark, Estland, Finland, Island, Latvia, Litauen, Norge og Sverige. Dette nordisk-baltiske forumet legger til rette for å utveksle erfaringer og informasjon om eksportkontrollspørsmål, og er en viktig møteplattform i vår nordlige region.

De etablerte regimene har mange felles virksomhetstrekk. Regimene ledes av et medlemsland på årlig basis. Arbeidsgrupper ledes ofte av et land på frivillig basis og over lengre tid. På de årlige plenums møtene behandles policy-spørsmål samt anbefalinger fra arbeidsgruppene. Alle vedtak krever konsensus. Det kan også holdes ekstra plenums møter dersom det er enighet om at en sak må behandles raskt. Det utveksles betydelig informasjon om fordekte anskaffelsesaktiviteter, front-selskaper, våpenprogrammer og spredningstrender, samt om medlemslands avslag på lisens søknader. Dette er informasjon som de enkelte landene skal ta hensyn til i sin nasjonale lisensiering. Det er et grunnleggende prinsipp om å ikke undergrave andre lands lisensavslag.

Enkelte trender og forhold går på tvers av de ulike regimene. Det gjelder særlig behovet for å kontrollere kunnskapsoverføring av sensitive teknologier. Kunnskapsoverføring er en del av «immateriell teknologi»-overføring, og er et område som har vokst frem de siste årene gitt at flere spredningsland satser på å anskaffe seg egen kunnskap om visse sensitive teknologier. Leverandørlands sofistikerte eksportkontroll har gjort det stadig mer problematisk å få tak i fysiske varer til spredningslands våpenprogrammer.

I tillegg medfører den raske utviklingen at nye og fremvoksende teknologier ikke kan kontrolleres innenfor rammen av felles regler av de enkelte leverandørland. Det kan dreie seg om teknologier som enda ikke lar seg beskrive på en måte som muliggjør kontroll, eller teknologier som man enda ikke ser rekkevidden av når det gjelder fremtidig anvendelse. Men det er også flere fremvoksende teknologier som allerede er i bruk og som lar seg beskrive. Noen av disse er inntatt på kontrollistene, eller det foregår forhandlinger om hvordan de kan kontrolleres på en effektiv måte. Leverandørland har behov for å identifisere hvilke teknologier som representerer en reell risiko for egne sikkerhetsinteresser, og hvordan disse tek-

nologiene kan kontrolleres for å hindre uønsket militær bruk, samtidig som det heller ikke legges unødvendige hindringer i veien for sivil og legitim bruk.

Norge er medlem i alle de multilaterale regimene, og arbeider aktivt for at regimene skal være relevante og effektive når det gjelder å hindre spredning av MØV og leveringsmidler for slike våpen, og for mest mulig ansvarlighet når det gjelder internasjonal handel med forsvarsmateriell.

Arbeidet innenfor det enkelte regimet, samt implementeringen nasjonalt, er krevende og betyr at flere myndigheter og etater deltar i arbeidet. Utenriksdepartementet er nasjonal eksportkontrollmyndighet. UD leder arbeidet, noe som bl.a. innebærer å lede Norges delegasjoner til plenums møtene, samt lede arbeidet innenfor policy- og tekniske arbeidsgrupper. I tillegg deltar representanter fra Politiets sikkerhetstjeneste (PST), Etterretningstjenesten, Direktoratet for strålevern og atomsikkerhet (DSA), Forsvarets forskningsinstitutt (FFI) og Tolldirektoratet (TOD) i relevante grupper. Dette er viktig for å kunne sikre gjennomføring av en kompetent og målrettet nasjonal eksportkontroll. I tillegg til UD, har PST og TOD lovpålagte oppgaver når det gjelder eksportkontroll.

6.1 Kontroll med konvensjonelle våpen og sensitiv høyteknologi – Wassenaar-samarbeidet (WA)

Wassenaar-samarbeidet (WA) er det eneste eksportkontrollregimet som omhandler konvensjonelle våpen, materiell og teknologi, samt flerbruksvarer som er knyttet til konvensjonell militær anvendelse. Samarbeidet ble etablert i 1996, har 42 medlemsland og et eget sekretariat i Wien. WA har også etablert to varelister: en militær liste og en flerbruksliste.

WAs formål er å bidra til regional og internasjonal sikkerhet og stabilitet, gjennom å fremme åpenhet og større ansvarlighet når det gjelder leveranser av konvensjonelle våpen og flerbruksvarer og –teknologi, og med dette hindre destabiliserende oppkjøp eller at terrorister får tilgang til slike varer. Medlemslandene skal, gjennom sin nasjonale praksis, sikre at leveranser ikke bidrar til utvikling eller forsterking av militære kapasiteter som kan undergrave denne målsetningen, eller at de blir avledet til støtte for slike kapasiteter.

WA-arbeidet foregår løpende gjennom året innenfor en arbeidsgruppe for politiske spørsmål,

en teknisk arbeidsgruppe og et årlig møte for lisensierings- og håndhevelseseksperter. Det holdes et fast årlig plenums møte, hvor rapporter og anbefalinger fra ekspertgruppene behandles.

Et viktig område for WA knytter seg til forhandling av beste-praksisdokumenter. Det er vedtatt en rekke standarder på viktige områder, bl.a. elementer for objektiv analyse og veiledning når det gjelder vurdering av destabiliserende anskaffelser av konvensjonelle våpen, implementering av kontroll med immateriell teknologi, elementer for lovgivning vedrørende kontroll med formidling av våpen mellom tredjeland, elementer for kontroll med transport av konvensjonelle våpen mellom tredjeland, samt beste praksis for kontroll med lette våpen og håndvåpen (SALW).

Innenfor WA fremlegges også nasjonal informasjon om land og områder som preges av militære anskaffelser og som kan innebære destabiliserende forhold.

WA er det regimet som har størst betydning for norske eksportører. Samarbeidets lister omfatter varer og teknologiområder som norske bedrifter utvikler, produserer og eksporterer i stor grad.

På plenums møtet i desember 2019 ble det bl.a. enighet om å styrke WAs eksportkontroll på en rekke områder. Risiko forbundet med leveranser av små og lette våpen (SALW) ble drøftet særlig, og det gjeldene beste-praksisdokumentet ble oppdatert. Kriteriene for seleksjon av varer som bør inkluderes på flerbrukslisten, herunder den delen av listen som definerer henholdsvis sensitive varer (SL) og meget sensitive varer (VSL), ble grundig gjennomgått i lys av den raske utviklingen teknologisk og hva gjelder sikkerhetssituasjonen i verden. Det ble enighet om et norsk forslag om å styrke retningslinjene for avhending eller demilitarisering av militært overskuddsmateriale.

Det ble vedtatt å innføre helt ny kontroll på programvare knyttet til cyber-krigføring. Dette feltet har vært drøftet aktivt innenfor den tekniske ekspertgruppen, og det var et vesentlig gjennombrudd å få konsensus om kontrollparametere på et viktig og fremvoksende teknologiområde. I tillegg ble det enighet om å styrke kontrollen innenfor kommunikasjonsovervåkning, digitale etterforskningsrelaterte og rettsmedisinske verktøy og systemer, rom-fly, teknologi for produksjon av substrater (underlag) for avanserte integrerte kretser, hybride verktøymaskiner, samt litografisk utstyr og teknologi. I tillegg ble flere eksisterende kontrollområder gjennomgått, herunder innenfor ballistisk beskyttelse, optiske sensorer, kulelager samt uorganiske forbindelser og glødetråder. Det ble enighet om å liberalisere kontrollen med

enkelte varer; visse laminater og kommersielle komponenter som inngår i kryptografi.

Det finner regelmessig sted ekstraordinære forhandlinger med sikte på å styrke og videreutvikle samarbeidet. Det er lagt opp til at neste forhandlingsrunde vil finne sted i 2021.

Informasjon om Wassenaar-samarbeidet, herunder en oversikt over beste-praksiser kan finnes på samarbeidets hjemmeside www.wassenaar.org.

6.1.1 FNs konvensjon om våpenhandel (ATT)

FNs våpenhandelsavtale Arms Trade Treaty, ATT, har som formål å etablere så høye felles internasjonale standarder som mulig for handel, og til en viss grad import og transitt, av alle typer konvensjonelle våpen, inkludert håndvåpen. Avtalen bidrar til ansvarlig kontroll med handel av konvensjonelle våpen og dermed til internasjonal stabilitet og sikkerhet. Avtalen trådte i kraft 25. desember 2014. Avtalen har pr. juni 2020 105 statsparter, mens 135 land har undertegnet avtalen. Et sekretariat er opprettet i Genève, og årlige statspartsmøter samt drift av sekretariat finansieres gjennom pliktige bidrag. De to første statspartsmøtene i 2015 og 2016 markerte slutten på forberedelsesfasen i ATT, og overgangen til implementeringsfasen. Det sjette statspartsmøtet skal etter planen finne sted i august 2020 i Genève under argentinsk ledelse.

Det er opprettet arbeidsgrupper for å utveksle erfaringer mellom landene om praktisering av ATTs regelverk, om rapporteringsforpliktelsene, og om tiltak for implementering og universalisering av avtalen. Norge deltar i flere av arbeidsgruppene og deler erfaringer fra håndheving av eget eksportkontrollregelverk og åpenhet omkring våpentransaksjoner. Statspartene til ATT er forpliktet til å rapportere årlig om egen import og eksport av våpen, men antall land som følger opp sine forpliktelser på dette området er fortsatt for lavt. Utviklingen av ATT til et effektivt regime vil kreve betydelig og langsiktig arbeid. Land som allerede har et solid og velutviklet eksportkontrollsystem, herunder Norge, fører an for å sikre størst mulig internasjonal tilslutning til avtalen, og støtte til implementering. Som ledd i universaliseringsarbeidet oppfordres land som har undertegnet avtalen, men ikke ratifisert den, til å gjøre det. Dette omfatter en rekke land hvor illegal våpenspredning bidrar til et økt konfliktnivå. Det eksportkontrollfaglige samarbeidet har kommet i gang, men det er store ulikheter blant statspartene når det gjelder kunnskap om, og innsats for, å sikre en god implementering av avtalen.

Gjennom ATTs frivillige fond for prosjektstøtte, Voluntary Trust Fund, kan land søke om midler for å gjennomføre nasjonale tiltak innenfor kapasitetsbygging, lov- og institusjonsutvikling, og tekniske og materielle tiltak. Norge har siden 2018 årlig bidratt med 500.000 kroner til det frivillige fondet for prosjektstøtte, og har i perioden 2018–2020 vært medlem i fondets utvalgelseskomité.

Spørsmålet om gjennomføring i nasjonal rett ble grundig gjort rede for i Meld. St. 19 (2017–2018).

6.2 Ikke-spredningsavtalen

Ikke-spredningsavtalen (NPT) er hjørnesteinen i det globale ikke-spredningsregimet. Hvert femte år avholdes en tilsynskonferanse for avtalen, men grunnet en global pandemi er konferansen våren 2020 utsatt med sikte på gjennomføring i 2021. Det er avgjørende å hegne om denne avtalen som forplikter stater juridisk. Norge støtter aktivt opp om avtalens tre pilarer: ikke-spredning, nedrustning og retten til fredelig bruk. Særlig er arbeidet med nedrustning polarisert, og Norge støtter opp om tverregionale tiltak for å fremme arbeidet med nedrustning. Det er avgjørende å motvirke polarisering og bygge tillit.

Norge har tatt internasjonalt lederskap på arbeidet med verifikasjon av nedrustning, både gjennom politisk og teknisk arbeid. Dette er et av få temaer innen kjernefysisk nedrustning hvor land samarbeider konstruktivt. Prosessen bidrar til tillitsbygging i en polarisert tid. I 2016 tok Norge initiativ til en resolusjon i FN som opprettet en mellomstatlig ekspertgruppe, med mandat til å vurdere hvordan verifikasjon kan fremme nedrustning. Norge ledet gruppen, som bestod av 25 land, deriblant sju land med kjernevåpen og land som støtter forbudstraktaten. Gruppen ble i april 2019 enig om en sluttrapport som anerkjenner at verifikasjon er avgjørende for kjernefysisk nedrustning og for å nå målet om en verden uten kjernevåpen. Under første komité av FNs generalforsamling samme høst presenterte Norge sluttrapporten og forhandlet frem en ny resolusjon om verifikasjon av nedrustning som fikk støtte av 178 land. FNs generalsekretær samler nå innspill fra FNs medlemsland som vil bli et viktig grunnlag for den nye ekspertgruppen som nedsettes fra 2021. Det er et stort steg i riktig retning at arbeidet Norge har ledet an siden 2007 nå har en solid forankring i FN-systemet.

Vi viderefører også vårt faglig-tekniske verifikasjonssamarbeid med land som Storbritannia, Sverige og USA innenfor det såkalte Quad-samar-

beidet. Samtidig deltar vi i Det internasjonale partnerskapet for nedrustningsverifikasjon (IPNDV) som samler teknisk ekspertise, relevante nukleære fagmiljøer og diplomater både fra land med og uten kjernevåpen. Innsatsen støttes av norske fagmiljøer.

Det internasjonale atomenergibyrådet (IAEA) har ansvaret for kontrollen av kjernefysisk materiale og anlegg. Norge sitter i Byråets styre frem til høsten 2021. Vi arbeider særlig for å styrke IAEOs inspeksjonsordninger, og økt kjernefysisk sikkerhet.

6.3 Kjernefysisk ikke-spredning og eksportkontroll – Nuclear Suppliers Group (NSG)

De to viktigste multilaterale avtalene om regulering av kjernevåpen er Prøvestansavtalen (CTBT) fra 1996 og Ikke-spredningsavtalen fra 1968. Ikke-spredningsavtalen (Non-Proliferation Treaty, NPT) handler blant annet om å begrense spredningen av kjernevåpen, mens prøvestansavtalen handler om å forby testing av kjernevåpen. Eksportkontrollregimene Nuclear Suppliers Group (NSG) og Zangger-komiteen operasjonaliserer viktige elementer av NPT, og sikrer slik en enhetlig, felles forståelse av hvilke varer og teknologier som må kontrolleres i henhold til avtalens artikkel III.2. Slik kan eksportkontroll understøtte ikke-spredning og sikre at relevante varer og teknologi ikke kommer på avveie eller undergraver ikke-spredningsavtalen.

Ikke-spredningsavtalen pålegger statene bl.a. å stille kjernefysisk materiale og anlegg under kontroll av Det internasjonale atomenergibyrådet (IAEA), såkalte sikkerhetskontroller («safeguards»). NPTs artikkel III.2 stiller krav om sikkerhetskontrollavtale med IAEA som betingelse for leveranser av visse kjernefysiske varer. Zangger-komiteen utarbeidet i 1974 en egen liste for å klargjøre hvilke varer og materialer som var omfattet av denne artikkelen, og dermed bare kunne utføres til land som hadde inngått sikkerhetskontrollavtale med IAEA.

Det multilaterale kontrollregimet Nuclear Suppliers Group (NSG) ble opprettet av G7-landene i 1974, da en ny prøvesprengning av et ikke-NPT-land viste at kontrollen med kjernefysiske varer ikke var nok for å hindre spredning av kjernevåpen, men at også teknologi og relevante flerbbruksvarer måtte underlegges eksportkontroll.

I dag består NSG av to sett retningslinjer og varelistes, for hhv. kjernefysiske varer og materia-

ler, inkludert teknologi, samt en liste om flerbruksvarer. Denne listen består av varer som i utgangspunktet er ment for sivile formål, men som også er identifisert til å ha viktige bruksområder knyttet til utvikling, produksjon og bruk av kjernevåpen.

Regimet ledes av et medlemsland på årlig og frivillig basis, og det holdes et årlige plenums-møter. Alle beslutninger krever konsensus. Ekspertgrupper møtes regelmessig for å drøfte kjernefysiske spredningsspørsmål, styrking av varelistene og utveksle informasjon. anbefalinger fra disse gruppene legges frem for plenumsbehandling.

Etter at Kina ble medlem i 2004, er alle de fem kjernevåpenstatene med fast plass i FNs Sikkerhetsråd, medlemmer i regimet.

NSGs retningslinjer publiseres som IAEA informasjonssirkulære, hhv. som IAEA INFCIRC 254/Part I og IAEA INFCIRC 254/Part II.

Mer informasjon om NSG kan finnes på www.nuclearsuppliersgroup.org.

6.4 Konvensjonene mot forbud av kjemiske og biologiske våpen – eksportkontrollregimet Australia-gruppen

Kjemivåpenkonvensjonen (CWC) forbyr utvikling, produksjon og lagring av kjemiske våpen, samt pålegger stater å destruere gjenværende lagre med våpen som karakteriseres som kjemiske. Ved utgangen av 2019 er det 193 statsparter til konvensjonen, og 97% av landenes deklarererte lagre av kjemiske våpen er destruert på en verifisert måte.

Samtidig med ikrafttreddelsen av konvensjonen i april 1997 ble Organisasjonen for forbud mot kjemiske våpen (OPCW) opprettet for å sikre gjennomføring av forpliktelsene som fulgte av konvensjonen, bl.a. et omfattende inspeksjons- og verifikasjonsregime. Det er tradisjon for en nordisk rotasjon, og Norge har den nordiske posisjonen som medlem i eksekutivrådet i perioden 2020–2022. Fra norsk side er målet å videreføre et aktivt arbeid til støtte for OPCW-sekretariatet.

Biologivåpenkonvensjonen (BWC) er en internasjonal avtale om forbud mot utvikling, produksjon og lagring av biologiske våpen og toksin-våpen, samt ødeleggelse av slike våpen. BWC var den første avtalen som forbød en hel kategori av masseødeleggelsesvåpen. Avtalen trådte i kraft i mars 1975, og pr. 2020 er det 183 statsparter til avtalen. BWC har ikke et inspeksjons- og verifika-

sjonsregime som det OPCW utgjør for CWC. Det er vedtatt flere tillitsbyggende tiltak for å legge til rette for tillit og konsultasjoner knyttet til spørsmål om nasjonal gjennomføring av BWC, men det har likevel vært varslet om enkelte statsparter brudd på konvensjonsforpliktelsene.

I likhet med Ikke-spredningsavtalen, inneholder hverken Kjemivåpenkonvensjonen eller Biologivåpenkonvensjonen noen effektive eksportkontrollbestemmelser.

Australia tok i 1985 initiativ til å styrke kontrollen med eksport av kjemikalier, laboratoriestyr og relevante flerbruksvarer for å hindre spredning av kjemiske våpen. Dette var starten på det multilaterale eksportkontrollregimet Australia-gruppen, som består av 42 land og EU, og ledes av Australia på permanent basis. Det er vedtatt fem lister som angir lisensplikt for visse kjemikalier, biologiske utgangsstoffer, patogener, flerbruksvarer og produksjonsutstyr relevant for kjemiske og biologiske våpen.

Gjennom nasjonal eksportkontroll bidrar Australia-gruppens medlemsland til at eksport ikke medfører spredning av kjemiske og biologiske våpen. Det er dog en grunnleggende forståelse om at eksportlisensiering ikke erstatter en streng og universell etterlevelse av Genève-protokollen av 1925, Biologivåpenkonvensjonen eller Kjemivåpenkonvensjonen. Alle Australia-gruppens medlemsland er statsparter til disse konvensjonene.

På Australia-gruppens plenums-møte i juni 2019 ble det enighet om å styrke arbeidet med årvåkenhet om nye og fremvoksende teknologier og den potensielle utnyttelsen som forskning kan innebære når det gjelder produksjon og bruk av kjemiske og biologiske våpen. Det ble uttrykt felles støtte til OPCWs Generaldirektør, Det tekniske sekretariatet samt Etterforsknings- og identifikasjonsgruppen (IIT) og arbeidet for å sikre at de som bruker kjemiske våpen blir stilt til ansvar. I lys av avdekkingen av bruk av nervegiften Novichok i England i 2018, ble det enighet om å holde substansielle drøftelser med sikte på å inkludere utgangsstoffer for Novichok på Australia-gruppens lister. Det ble også enighet om å dele nasjonale erfaringer og tilnærming til kontrollen med immateriell teknologioverføring, finansiering av spredningsaktiviteter, anskaffelsesaktiviteter, omlastingsutfordringer og spredningsnettverk i bred forstand, inkludert gjennom styrket engasjement med industrien og med akademien.

AG-landene samlet seg også om en felles uttalelse hvor det ble uttrykt dyp bekymring for at noen land, i etterkant av CWCs statspartskonferanse i 2018, hadde diskreditert OPCWs etter-

forskningsarbeid. Det ble uttrykt sterk støtte til OPCW.

I februar 2020 publiserte Australia-gruppen en uttalelse om at det bl.a. var konsensus om å ta inn utgangsstoffer for Novichok nervegift på gruppens liste over utgangsstoffer for kjemiske våpen. Vedtaket komplementerer beslutningen fra CWCs statspartsmøte i november 2019 om å føre Novichok nerveagens opp på konvensjonens «schedule 1», som er forbudte substanser.

6.5 Leveringssystemer for masseødeleggelsesvåpen – missilkontrollregimet MTCR

Missilkontrollregimet (Missile Technology Control Regime, MTCR) er et politisk bindende samarbeid mellom 35 land for å begrense spredning av missiler og missilteknologi som kan benyttes til å levere masseødeleggelsesvåpen (MØV). Norge har ledet MTCR to ganger, senest i 2014–2015.

MTCR har ingen folkerettslig bindende instrumenter eller avtaler som plattform for sitt mandat og arbeid, til primo i motsetning til avtalene som er etablert når det gjelder kjernefysiske, kjemiske og biologiske våpen. Samtidig er MTCRs aktiviteter konsistente med FNs ikke-sprednings- og eksportkontrollbestrebelse generelt. F.eks. innebærer anvendelse av MTCRs retningslinjer og varelistes i nasjonal eksportkontroll at landene kan ivareta sine eksportkontrollforpliktelser under FN Sikkerhetsråds resolusjon 1540.

Gjennomføring av MTCRs kontrollstandarder i nasjonal eksportkontroll bidrar til å hindre spredning av MØV gjennom kontroll med teknologier og varer som kan brukes i leverings-systemer (unntatt bemannede fly) for slike våpen. Det er vedtatt felles retningslinjer og varelistes som forutsettes å gjennomføres i nasjonal rett og praksis.

Det skilles mellom to kategorier av leveringsmidler: Kategori I omfatter komplette raketter og ubemannede flyvende systemer (som inkluderer ballistiske missiler, romfartsfartøyer, sonderaketter, kryssermissiler, målrettede droner og rekognoseringsdroner), og som har en nyttelast på minst 500 kg og rekkevidde minst 300 km. I tillegg omfattes systemenes komplette under-systemer, som raketsteg, motorer, styrings- og tilbakevendingsfarkoster, programvare og teknologi samt spesielt utviklede produksjonsanlegg. Varer og teknologi omfattet av Kategori I er gjenstand for en ubetinget «strong presumption of denial», dvs. et særlig avslagsprinsipp, uavhengig av hen-

sikten med en eksport. Eksport av produksjonsanlegg for Kategori I er absolutt forbudt.

Kategori II omfatter andre og mindre sensitive og flerbruksrelaterte komponenter, samt andre komplette missilsystemer med rekkevidde på minst 300 km og uavhengig av bæreevne. Søknader om eksport av slike varer skal være gjenstand for strenge vurderinger basert på ikke-spredningskriteriene som er spesifisert i MTCRs retningslinjer. Dersom det vurderes at det foreligger risiko for bruk i MØV-leveranser, forutsettes det at eksportsøknaden avslås.

Tidlig på 2000-tallet fremmet MTCR en tekst til en avtale om tillitsskapende tiltak knyttet til missiloppskytninger. Avtaleteksten ble lansert som et selvstendig instrument i Haag i 2002 som The Hague Code of Conduct against Ballistic Missile Proliferation (HCoC). MTCR og HCoC har ulike roller, men komplementerer hverandre når det gjelder innsatsen for å hindre spredning av ballistiske missiler som leveringsmidler for MØV. Norge har ledet HCoC i 2019–2020. Det er redegjort grundig for HCoC nedenfor.

På MTCRs siste plenums møte i Auckland i oktober 2019, ble det utvekslet omfattende informasjon om globale spredningstrender, særlig med fokus på missilprogrammer i Asia og i Midtøsten som kan fremme spredningsprogrammer andre steder i verden. Betydningen av årvåkenhetsdialog med ikke-medlemmer og relevante organisasjoner om risiko forbundet med spredning av leverings-systemer for MØV, informasjonsutveksling blant MTCR-landene og arbeidet innenfor regimets tekniske ekspertgruppe, ble særlig understreket.

Mer informasjon om MTCR kan finnes på www.mtcr.info.

6.6 Haag-kodeksen mot spredning av ballistiske missiler (HCoC)

Haag-kodeksen er et politisk bindende samarbeid som skal bidra til åpenhet om ballistiske missilprogrammer og hindre spredning av slike systemer som kan levere masseødeleggelsesvåpen. Tilsluttede land forplikter seg til å dele informasjon om nasjonale missil- og romaktiviteter og forhåndsvarsle sivile oppskytninger og prøveflyvninger av ballistiske missiler og bæreraketter. Samarbeidet bidrar således til internasjonal og regional forutsigbarhet og stabilitet. I en tid der utviklingen og testingen av stadig mer avanserte missilsystemer truer internasjonal fred og sikkerhet, har HCoC fått økende anerkjennelse for sitt arbeid og betydning for ikke-spredning.

HCoC ble iverksatt i november 2002 etter at 96 stater signerte kodeksen, herunder Norge. Aktivitetene på Andøya rakettskytefelt innebærer at Norge er blant landene som rutinemessig notifiserer flest oppskytninger.

Som en langsiktig investering i norske utenriks- og sikkerhetspolitiske interesser, påtok Norge seg formannskapet i HCoC for første gang i perioden juni 2019 til primo juni 2020. Formannskapet bidrar til å styrke vår profil internasjonalt som en troverdig og konsistent partner i det multilaterale ikke-spredningsarbeidet, og understøtter arbeidet vi gjør på andre arenaer innen eksportkontroll og ikke-spredning.

Sentrale målsettinger for formannskapet har vært å styrke implementeringen av samarbeidets rapporteringsforpliktelser og dialog med land som ennå ikke har sluttet seg til. Økt tilslutning er viktig for at samarbeidet skal ha størst mulig effekt. Som første formannskap på flere år, har Norge lyktes å få med tre nye land i HCoC; Ekvatorial Guinea, Saint Vincent og Grenadinene og Somalia sluttet seg til i januar og februar 2020. Formannskapet følger også opp dialogen med andre ikke-tilsluttede land som har vært positive til samarbeidet i de mange bilaterale møtene formannskapet, med god hjelp av utenriksstasjonene, har gjennomført det siste året. Totalt er nå 143 land tilsluttet HCoC. Det østerrikske utenriksdepartementet er sentralt sekretariat for HCoC.

Mer informasjon om kan finnes på www.hcoc.at

6.7 Initiativet for spredningssikkerhet (PSI)

PSI (Proliferation Security Initiative) ble etablert i 2003 som en respons på faren for at stater og ikke-statlige aktører kan anskaffe og bruke masseødeleggelsesvåpen (MØV). PSI er et internasjonalt samarbeid for å kunne stanse handel med og transport av MØV og relatert teknologi og kunnskap. PSI kan ses på som et supplement til deltakerlandenes gjennomføring av eksportkontroll og ikke-spredningsforpliktelser for å hindre spredning av MØV.

USA spiller en sentral rolle i samarbeidet ved å ivareta sekretariatsfunksjonen, og å planlegge møter, øvelser og lignende. I 2020 har PSI 105 deltakerland. Norge er med i kjernegruppen for operative eksperter som består av 21 land. På norsk side ledes arbeidet av Utenriksdepartementet. Arbeidet gjennomføres med deltakelse fra en rekke departementer og underliggende etater, herunder særlig

Justis- og beredskapsdepartementet, Nærings- og fiskeridepartementet, Politiets sikkerhetstjeneste, Etterretningstjenesten og Tolletaten.

Under høynivåmøtet i 2018 ble det enighet om nødvendigheten av å styrke internasjonal og nasjonal rett knyttet til spredning av MØV, komplette sentrale grunnlagsdokumenter, forbedre kontinuiteten i arbeidet samt å styrke den strategiske kommunikasjonen om PSI.

For å bidra til at PSIs formål oppfylles, har Utenriksdepartementet arbeidet sammen med flere departementer om å etablere en nasjonal beredskapsplan for å håndtere situasjoner for å avskjære transport av varer knyttet til masseødeleggelsesvåpen eller leveringsmidler i Norge. Det arbeides for at beredskapsplanen kan være på plass i 2020.

6.8 Samarbeidet med EU

Norge har et nært samarbeid med EU om eksportkontroll og ikke-spredning generelt, og har som målsetting å gjennomføre EUs standarder i det norske regelverket.

Allerede i 2003 inngikk Norge et samarbeid med EUs utenriksstjeneste om eksportkontroll for forsvarsmateriell. Siden 2013 har vi også hatt et uformelt samarbeid med EU-kommisjonen om eksport av flerbruksvarer. Dette samarbeidet ble formalisert i 2017.

Samarbeidet innebærer bl.a. at Norge, som eneste ikke-medlemsland, utveksler avslag på søknader om eksport av forsvarsmateriell og flerbruksvarer direkte («online») i de databaser som EU har etablert internt. Informasjonen som utveksles er detaljert og man kan konsultere nærmere om et konkret avslag direkte i databasene, hvilket er nyttig i Utenriksdepartementets lisensieringsarbeid. Utgangspunktet for denne delen av samarbeidet er at dersom det foreligger et avslag fra et EU-land i en identisk sak forutsettes det at også den norske søknaden blir avslått («no undercut»).

Basert på det etablerte samarbeidet holdes halvårlige politiske konsultasjoner med EUs utenriksstjeneste og EU-kommisjonen om spørsmål knyttet til eksportkontroll i et videre perspektiv, herunder årlig rapportering, destinasjonsland av bekymring, ATT og eksportkontrollregimene samt politikktutvikling. Utenriksdepartementet og norsk industri inviteres til EU-kommisjonens årlige Export Control Forum, og Norge stiller eksperter til rådighet for EUs «outreach»-programmer overfor tredjeland.

7 Eksport av flerbruksvarer relatert til masseødeleggelsesvåpen

Flerbruksvarer (også kjent som «dual-use»-varer) er varer som opprinnelig er utviklet for sivil bruk, men som er identifisert innenfor de multilaterale eksportkontrollregimene til også å kunne ha viktige militære anvendelser, først og fremst knyttet til masseødeleggelsesvåpen (MØV) eller leveringsmidler for slike våpen.

Flerbruksvarer er beskrevet i eksportkontrollforskriftens liste II. Listen samsvarer med EUs flerbruksvareliste, som er en sammenstilling av alle listene som gjelder flerbruksvarer og -teknologi som er forhandlet i de multilaterale regimene som Norge også deltar i.

Kontrollen med eksport av flerbruksvarer retter seg mot å hindre eksport dersom det er kunnskap om, eller anses å foreligge en uakseptabel risiko for, bruk i et program for masseødeleggelsesvåpen eller andre uønskede militære aktiviteter. Dersom det dreier seg om eksport for godtgjort sivil bruk, forutsettes det at lisens innvilges slik at legitim handel ikke hindres unødige.

Innenfor de multilaterale eksportkontrollregimene utveksles det omfattende informasjon om spredningstrender og anskaffelsesforsøk,

samt om relevante nasjonale avslag på lisenssøknader. Dette er informasjon som skal tas hensyn til i de enkelte medlemslandenes lisensvurderinger. Dersom et land har notifisert lisensavslag, forutsettes det at øvrige medlemsland avslår mottatte lisenssøknader for det samme utstyret til den samme mottakeren. Denne «no undercut»-prosedyren skal bidra til å forebygge leveranser til bruk i MØV-aktiviteter, samt hindre kommersiell undergraving mellom bedrifter i medlemslandene.

Kontrollen med eksport av flerbruksvarer kan være svært kompleks og medfører grundige risikovurderinger. Det er ikke mulig å gi samme forutsigbarhet om muligheten for å få lisens for flerbruksvarer som ved eksport av forsvarsmateriell. Dette skyldes i hovedsak uforutsigbarhet knyttet til informasjon om risiko for uakseptabel bruk i MØV-aktiviteter. Dersom det ikke foreligger bekymringsfull informasjon eller vurderinger som tilsier risiko, skal lisens innvilges uten unødvendige forsinkelser.

Eksport av flerbruksvarer for konvensjonell militær bruk er nærmere omtalt i kapittel 6.

8 Utenriksdepartementets oppgaver og nasjonalt samarbeid om eksportkontroll

Utenriksdepartementets oppgaver som ansvarlig myndighet for den strategiske eksportkontrollen omfatter forvaltnings- og policyoppgaver, herunder politikktutvikling, informasjonsarbeid overfor industrien, deltakelse i et omfattende internasjonalt samarbeid, mottak og behandling av søknader, henvendelser og rapporteringer fra industrien. Departementet er også ansvarlig for gjennomføring av sanksjonsregimer som er vedtatt i FNs sikkerhetsråd og for restriktive tiltak vedtatt av EUs Råd og som Norge har sluttet opp om.

Lisensieringsarbeidet betinger at departementet besitter spesialisert ekspertise og tilstrekkelige ressurser for å sikre en god og trygg forvaltning. Sikring av et adekvat regelverk, godt politisk skjønn, juridisk, eksportkontrollfaglig og teknisk kompetanse er avgjørende for å kunne sikre gjennomføring av en effektiv kontroll.

En prioritert oppgave for Utenriksdepartementet er informasjonsvirksomhet overfor næringslivet. Det legges stor vekt på god tilgjengelighet og nær kontakt med eksportbedriftene knyttet til både konkrete eksportsaker og betydningen av eksportkontrollregelverket generelt. God kontakt er også viktig for at departementet skal kunne ha nødvendig oversikt over det norske teknologimiljøet, ny norsk teknologiutvikling og viktige næringsinteresser.

Som ledd i forebyggende dialog, gjennomføres det både særskilte møter og årlige informasjonsseminarer med norske eksportbedrifter. I 2019 gjennomførte departementet 72 særskilte møter med bedrifter om eksportkontroll. Departementets årlige informasjonsseminar for bedrifter i januar 2020 mottok rekordpåmelding med nær 250 deltagere fra hele landet.

Videre gir Utenriksdepartementet informasjon om eksportkontrollen på www.eksportkontroll.no. Departementet legger vekt på å tilby en mest mulig informativ nettside, som i 2020 vil bli styrket med ytterligere informasjon for næringslivet og andre aktører som er i berøring med

eksportkontroll. Slik informasjon er viktig for bedriftenes evne til å etterleve regelverket, og for å sørge for at regelverket er så lett tilgjengelig og forståelig som mulig. Regjeringen vil fortsatt sikre tilstrekkelig kompetanse, ressurser og rammebetingelser for å kunne ivareta de omfattende og komplekse oppgavene på området.

En viktig forutsetning for Utenriksdepartementets gjennomføring av kontrolloppgavene er en effektiv, sporbar og sikker saksbehandling. I 2015 tok departementet i bruk et digitalt søknads- og saksbehandlingssystem, E-lisens. Her mottas og behandles søknader om lisens, produktvurderinger og andre henvendelser om eksportkontroll. Systemet benyttes også av industrien til rapportering om eksport av forsvarsmateriell og for fremstilling av det statistiske materialet som inngår i denne meldingen. E-lisens sørger for at departementet kan kontrollere at bedriftene oppfyller det lovpålagte kravet om rapportering av den konkrete eksporten av forsvarsmateriell og flerbbruksvarer for militær bruk som har funnet sted innenfor rammen av gyldige lisenser. Samtidig er det avgjørende at bedriftene rapporterer korrekt i tråd med vilkår for den opprinnelige lisensutstedelsen. Mangelfull eller uriktig rapportering omfattes av eksportkontrolllovens omfattende sanksjonsbestemmelser.

E-lisens gir nødvendig sikkerhet og kvalitets-sikring når det gjelder ivaretagelse av bedrifts-sensitive opplysninger. Samtidig betyr økningen i saker, kompleksitet, nye kontrolloppgaver og behov for bedring av funksjoner knyttet til brukervennlighet både for industrien og departementet at det er nødvendig å styrke E-lisens. Regjeringen legger vekt på å sikre at de elektroniske løsningene fortsatt skal dekke behovet og sikre en trygg og effektiv forvaltning av eksportkontrollen.

Det ble redegjort grundig for Utenriksdepartementets oppgaver i Meld. St. 49 (2012–2013) og Meld. St. 8 (2015–2016).

8.1 Det nasjonale samarbeidet om eksportkontroll

Det nasjonale samarbeidet om eksportkontroll består av et tett operativt samarbeid med Politiets sikkerhetstjeneste (PST) og Tolletaten om kontrolloppgavene. PST er gjennom politiloven ansvarlig for å forebygge og etterforske brudd på eksportkontrollregelverket. Tolletaten er ansvarlig for vare- og dokumentkontroll ved eksport.

Departementet trekker ved behov på teknisk ekspertise fra Forsvaret, Forsvarets forskningsinstitutt (FFI) og Direktoratet for strålevern og atomsikkerhet (DSA).

Utviklingen i internasjonal spredningsaktivitet medfører at kontrolloppgavene blir stadig mer utfordrende og komplekse. Flere norske bedrifter utvikler eller produserer varer og teknologi som er etterspurt av land det er knyttet bekymring til med tanke på mulig utvikling av masseødeleggel-

sesvåpen, eller til konvensjonelle militære formål. Også norske bedrifter utsettes for fordekte anskaffelsesforsøk, og det er en viktig oppgave for myndighetene å bidra til økt årvåkenhet i bedriftene. Det nasjonale samarbeidet spiller en avgjørende rolle for å sikre en ansvarlig gjennomføring av kontrolloppgavene, samt etterlevelse av Norges internasjonale forpliktelser på området. I denne sammenheng er det nødvendig at PST, Tolletaten, Etterretningstjenesten, FFI og DSA deltar i relevante ekspertmøter innenfor rammen av det multilaterale eksportkontroll-samarbeidet.

Regjeringen er opptatt av å sikre et godt samarbeid på tvers av etatene. Det er nødvendig at alle de involverte nasjonale aktørene prioriterer arbeidet med eksportkontroll, og at disse har tilstrekkelige ressurser og kompetanse for å kunne støtte opp om en ansvarlig eksportkontroll og forebygge spredning av masseødeleggelsesvåpen.

9 Eksporten av forsvarsmateriell i 2019

Dette kapitlet gir en oversikt over den faktiske eksporten av forsvarsmateriell i 2019. Oversiktene viser reell eksport og inneholder ikke opplysninger om midlertidig utførsel av varer for demonstrasjon eller reparasjon, eller om varer som vil bli returnert til Norge etter å ha vært midlertidig utført.

Formatet følger det samme som i de siste års meldinger, og som Stortinget har samlet seg om. Eksporten av forsvarsmateriell, tjenester og utførte reparasjoner, samt om avslag på søknader om eksportlisens knyttet til liste I og liste II er fremstilt i følgende ti tabeller¹ og fem figurer:

- Tabell 9.1 Eksport av forsvarsmateriell og sivile varer til militær sluttbruker fra 2015 til 2019
- Tabell 9.2 Fordeling av eksport av A- og B-materiell på land (2016–2019)
- Tabell 9.3 Eksport av forsvarsmateriell fordelt på land og varegrupper i liste I
- Tabell 9.4 Tjenester for utenlandske oppdragsgivere knyttet til liste I
- Tabell 9.5 Reparasjoner foretatt i Norge for utenlandske oppdragsgivere knyttet til liste I
- Tabell 9.6 Eksport av håndvåpen
- Tabell 9.7 Forsvarets utførsel av eget materiell
- Tabell 9.8 Eksport av flerbruksvarer til militær sluttbruk
- Tabell 9.9 Eksport av beskyttelsesutstyr for bruk i humanitær minerydding
- Tabell 9.10 Oversikt over bedrifter som har rapportert eksport i 2019

Figurer:

- Figur 9.1 Utviklingen av eksport av forsvarsmateriell 2009–2019
- Figur 9.2 Fordeling av eksporten av A- og B-materiell på regioner i 1000 NOK
- Figur 9.3 Fordeling av eksporten av A- og B-materiell på regioner i prosent
- Figur 9.4 Eksport fordelt på vareposisjonene i liste I i prosent

¹ Tallene er fremstilt i tusen kroner, med mindre annet er oppgitt.

Figur 9.5 Eksport fordelt på vareposisjonene i liste I i 1000 NOK

Meldingen gir også informasjon om utførsel av sivile håndvåpen fra Norge, samt om Forsvarets bruk av eget materiell i utlandet. Norge eksporterer ikke militære håndvåpen, og utførselen som er reflektert i kapittel 9.9 gjelder i all hovedsak antikke våpen til samlere, og jakt- og konkurransevåpen.

Informasjon om avslag på søknader om eksportlisens fremgår i kapittel 9.11. I 2019 ble 29 søknader om eksportlisens av forsvarsmateriell og flerbruksvarer til militær bruk avslått. De avslagene som inngår i oversikten er formelle avslag på lisenssøknader som har vært gjenstand for grundig og individuell behandling på basis av det norske eksportkontrollregelverket. Oversikten viser også til hvilke kriterier som er anvendt i avslagene, jf. retningslinjenes konsoliderte kriterieliste.

På denne måten bidrar Norge til å fremme en høy internasjonal standard når det gjelder åpenhet om eksport av forsvarsmateriell. Det er imidlertid viktig å være klar over at avslagene bare viser en del av det faktiske bildet, da den nære dialogen mellom bedriftene og Utenriksdepartementet om muligheten for å få tillatelse til eksport innebærer at bedrifter sjelden søker om, eller retter henvendelser om mulighet for, eksportlisens til land hvor tillatelse ikke vil kunne påregnes å bli innvilget. I flere tilfeller avslår bedriftene på eget initiativ henvendelser fra land om eksport av forsvarsmateriell der bedriften selv har kunnskap om at tillatelse ikke vil kunne påregnes innvilget.

Kapitlet gir også informasjon om utførsel av sivile varer til militær sluttbruk (kapittel 9.13) og om utførsel av utstyr for bruk i humanitære minneryddingsaksjoner (kapittel 9.14).

Kapittel 9.15 informerer om hvilke bedrifter som har rapportert om eksport av forsvarsmateriell i 2019. Totalt rapporterte 106 bedrifter om eksport av varer, teknologi og tjenester omfattet av denne meldingen i 2019.

Forsvarsindustriens kontrakter går ofte over mange år. Leveransene kan være ulikt fordelt gjennom kontraktperioden, og eksportverdien vil

derfor variere fra år til år. Slike naturlige leveransevariasjoner gjør seg utslag i en betydelig nedgang i eksporten av A-materiell, og en betydelig oppgang i eksporten av B-materiell i 2019.

Den samlede verdien av eksporten i 2019 var om lag 5,6 milliarder kroner, hvorav forsvarsrelaterede varer utgjorde i overkant av 4,4 milliarder. Av dette utgjorde A-materiell (i hovedsak våpen og ammunisjon) om lag 3,2 milliarder, og B-materiell (annet militært materiell) om lag 1,2 milliarder kroner.

Sammenlignet med 2018 var det i 2019 en nedgang i verdien av eksporten av A-materiell på 19 %, og en økning i verdien av eksporten av B-materiell på 41 %. Verdien av eksport av flerbruksvarer omfattet av liste II til militær bruk var på om lag 379 millioner, en nedgang på 34 % fra 2018 til 2019. Eksporten av forsvarsrelaterede tjenesteytelser, reparasjoner, produksjonsrettigheter og formidling, utgjorde i 2019 om lag 745 millioner kroner. Dette er en økning på 44 % i forhold til i 2018.

I forhold til eksporten i 2018 er det en nedgang i verdien av den samlede eksporten på 6 % i 2019.

Sammenlignet med 2018, var det i 2019 en total nedgang i verdien av eksporten av A- og B-materiell på 320 millioner kroner. Det var en nedgang i eksporten til særlig Oman (ned med 479 millioner kroner), Polen (294 millioner kroner) og Thailand (101 millioner).

Det var en økning i verdien av eksporten i 2019 til særlig USA (473 millioner kroner), Sverige (130 millioner kroner) og Belgia (129 millioner kroner).

Detaljer om eksporten fremgår i meldingens tabell 9.3.

Medlemslandene i NATO, Sverige og Finland er de største mottakerne av forsvarsmateriell fra Norge. Medlemslandene i NATO, Sverige, Finland samt andre europeiske land mottok ca. 93 % av eksporten av A-materiell, og 88 % av B-materiell fra Norge i 2019. I 2018 utgjorde eksporten av A-materiell til disse landene 81 % av den totale eksporten, mens eksporten av B-materiell til disse landene utgjorde ca 63%.

I 2019 ble det utstedt 1203 lisenser for eksport av varer på liste I.

Det ble i 2019 gitt 29 avslag på lisenssøknader vedrørende varer omfattet av liste I og Liste II. Det er redegjort nærmere for disse i meldingens kapittel 9.11.

Om eksport til Tyrkia og Midtøsten

Tyrkia, som NATO-land og en alliert, er i utgangspunktet godkjent som mottager av forsvarsmate-

riell fra Norge. Alle søknader blir individuelt vurdert med særlig blick på risiko for at norsk materiell kan bli avledet til uønsket bruk, til brudd på humanitærretten eller til interne undertrykkingsformål.

På bakgrunn av Tyrkias militære operasjoner i det nordlige Syria, besluttet Utenriksdepartementet høsten 2019 at det i den rådende situasjonen ikke ville bli behandlet nye søknader om eksportlisens for forsvarsmateriell og flerbruksvarer til militær bruk til Tyrkia.

Alle gyldige lisenser for eksport av forsvarsmateriell og flerbruksvarer til militær bruk i Tyrkia har blitt gjennomgått og vurdert konkret i Utenriksdepartementet. Bedrifter som har gyldige lisenser med forestående leveranser, har etter dialog med Utenriksdepartementet, holdt leveranser tilbake.

Leveranser som omfattes av Stortingets vedtak i 1967, har vært vurdert særskilt. I 1967-vedtaket heter det at 1959-vedtaket ikke rammer eksport som berører norsk sikkerhets- og forsvarspolitik og leveranser som er knyttet til planer som er trukket opp i NATO og som Norge har vært med på å vedta. Dette innebærer at slike leveranser fortsatt kan tillates.

Det er i utgangspunktet åpnet for eksport av A- og B-materiell til Kuwait, Qatar og Oman. Klareningen for eksport av A-materiell til De forente arabiske emirater (FAE) er suspendert.

Et ekspertpanel opprettet i henhold til FNs sikkerhetsråds resolusjon 2140 (2014) har siden 2016 fremlagt årlige rapporter der det fremkommer sterk bekymring for de humanitære konsekvensene av konflikten i Jemen og for brudd på humanitærretten. I tillegg kom det i 2019 frem informasjon om at FAE har viderelevert militært materiell til grupper som operer i Jemen. Det foreligger ikke informasjon om at forsvarsmateriell fra Norge er avledet til Jemen.

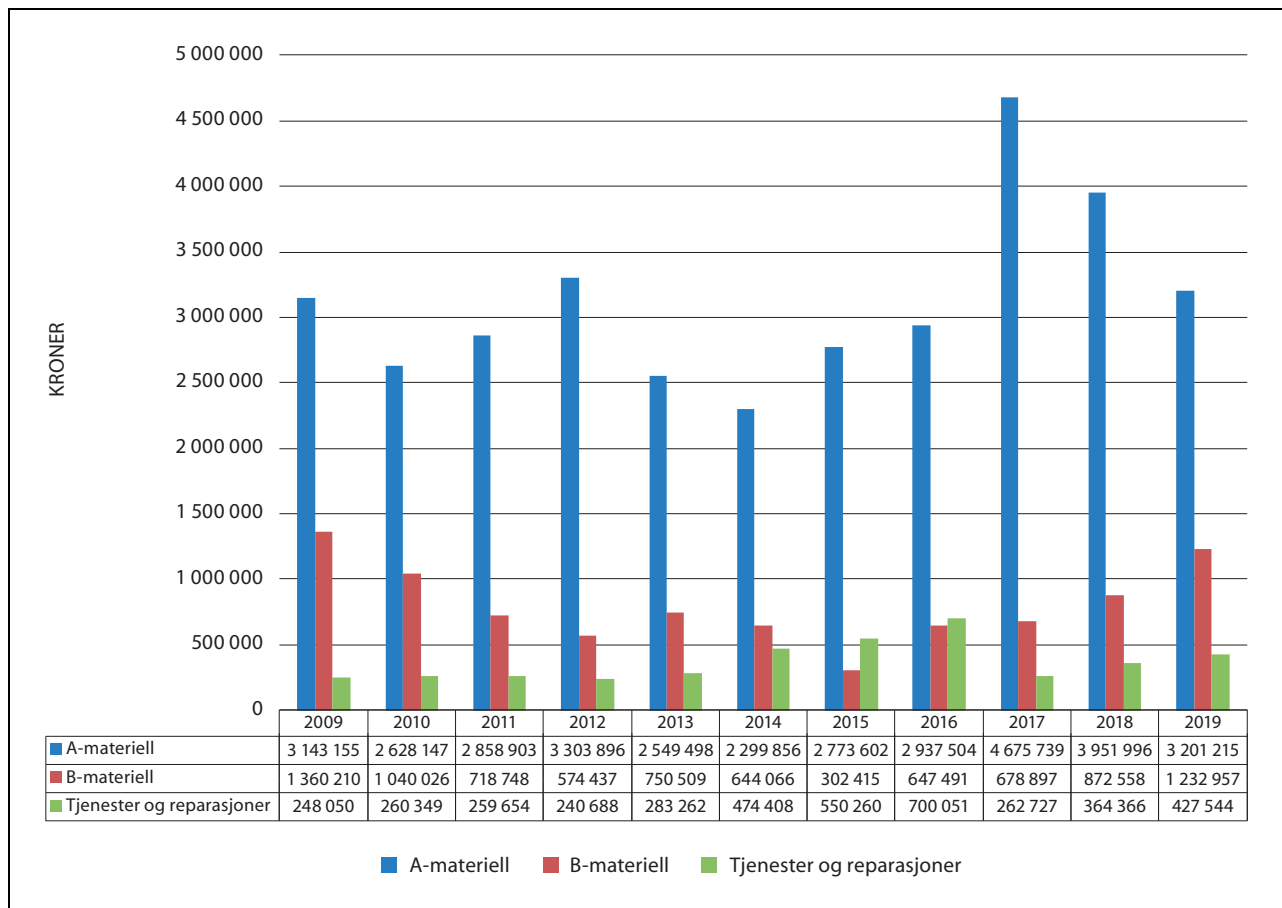
Det utvises særlig årvåkenhet og en «førevar»-tilnærming når det gjelder eksport av forsvarsmateriell til land som har militært engasjement i Jemen. I 2016 ble en utførsel av ammunisjon til FAE midlertidig holdt tilbake. Etter en grundig og helhetlig vurdering og i lys av den uoversiktlige situasjonen, besluttet Utenriksdepartementet i desember 2017, som et «førevar»-tiltak, å suspendere gyldige lisenser for A-materiell til FAE. I tillegg ble terskelen for å avslå lisenser for B-materiell og flerbruksvarer til militær bruk som søkes utført til land som deltar i militære handlinger i Jemen, ytterligere senket.

Når det gjelder Saudi-Arabia, står Norge i en helt annen situasjon enn mange andre land fordi

eksport av våpen og ammunisjon til landet aldri har blitt godkjent. 9. november 2018 ble det besluttet at det heller ikke skal gis nye lisenser for eksport av B-materiell eller flerbruksvarer for militær bruk til Saudi-Arabia.

9.1 Utvikling i eksporten av forsvarsmateriell, tjenester og reparasjoner

Figur 9.1 og tabell 9.1 viser utviklingen i eksporten av A- og B-materiell, samt i utførte tjenester og reparasjoner for utenlandske oppdragsgivere knyttet til varer på liste I.

Figur 9.1 Utviklingen av eksport av forsvarsmateriell 2009–2019

Tabell 9.1 Eksport av forsvarsmateriell og sivile varer til militær sluttbruker fra 2012 til 2019 i 1000 NOK

		2015 ¹	2016	2017	2018 ²	2019	Endring 2018–2019
Utførsel							
Salg	A-materiell	2 961 448	2 937 504	4 675 739	3 951 996	3 201 215	-19 %
Salg	B-materiell	302 415	647 491	678 897	872 558	1 232 957	41 %
Salg	Totalt (A+B)	3 263 863	3 584 995	5 354 636	4 824 554	4 434 172	-8 %
Salg	Flerbruksvarer til militær sluttbruk	311 582	294 089	453 972	575 754	378 681	-34 %
Sum		3 575 445	3 879 084	5 808 608	5 400 308	4 812 853	-11 %
Tjeneste, Retur utlandet, Produk- sjonsrettigheter, Formidling	Tjeneste, retur utland, produk- sjonsrettigheter, formidling	779 668	888 866	516 775	516 538	744 839	44 %
Sum		4 355 113	4 767 950	6 325 383	5 916 846	5 557 692	-6 %

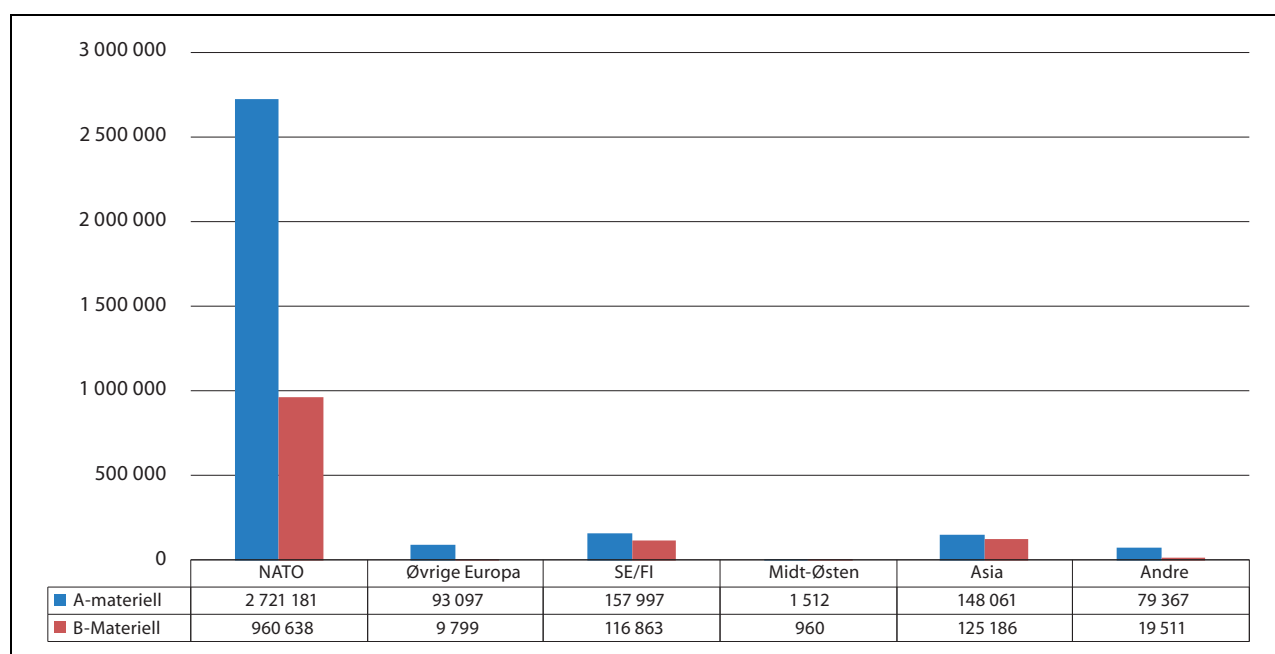
¹ På grunn av feil i rapporteringen av faktisk eksport av A-materiell til Brasil i 2015 er verdien endret sammenliknet med Meld. St. 36 (2015–2016).

² På grunn av feil i rapporteringen av faktisk eksport av A-materiell til Danmark i 2018 er verdien endret sammenliknet med Meld. St. 26 (2018–2019).

9.2 Utførsel av A- og B-materiell fordelt på regioner i 1000 NOK

grupper av mottakere. Som det fremgår var NATO-landene, Sverige og Finland de største mottakerne av A-materiell i 2019.

Figur 9.2 viser hvordan fordelingen av den totale eksporten av A- og B-materiell fordeler seg på

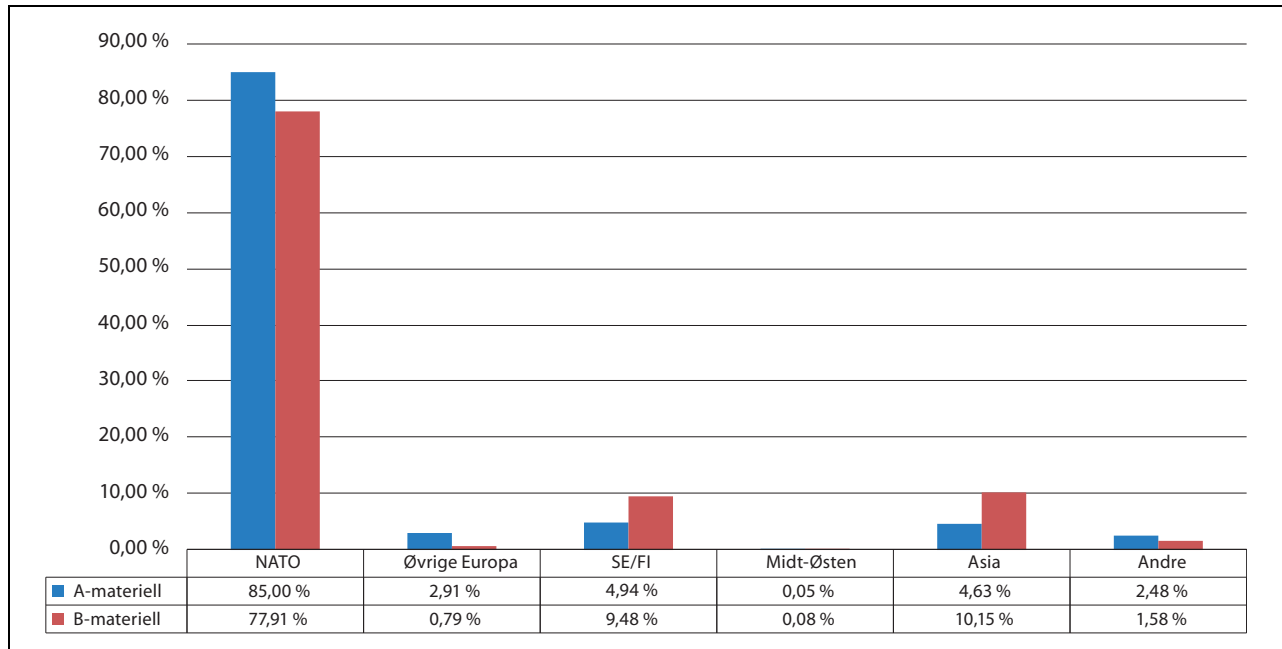

Figur 9.2 Eksport av A- og B-Materiell fordelt på regioner i 1000 NOK 2019

9.3 Utførsel av A- og B-materiell fordelt på regioner i prosent

grupper av mottakere. Som det fremgår var NATO-landene, Sverige og Finland de største mottakerne av A- og B-materiell i 2019.

Figur 9.3 viser hvordan fordelingen av den totale eksporten av A- og B-materiell fordeler seg på

Figur 9.3 Eksport av A- og B-Materiell fordelt på regioner i prosent 2019

9.4 Eksport av forsvarsmateriell fordelt på land

Tabell 9.2 viser hvordan verdien av eksporten av forsvarsmateriell fordeler seg på mottakerland i perioden 2016–2019.

Eksport av forsvarsmateriell fra Norge i 2019, eksportkontroll og internasjonalt ikke-spredningssamarbeid

Tabell 9.2 Fordeling av eksport av A- og B- materiell på land (2016–2019) i 1000 NOK

Land	2016				2017				2018				2019	
	Totalt		Totalt		Totalt		Totalt		Totalt		Totalt		Totalt (A + B)	Endring 2019–2018
	A-materiell	B-materiell	A-materiell	B-materiell	A-materiell	B-materiell	A-materiell	B-materiell	A-materiell	B-materiell	A-materiell	B-materiell		
Albania	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1 055	1 055	1 055
Algerie	0	1 007	1 007	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Andorra	0	0	0	0	0	0	0	9	0	0	0	0	0	-9
Argentina	85	0	85	90	90	0	0	0	0	162	0	162	162	162
Australia	87 941	30 726	118 667	52 830	3 341	53 104	69 180	122 284	44 150	19 491	63 641	58 643	-58 643	-58 643
Belgia	28 004	26 136	54 140	26 173	20 372	376	6 685	7 061	114 315	21 256	135 571	128 510	128 510	128 510
Bosnia & Hercegovina	415	0	415	466	1 794	0	1 794	1 794	739	0	739	0	739	-1 055
Brasil	0	1 567	1 567	103 854	1 114	150	29	179	503	0	503	0	503	324
Bulgaria	12 979	4	12 983	6 407	10 817	2 874	13 691	13 691	4 018	632	4 650	-9 041	-9 041	-9 041
Canada	155 504	4 582	160 086	53 864	3 128	48 885	3 536	52 421	19 559	1 109	20 668	-31 753	-31 753	-31 753
Chile	7 566	0	7 566	3 093	20 474	0	20 474	20 474	401	0	401	0	401	-20 073
Danmark	14 927	13 459	28 386	4 624	7 595	21 271	8 363	29 634	2 130	2 540	4 670	-24 964	-24 964	-24 964
De Forente Arabiske Emirater	100 552	734	101 286	62 785	3 668	0	42 639	42 639	0	35	35	-42 604	-42 604	-42 604
Estland	14 755	34	14 789	7 730	1 645	98	4 099	4 197	2 754	8 315	11 069	6 872	6 872	6 872
EU	0	0	0	52	0	0	469	469	0	0	0	-469	-469	-469
Finland	85 744	2 017	87 761	44 802	1 581	65 201	4 860	70 061	42 807	719	43 526	-26 535	-26 535	-26 535
Frankrike	55 667	39 909	95 576	123 664	17 766	75 594	22 320	97 914	47 886	98 298	146 184	48 270	48 270	48 270
Fransk Polynesia	0	0	0	10	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Færøylene	0	0	0	0	0	0	0	0	557	0	557	0	557	557
Grønland	148	0	148	362	112	0	112	112	378	0	378	0	378	266
Hellas	23 918	42	23 960	4 253	1 202	62	1 264	1 264	0	16 692	16 692	15 428	15 428	15 428
India	0	1 495	1 495	0	2 552	3 150	2 266	5 416	0	142	142	-5 274	-5 274	-5 274

Eksport av forsvarsmateriell fra Norge i 2019, eksportkontroll og internasjonalt ikke-spredningssamarbeid

Tabell 9.2 Fordeling av eksport av A- og B- materiell på land (2016–2019) i 1000 NOK

Land	2016				2017				2018				2019			
	A-materiell		B-materiell		A-materiell		B-materiell		A-materiell		B-materiell		A-materiell		B-materiell	
	(A + B)	Totalt	(A + B)	Totalt	(A + B)	Totalt	(A + B)	Totalt	(A + B)	Totalt	(A + B)	Totalt	(A + B)	Totalt	(A + B)	Totalt
Indonesia	41 098	3 636	44 734	35 249	10 552	45 801	4 393	10 433	14 826	9 855	1 676	11 531	3 295			
Irland	9 259	0	9 259	3 119	40	3 159	4 823	2 620	7 443	20 729	758	21 487	14 044			
Island	655	1 858	2 513	1 740	2 458	4 198	988	556	1 544	704	4 717	5 421	3 877			
Italia	45 075	27 805	72 880	17 333	11 967	29 300	55 562	2 957	58 519	28 138	1 375	29 513	-29 006			
Japan	74	1 587	1 661	2 184	4 709	6 893	12 718	243	12 961	19 589	6 919	26 508	13 547			
Jordan	0	733	733	0	4 006	4 006	0	0	0	0	0	0	0			
Kroatia	1 331	789	2 120	8 155	0	8 155	437	778	1 215	957	2 521	3 478	2 263			
Kuwait	5 791	1 754	7 545	54	125	179	23 352	0	23 352	0	0	0	-23 352			
Kypros	0	0	0	0	0	0	0	162	162	0	0	0	-162			
Latvia	27 918	2 652	30 570	6 467	1 852	8 319	325	10 839	11 164	471	4 700	5 171	-5 993			
Litauen	170	7 006	7 176	75 673	12 916	88 589	924	11 091	12 015	15 529	22 693	38 222	26 207			
Luxembourg ¹	1 444	19 501	20 945	1 793	22 112	23 905	13 382	8 884	22 266	232	10 710	10 942	-11 324			
Malaysia	0	7 069	7 069	21 771	53 452	75 223	24 731	110 847	135 578	66 293	72 251	138 544	2 966			
Malta	0	0	0	8	0	8	5	0	5	0	0	0	-5			
Mexico	0	1	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0			
Namibia	236	0	236	209	0	209	308	0	308	0	0	0	-308			
NATO	61	0	61	40	2 900	2 940	0	0	0	0	12 382	12 382	12 382			
Nederland	217 273	3 264	220 537	252 793	73 824	326 617	208 536	80 476	289 012	338 184	32 977	371 161	82 149			
New Zealand	1 170	1 971	3 141	258	0	258	1 043	40	1 083	26 989	20	27 009	25 926			
Ny-Caledonia	14	0	14	123	0	123	0	0	0	0	0	0	0			
Oman	13 679	948	14 627	1 516 699	604	1 517 303	480 630	0	480 630	1 512	0	1 512	-479 118			
Peru	0	0	0	0	0	0	0	0	0	101	0	101	101			
Polen	98 587	15 465	114 052	503 083	5 088	508 171	333 631	3 009	336 640	20 919	22 185	43 104	-293 536			
Portugal	3 940	0	3 940	321	957	1 278	6 072	0	6 072	3 023	575	3 598	-2 474			

Eksport av forsvarsmateriell fra Norge i 2019, eksportkontroll og internasjonalt ikke-spredningssamarbeid

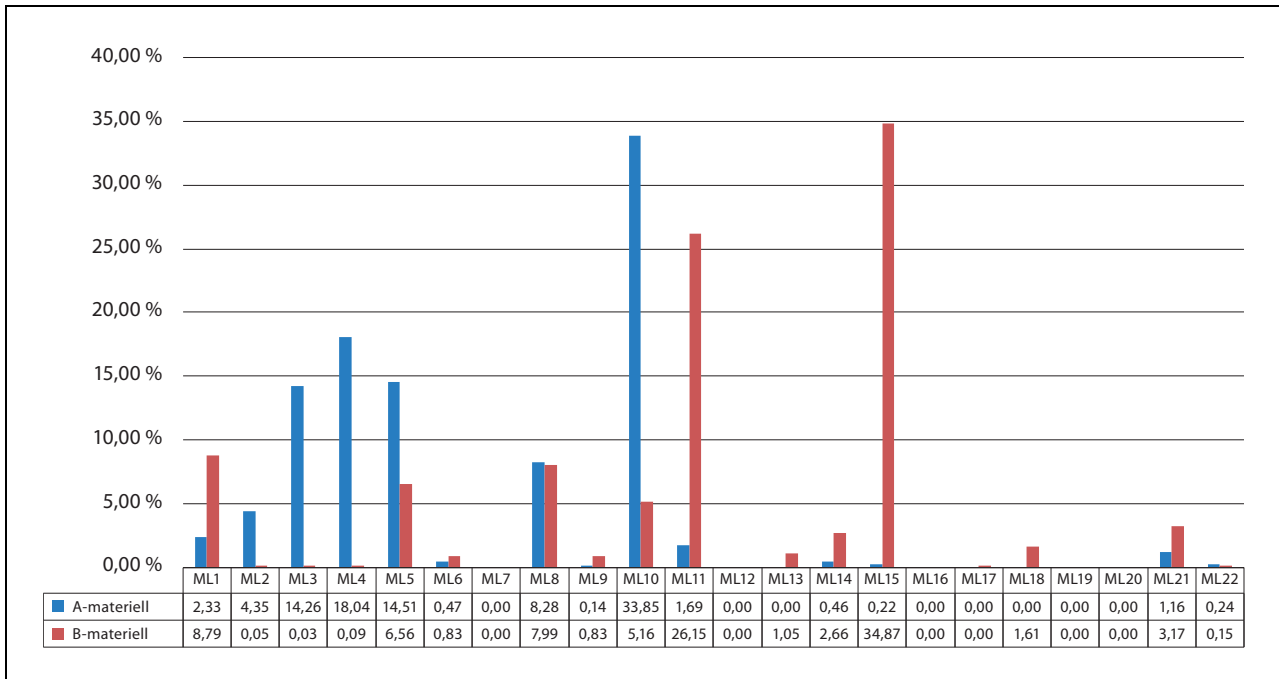
Tabell 9.2 Fordeling av eksport av A- og B- materiell på land (2016–2019) i 1000 NOK

Land	2016			2017			2018			2019				
	A-materiell		B-materiell		Totalt (A+B)		A-materiell		B-materiell		Totalt (A+B)		Endring 2019–2018	
Qatar	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	925	925	925
Romania	0	4 094	4 094	53	6 947	7 000	140	11 955	12 095	26	5 379	5 405	5 405	-6 690
Saudi-Arabia	0	23	23	0	41 452	41 452	0	66 490	66 490	0	0	0	0	-66 490
Singapore	2 400	1 002	3 402	142	1	143	0	1 162	1 162	0	7 990	7 990	7 990	6 828
Slovakia	0	0	0	0	49	49	236	0	236	0	842	842	842	606
Slovenia	692	162	854	1 032	1 486	2 518	1 367	1 708	3 075	1 129	1 167	2 296	2 296	-779
Spania	36 603	4 110	40 713	4 664	15 700	20 364	17 967	1 362	19 329	8 077	1 560	9 637	9 637	-9 692
Storbritannia	61 803	52 606	114 409	173 874	7 909	181 783	114 643	23 418	138 061	126 562	17 884	144 446	144 446	6 385
Sveits	132 048	11 003	143 051	137 170	5 651	142 821	85 323	5 386	90 709	50 102	528	50 630	50 630	-40 079
Sverige	69 355	32 579	101 934	54 940	53 137	108 077	46 802	54 308	101 110	115 190	116 144	231 334	231 334	130 224
Sør-Afrika	5 540	1 788	7 328	9 377	180	9 557	4 336	60	4 396	7 061	0	7 061	7 061	2 665
Sør-Korea	1 605	2 046	3 651	7 651	7 207	14 858	2 307	17 248	19 555	35 924	36 208	72 132	72 132	52 577
Tadsjikistan ²	0	0	0	0	0	0	0	22	22	0	0	0	0	-22
Thailand	21 447	0	21 447	9 207	0	9 207	117 471	0	117 471	16 400	0	16 400	16 400	-101 071
Tsjekkia	38 613	14 826	53 439	26 909	12 009	38 918	53 103	9 634	62 737	6 751	27 813	34 564	34 564	-28 173
Tyrkia ³	22 839	55 644	78 483	19 624	4 570	24 194	37 418	3 973	41 391	11 806	0	11 806	11 806	-29 585
Tyskland ³	147 788	19 479	167 267	73 898	9 615	83 513	109 869	12 356	122 225	71 908	33 873	105 781	105 781	-16 444
Ungarn	45	83 920	83 965	12 115	84 465	96 580	53 515	19 400	72 915	6 151	60 767	66 918	66 918	-5 997
USA	1 339 716	130 642	1 470 358	1 200 600	149 367	1 349 967	1 737 958	225 316	1 963 274	1 889 952	546 621	2 436 573	2 436 573	473 299
Vietnam	0	14 387	14 387	0	1 120	1 120	0	4 600	4 600	0	0	0	0	-4 600
Østerrike	1 030	1 429	2 459	2 352	7 708	10 060	25 444	3 843	29 287	20 592	8 513	29 105	29 105	-182
Totalt	2 937 504	647 491	3 584 995	4 675 739	678 897	5 354 636	3 881 996	872 558	4 754 554	3 201 215	1 232 957	4 434 172	4 434 172	-320 382

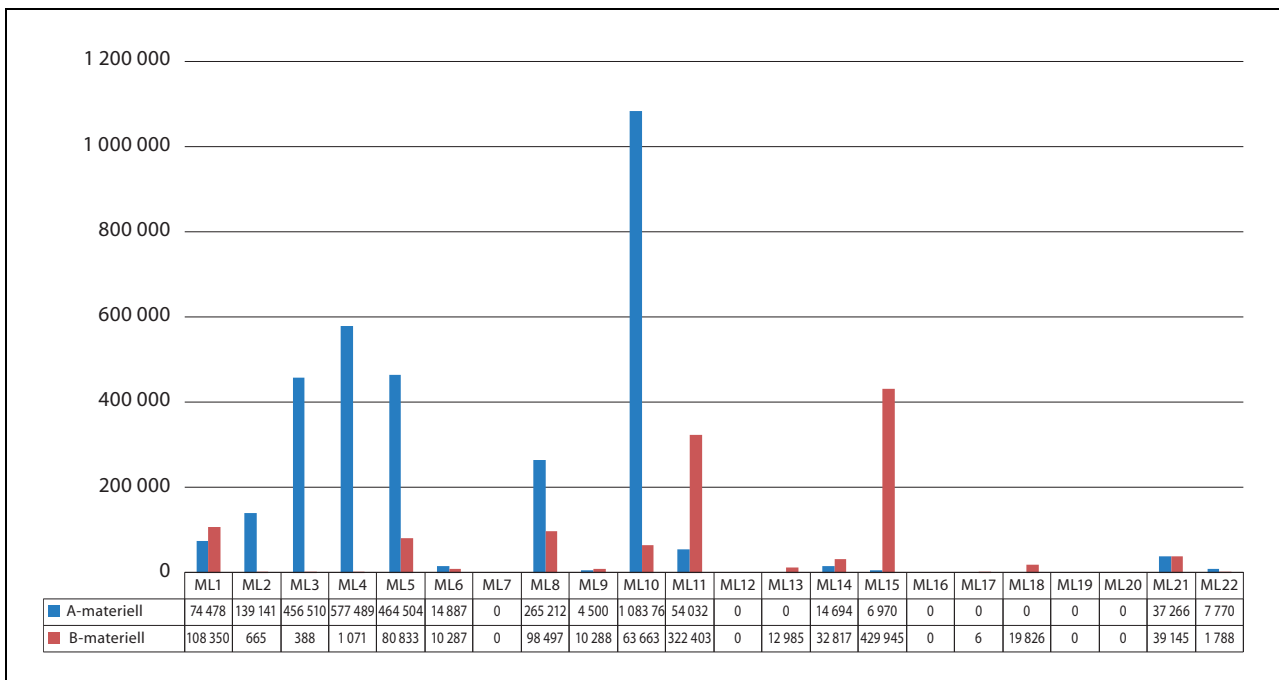
¹ Omfatter utførsel til NATO² Gjelder eksport av skuddsikre hjelmer til mineryddere³ På grunn av feilrapportering er beløpet for A-materiell på Tyrkia i 2018 4,195 millioner for lavt, og Tyskland tilsvarende for høyt.

9.5 Eksport fordelt på vareposisjonene i liste I

Figur 9.4 og 9.5 viser hvordan eksporten av forsvarsmateriell i 2019 fordeler seg på vareposisjonene i liste I.

Figur 9.4 Eksport fordelt på vareposisjonene i liste I i prosent 2019

Figur 9.5 Eksport fordelt på vareposisjonene i liste I i 1000 NOK 2019

9.6 Eksport av forsvarsmateriell fordelt på land og varegrupper i liste I

Tabell 9.3 gir en detaljert oversikt over hvilke land som har mottatt forsvarsmateriell fra Norge i 2019. Tabellen beskriver hvilke varegrupper som er eksportert.

Eksport av forsvarsmateriell fra Norge i 2019, eksportkontroll og internasjonalt ikke-spredningssamarbeid

Tabell 9.3 Eksport av forsvarsmateriell fordelt på land og varegrupper i liste I (i 1000 NOK). Merknad: Tabellen inkluderer hele systemer, deler og komponenter.

Land	Posisjon i varesten	Karakteristikk	A-materiell	B-materiell	Sum	Total (A+B)
Albania	ML11	Annet elektronisk utstyr		1 055	1 055	
Argentina	ML1	Glattboret våpen med kaliber 20 mm eller mindre, våpen med kaliber 12,7 mm og lavere samt tilhørende komponenter	162		162	1 055
Australia	ML1	Glattboret våpen med kaliber 20 mm eller mindre, våpen med kaliber 12,7 mm og lavere samt tilhørende komponenter	861		861	
	ML2	Glattboret våpen med kaliber 20 mm eller større, våpen med kaliber 12,7 mm og høyere samt tilhørende komponenter	10 101		10 101	
	ML3	Ammunisjon	14 012	260	14 272	
	ML5	Ildledningsutstyr og tilhørende systemer og komponenter	16 704		16 704	
	ML11	Annet elektronisk utstyr		620	620	
	ML15	Billed-/videoutstyr		13 024	13 024	
	ML21	Programvare	2 472	5 587	8 059	
						63 641
Belgia	ML1	Glattboret våpen med kaliber 20 mm eller mindre, våpen med kaliber 12,7 mm og lavere samt tilhørende komponenter	360		360	
	ML2	Glattboret våpen med kaliber 20 mm eller større, våpen med kaliber 12,7 mm og høyere samt tilhørende komponenter	73 549		73 549	
	ML3	Ammunisjon	17 517		17 517	
	ML5	Ildledningsutstyr og tilhørende systemer og komponenter	19 530		19 530	
	ML11	Annet elektronisk utstyr		21 097	21 097	
	ML14	Militært treningsutstyr	1 059		1 059	
	ML15	Billed-/videoutstyr		159	159	

Eksport av forsvarsmateriell fra Norge i 2019, eksportkontroll og internasjonalt ikke-spredningssamarbeid

Tabell 9.3 Eksport av forsvarsmateriell fordelt på land og varegrupper i liste I (i 1000 NOK). Merknad: Tabellen inkluderer hele systemer, deler og komponenter.

Land	Posisjon i varelisten	Karakteristikk	A-materiell	B-materiell	Sum	Total (A+B)
	ML21	Programvare	2 300		2 300	135 571
Bosnia & Hercegovina	ML8	Energetiske materiale	739		739	739
Brasil	ML8	Energetiske materiale	503		503	503
Bulgaria	ML1	Glattboret våpen med kaliber 20 mm eller mindre, våpen med kaliber 12,7 mm og lavere samt tilhørende komponenter	980		980	
	ML8	Energetiske materiale	3 038		3 038	
	ML11	Annet elektronisk utstyr		632	632	4 650
Canada	ML1	Glattboret våpen med kaliber 20 mm eller mindre, våpen med kaliber 12,7 mm og lavere samt tilhørende komponenter	283		283	
	ML3	Ammunisjon	755		755	
	ML5	Ildledningsutstyr og tilhørende systemer og komponenter	3 874	85	3 959	
	ML8	Energetiske materialer	14 647		14 647	
	ML11	Annet elektronisk utstyr		1 024	1 024	20 668
Chile	ML1	Glattboret våpen med kaliber 20 mm eller mindre, våpen med kaliber 12,7 mm og lavere samt tilhørende komponenter	1		1	
	ML5	Ildledningsutstyr og tilhørende systemer og komponenter	400		400	401

Eksport av forsvarsmateriell fra Norge i 2019, eksportkontroll og internasjonalt ikke-spredningssamarbeid

Tabell 9.3 Eksport av forsvarsmateriell fordelt på land og varegrupper i liste I (i 1000 NOK). Merknad: Tabellen inkluderer hele systemer, deler og komponenter.

Land	Posisjon i varelisten	Karakteristikk	A-materiell	B-materiell	Sum	Total (A+B)
Danmark	ML1	Glattboret våpen med kaliber 20 mm eller mindre, våpen med kaliber 12,7 mm og lavere samt tilhørende komponenter	2 067	495	2 562	
	ML11	Annet elektronisk utstyr	63		63	
	ML13	Ballistisk beskyttelse		1 319	1 319	
	ML15	Billed-/videoutstyr		203	203	
	ML21	Programvare		523	523	4 670
De Forente Arabiske Emirater	ML1	Glattboret våpen med kaliber 20 mm eller mindre, våpen med kaliber 12,7 mm og lavere samt tilhørende komponenter		35	35	35
Estland	ML1	Glattboret våpen med kaliber 20 mm eller mindre, våpen med kaliber 12,7 mm og lavere samt tilhørende komponenter	2 541	3 332	5 873	
	ML6	Kjøretøy og komponenter	213		213	
	ML11	Annet elektronisk utstyr		4 983	4 983	11 069
Finland	ML1	Glattboret våpen med kaliber 20 mm eller mindre, våpen med kaliber 12,7 mm og lavere samt tilhørende komponenter	3 898	315	4 213	
	ML2	Glattboret våpen med kaliber 20 mm eller større, våpen med kaliber 12,7 mm og høyere samt tilhørende komponenter	11 755		11 755	
	ML3	Ammunisjon tilhørende deler og komponentertilhørende deler og komponenter	25 496		25 496	
	ML5	Ildledningsutstyr og tilhørende systemer og komponenter	173		173	
	ML8	Energetiske materialer	1 081		1 081	
ML10	Luftfartøyer tilhørende utstyr, deler og komponenter	68		68		

Eksport av forsvarsmateriell fra Norge i 2019, eksportkontroll og internasjonalt ikke-spredningssamarbeid

Tabell 9.3 Eksport av forsvarsmateriell fordelt på land og varegrupper i liste I (i 1000 NOK). Merknad: Tabellen inkluderer hele systemer, deler og komponenter.

Land	Posisjon i varelister	Karakteristikk	A-materiell	B-materiell	Sum	Total (A+B)
	ML14	Militært treningsutstyr	336		336	
	ML15	Billed-/videoutstyr		325	325	
	ML21	Programvare		79	79	43 526
Frankrike	ML1	Glattboret våpen med kaliber 20 mm eller mindre, våpen med kaliber 12,7 mm og lavere samt tilhørende komponenter	4 023	176	4 199	
	ML3	Ammunisjon tilhørende deler og komponentertilhørende deler og komponenter	7 833		7 833	
	ML4	Bomber, torpedoer, raketter, missiler og eksplosiver samt tilhørende komponenter	17 940	1 070	19 010	
	ML5	Ildledningsutstyr og tilhørende systemer og komponenter	7 657		7 657	
	ML8	Energetiske materialer	9 054		9 054	
	ML9	Krigsskip, marint utstyr og tilhørende komponenter		101	101	
	ML10	Luftfartøyer tilhørende utstyr, deler og komponenter	908	16 290	17 198	
	ML11	Annet elektronisk utstyr	320	451	771	
	ML14	Militært treningsutstyr	151		151	
	ML15	Billed-/videoutstyr		67 693	67 693	
	ML21	Programvare		11 061	11 061	
	ML22	Teknologi		1 456	1 456	146 184
Færøyene	ML8	Energetiske materialer	557		557	557
Grønland	ML1	Glattboret våpen med kaliber 20 mm eller mindre, våpen med kaliber 12,7 mm og lavere samt tilhørende komponenter	378		378	

Eksport av forsvarsmateriell fra Norge i 2019, eksportkontroll og internasjonalt ikke-spredningssamarbeid

Tabell 9.3 Eksport av forsvarsmateriell fordelt på land og varegrupper i liste I (i 1000 NOK). Merknad: Tabellen inkluderer hele systemer, deler og komponenter.

Land	Posisjon i varelisen	Karakteristikk	A-materiell	B-materiell	Sum	Total (A+B)
Hellas	ML11	Annet elektronisk utstyr	16 601	16 601	16 601	378
	ML21	Programvare	91	91	91	16 692
India	ML11	Annet elektronisk utstyr	142	142	142	142
Indonesia	ML3	Ammunisjon	1 628		1 628	
	ML10	Luffartøyer tilhørende utstyr, deler og komponenter	457		457	
	ML13	Ballistisk beskyttelse		1 676	1 676	
	ML22	Teknologi	7 770		7 770	11 531
Irland	ML1	Glattboret våpen med kaliber 20 mm eller mindre, våpen med kaliber 12,7 mm og lavere samt tilhørende komponenter	464		464	
	ML5	Ildledningsutstyr og tilhørende systemer og komponenter	20 265		20 265	
	ML10	Luffartøyer tilhørende utstyr, deler og komponenter		68	68	
	ML15	Billed-/videoutstyr		593	593	
	ML21	Programvare		92	92	
	ML22	Teknologi		5	5	21 487
Island	ML1	Glattboret våpen med kaliber 20 mm eller mindre, våpen med kaliber 12,7 mm og lavere samt tilhørende komponenter	579		579	
	ML8	Energetiske materialer	125		125	
	ML15	Billed-/videoutstyr		4 717	4 717	

Eksport av forsvarsmateriell fra Norge i 2019, eksportkontroll og internasjonalt ikke-spredningssamarbeid

Tabell 9.3 Eksport av forsvarsmateriell fordelt på land og varegrupper i liste I (i 1000 NOK). Merknad: Tabellen inkluderer hele systemer, deler og komponenter.

Land	Posisjon i varelisen	Karakteristikk	A-materiell	B-materiell	Sum	Total (A+B)
Italia	ML1	Glattboret våpen med kaliber 20 mm eller mindre, våpen med kaliber 12,7 mm og lavere samt tilhørende komponenter	92		92	5 421
	ML3	Ammunisjon	130		130	
	ML5	Ildledningsutstyr og tilhørende systemer og komponenter	200		200	
	ML8	Energetiske materialer	13 455		13 455	
	ML10	Luftfartøyer tilhørende utstyr, deler og komponenter	14 261		14 261	
	ML11	Annet elektronisk utstyr		106	106	
	ML15	Billed-/videoutstyr		569	569	
	ML21	Programvare		700	700	
Japan	ML1	Glattboret våpen med kaliber 20 mm eller mindre, våpen med kaliber 12,7 mm og lavere samt tilhørende komponenter	213		213	29 513
	ML3	Ammunisjon tilhørende deler og komponentertilhørende deler og komponenter	19 296		19 296	
	ML8	Energetiske materialer	80		80	
	ML11	Annet elektronisk utstyr		6 919	6 919	
Kroatia	ML1	Glattboret våpen med kaliber 20 mm eller mindre, våpen med kaliber 12,7 mm og lavere samt tilhørende komponenter	30		30	3 478
	ML5	Ildledningsutstyr og tilhørende systemer og komponenter	126		126	
	ML8	Energetiske materialer	801		801	
	ML11	Annet elektronisk utstyr		2 521	2 521	

Eksport av forsvarsmateriell fra Norge i 2019, eksportkontroll og internasjonalt ikke-spredningssamarbeid

Tabell 9.3 Eksport av forsvarsmateriell fordelt på land og varegrupper i liste I (i 1000 NOK). Merknad: Tabellen inkluderer hele systemer, deler og komponenter.

Land	Posisjon i varelisten	Karakteristikk	A-materiell	B-materiell	Sum	Total (A+B)
Latvia	ML1	Glattboret våpen med kaliber 20 mm eller mindre, våpen med kaliber 12,7 mm og lavere samt tilhørende komponenter	471		471	
	ML11	Annet elektronisk utstyr		3 203	3 203	
	ML15	Billed-/videoutstyr		1 497	1 497	5 171
Litauen	ML1	Glattboret våpen med kaliber 20 mm eller mindre, våpen med kaliber 12,7 mm og lavere samt tilhørende komponenter	4	4 552	4 556	
	ML3	Ammunisjon	11 520		11 520	
	ML11	Annet elektronisk utstyr		18 141	18 141	
	ML14	Militært treningsutstyr	4 005		4 005	38 222
Luxembourg	ML1	Glattboret våpen med kaliber 20 mm eller mindre, våpen med kaliber 12,7 mm og lavere samt tilhørende komponenter	3		3	
	ML5	Ildledningsutstyr og tilhørende systemer og komponenter	229		229	
	ML11	Annet elektronisk utstyr		10 291	10 291	
	ML21	Programvare		419	419	10 942
Malaysia	ML4	Bomber, torpedoer, raketter, missiler og eksplosiver samt tilhørende komponenter	2 944		2 944	
	ML5	Ildledningsutstyr og tilhørende systemer og komponenter	63 349	72 251	135 600	138 544
NATO	ML11	Annet elektronisk utstyr	12 382		12 382	12 382

Eksport av forsvarsmateriell fra Norge i 2019, eksportkontroll og internasjonalt ikke-spredningssamarbeid

Tabell 9.3 Eksport av forsvarsmateriell fordelt på land og varegrupper i liste I (i 1000 NOK). Merknad: Tabellen inkluderer hele systemer, deler og komponenter.

Land	Posisjon i varelisten	Karakteristikk	A-materiell	B-materiell	Sum	Total (A+B)
Nederland	ML1	Glattboret våpen med kaliber 20 mm eller mindre, våpen med kaliber 12,7 mm og lavere samt tilhørende komponenter	1 104	1 576	2 680	
	ML2	Glattboret våpen med kaliber 20 mm eller større, våpen med kaliber 12,7 mm og høyere samt tilhørende komponenter	17 596		17 596	
	ML3	Ammunisjon	8 599		8 599	
	ML4	Bomber, torpedoer, raketter, missiler og eksplosiver samt tilhørende komponenter	145		145	
	ML5	Ildledningsutstyr og tilhørende systemer og komponenter	14 561	5 602	20 163	
	ML10	Luffartøyer tilhørende utstyr, deler og komponenter	293 626		293 626	
	ML11	Annet elektronisk utstyr		23 339	23 339	
	ML15	Billed-/videoutstyr	456	1 142	1 598	
	ML21	Programvare	2 097	1 318	3 415	
						371 161
	New Zealand	ML1	Glattboret våpen med kaliber 20 mm eller mindre, våpen med kaliber 12,7 mm og lavere samt tilhørende komponenter	619	20	639
ML2		Glattboret våpen med kaliber 20 mm eller større, våpen med kaliber 12,7 mm og høyere samt tilhørende komponenter	17		17	
ML3		Ammunisjon	26 353		26 353	
					27 009	
Oman	ML4	Bomber, torpedoer, raketter, missiler og eksplosiver samt tilhørende komponenter	1 512		1 512	
Peru	ML1	Glattboret våpen med kaliber 20 mm eller mindre, våpen med kaliber 12,7 mm og lavere samt tilhørende komponenter	101		101	
						101

Eksport av forsvarsmateriell fra Norge i 2019, eksportkontroll og internasjonalt ikke-spredningssamarbeid

Tabell 9.3 Eksport av forsvarsmateriell fordelt på land og varegrupper i liste I (i 1000 NOK). Merknad: Tabellen inkluderer hele systemer, deler og komponenter.

Land	Posisjon i varelisen	Karakteristikk	A-materiell	B-materiell	Sum	Total (A+B)
Polen	ML1	Glattboret våpen med kaliber 20 mm eller mindre, våpen med kaliber 12,7 mm og lavere samt tilhørende komponenter	1 516	74	1 590	
	ML2	Glattboret våpen med kaliber 20 mm eller større, våpen med kaliber 12,7 mm og høyere samt tilhørende komponenter	225		225	
	ML3	Ammunisjon	14 616		14 616	
	ML5	Ildledningsutstyr og tilhørende systemer og komponenter	2 700		2 700	
	ML8	Energetiske materialer	1 862		1 862	
	ML11	Annet elektronisk utstyr		117	117	
	ML15	Billed-/videoutstyr		21 826	21 826	
	ML21	Programvare		150	150	
	ML22	Teknologi		18	18	
						43 104
Portugal	ML1	Glattboret våpen med kaliber 20 mm eller mindre, våpen med kaliber 12,7 mm og lavere samt tilhørende komponenter	677		677	
	ML2	Glattboret våpen med kaliber 20 mm eller større, våpen med kaliber 12,7 mm og høyere samt tilhørende komponenter	2 346		2 346	
	ML10	Luftfartøyer tilhørende utstyr, deler og komponenter		575	575	
					3 598	
Qatar	ML1	Glattboret våpen med kaliber 20 mm eller mindre, våpen med kaliber 12,7 mm og lavere samt tilhørende komponenter		30	30	
	ML2	Glattboret våpen med kaliber 20 mm eller større, våpen med kaliber 12,7 mm og høyere samt tilhørende komponenter		665	665	
	ML10	Luftfartøyer tilhørende utstyr, deler og komponenter		230	230	
					925	

Eksport av forsvarsmateriell fra Norge i 2019, eksportkontroll og internasjonalt ikke-spredningssamarbeid

Tabell 9.3 Eksport av forsvarsmateriell fordelt på land og varegrupper i liste I (i 1000 NOK). Merknad: Tabellen inkluderer hele systemer, deler og komponenter.

Land	Posisjon i varelisen	Karakteristikk	A-materiell	B-materiell	Sum	Total (A+B)
Romania	ML1	Glattboret våpen med kaliber 20 mm eller mindre, våpen med kaliber 12,7 mm og lavere samt tilhørende komponenter	26		26	
	ML11	Annet elektronisk utstyr		5 379	5 379	5 405
Singapore	ML15	Billed-/videoutstyr		7 758	7 758	
	ML21	Programvare		231	231	
	ML22	Teknologi		1	1	
						7 990
Slovakia	ML11	Annet elektronisk utstyr		842	842	842
Slovenia	ML1	Glattboret våpen med kaliber 20 mm eller mindre, våpen med kaliber 12,7 mm og lavere samt tilhørende komponenter	19		19	
	ML3	Ammunisjon	969		969	
	ML5	Ildledningsutstyr og tilhørende systemer og komponenter	141		141	
	ML11	Annet elektronisk utstyr		778	778	
	ML15	Billed-/videoutstyr		206	206	
	ML21	Programvare		182	182	
	ML22	Teknologi		1	1	
						2 296
Spania	ML1	Glattboret våpen med kaliber 20 mm eller mindre, våpen med kaliber 12,7 mm og lavere samt tilhørende komponenter	1 240		1 240	
	ML3	Ammunisjon	2 680		2 680	
	ML4	Bomber, torpedoer, raketter, missiler og eksplosiver samt tilhørende komponenter	1 697		1 697	

Eksport av forsvarsmateriell fra Norge i 2019, eksportkontroll og internasjonalt ikke-spredningssamarbeid

Tabell 9.3 Eksport av forsvarsmateriell fordelt på land og varegrupper i liste I (i 1000 NOK). Merknad: Tabellen inkluderer hele systemer, deler og komponenter.

Land	Posisjon i varelister	Karakteristikk	A-materiell	B-materiell	Sum	Total (A+B)
	ML5	Ildledningsutstyr og tilhørende systemer og komponenter	1 150		1 150	
	ML8	Energetiske materialer	1 278		1 278	
	ML11	Annet elektronisk utstyr		1 098	1 098	
	ML13	Ballistisk beskyttelse		239	239	
	ML15	Billed-/videoutstyr	32	75	107	
	ML21	Programvare		70	70	
	ML22	Teknologi		78	78	
						9 637
Storbritannia	ML1	Glattboret våpen med kaliber 20 mm eller mindre, våpen med kaliber 12,7 mm og lavere samt tilhørende komponenter	4 322	113	4 435	
	ML4	Bomber, torpedoer, raketter, missiler og eksplosiver samt tilhørende komponenter	15 229		15 229	
	ML5	Ildledningsutstyr og tilhørende systemer og komponenter	101 342	650	101 992	
	ML8	Energetiske materialer	3 798		3 798	
	ML9	Krigsskip, marint utstyr og tilhørende komponenter		1 152	1 152	
	ML10	Luftfartøyer tilhørende utstyr, deler og komponenter	1 732		1 732	
	ML11	Annet elektronisk utstyr		680	680	
	ML15	Billed-/videoutstyr	139	14 330	14 469	
	ML21	Programvare		959	959	
						144 446
Sveits	ML1	Glattboret våpen med kaliber 20 mm eller mindre, våpen med kaliber 12,7 mm og lavere samt tilhørende komponenter	542		542	
	ML2	Glattboret våpen med kaliber 20 mm eller større, våpen med kaliber 12,7 mm og høyere samt tilhørende komponenter	190		190	

Eksport av forsvarsmateriell fra Norge i 2019, eksportkontroll og internasjonalt ikke-spredningssamarbeid

Tabell 9.3 Eksport av forsvarsmateriell fordelt på land og varegrupper i liste I (i 1000 NOK). Merknad: Tabellen inkluderer hele systemer, deler og komponenter.

Land	Posisjon i varelisen	Karakteristikk	A-materiell	B-materiell	Sum	Total (A+B)
	ML3	Ammunisjon, tilhørende deler og komponenter	4		4	
	ML5	Ildledningsutstyr og tilhørende systemer og komponenter	35 616		35 616	
	ML8	Energetiske materialer	8 099		8 099	
	ML11	Annet elektronisk utstyr	5 651		5 651	
	ML13	Ballistisk beskyttelse		350	350	
	ML21	Programvare		50	50	
	ML22	Teknologi		128	128	
						50 630
Sverige	ML1	Glattboret våpen med kaliber 20 mm eller mindre, våpen med kaliber 12,7 mm og lavere samt tilhørende komponenter	8 734	70 097	78 831	
	ML2	Glattboret våpen med kaliber 20 mm eller større, våpen med kaliber 12,7 mm og høyere samt tilhørende komponenter	6 805		6 805	
	ML3	Ammunisjon, tilhørende deler og komponenter	39 111		39 111	
	ML4	Bomber, torpedoer, raketter, missiler og eksplosiver samt tilhørende komponenter	7 421		7 421	
	ML5	Ildledningsutstyr og tilhørende systemer og komponenter	18 318	1 261	19 579	
	ML6	Kjøretøy og komponenter	10 467		10 467	
	ML8	Energetiske materialer	11 379		11 379	
	ML9	Krigsskip, marint utstyr og tilhørende komponenter	4 500		4 500	
	ML11	Annet elektronisk utstyr		1 893	1 893	
	ML13	Ballistisk beskyttelse		7 725	7 725	
	ML14	Militært treningsutstyr	7 288	21 422	28 710	
	ML15	Billed-/videoutstyr	423	9 453	9 876	
	ML18	Produksjonsutstyr		175	175	

Eksport av forsvarsmateriell fra Norge i 2019, eksportkontroll og internasjonalt ikke-spredningssamarbeid

Tabell 9.3 Eksport av forsvarsmateriell fordelt på land og varegrupper i liste I (i 1000 NOK). Merknad: Tabellen inkluderer hele systemer, deler og komponenter.

Land	Posisjon i varelisten	Karakteristikk	A-materiell	B-materiell	Sum	Total (A+B)
	ML21	Programvare	744	4 017	4 761	
	ML22	Teknologi		101	101	231 334
Sør-Afrika	ML1	Glattboret våpen med kaliber 20 mm eller mindre, våpen med kaliber 12,7 mm og lavere samt tilhørende komponenter	1 764		1 764	
	ML3	Ammunisjon	2 467		2 467	
	ML8	Energetiske materialer	2 830		2 830	
						7 061
Sør-Korea	ML8	Energetiske materialer	7 084		7 084	
	ML9	Krigsskip, marint utstyr og tilhørende komponenter		9 035	9 035	
	ML11	Annet elektronisk utstyr	940	19 114	20 054	
	ML15	Billed-/videoutstyr		1 816	1 816	
	ML21	Programvare	27 900	6 243	34 143	
						72 132
Thailand	ML2	Glattboret våpen med kaliber 20 mm eller større, våpen med kaliber 12,7 mm og høyere samt tilhørende komponenter	16 400		16 400	
Tsjekkia	ML1	Glattboret våpen med kaliber 20 mm eller mindre, våpen med kaliber 12,7 mm og lavere samt tilhørende komponenter	52		52	
	ML5	Ildledningsutstyr og tilhørende systemer og komponenter	2 521	52	2 573	
	ML8	Energetiske materialer	4 087		4 087	
	ML11	Annet elektronisk utstyr	91	27 026	27 117	
	ML21	Programvare		735	735	
						34 564

Eksport av forsvarsmateriell fra Norge i 2019, eksportkontroll og internasjonalt ikke-spredningssamarbeid

Tabell 9.3 Eksport av forsvarsmateriell fordelt på land og varegrupper i liste I (i 1000 NOK). Merknad: Tabellen inkluderer hele systemer, deler og komponenter.

Land	Posisjon i varelisen	Karakteristikk	A-materiell	B-materiell	Sum	Total (A+B)
Tyrkia	ML5	Ildledningsutstyr og tilhørende systemer og komponenter	880		880	
	ML8	Energetiske materialer	10 926		10 926	11 806
Tyskland	ML1	Glattboret våpen med kaliber 20 mm eller mindre, våpen med kaliber 12,7 mm og lavere samt tilhørende komponenter	19 145	2 822	21 967	
	ML3	Ammunisjon, tilhørende deler og komponenter	1 394	128	1 522	
	ML4	Bomber, torpedoer, raketter, missiler og eksplosiver samt tilhørende komponenter	7 719	1	7 720	
	ML5	Ildledningsutstyr og tilhørende systemer og komponenter	1 375		1 375	
	ML6	Kjøretøy og komponenter	4 207	2 156	6 363	
	ML8	Energetiske materialer	36 382		36 382	
	ML11	Annet elektronisk utstyr		25 966	25 966	
	ML15	Billed-/videoutstyr		473	473	
	ML17	Diverse utstyr		6	6	
	ML21	Programvare	1 686	2 321	4 007	
						105 781
Ungarn	ML1	Glattboret våpen med kaliber 20 mm eller mindre, våpen med kaliber 12,7 mm og lavere samt tilhørende komponenter	211		211	
	ML11	Annet elektronisk utstyr	20	60 767	60 787	
	ML15	Billed-/videoutstyr	5 920		5 920	66 918

Eksport av forsvarsmateriell fra Norge i 2019, eksportkontroll og internasjonalt ikke-spredningssamarbeid

Tabell 9.3 Eksport av forsvarsmateriell fordelt på land og varegrupper i liste I (i 1000 NOK). Merknad: Tabellen inkluderer hele systemer, deler og komponenter.

Land	Posisjon i varelisen	Karakteristikk	A-materiell	B-materiell	Sum	Total (A+B)
USA	ML1	Glattboret våpen med kaliber 20 mm eller mindre, våpen med kaliber 12,7 mm og lavere samt tilhørende komponenter	3 944	24 331	28 275	
	ML2	Glattboret våpen med kaliber 20 mm eller større, våpen med kaliber 12,7 mm og høyere samt tilhørende komponenter	157		157	
	ML3	Ammunisjon	262 130		262 130	
	ML4	Bomber, torpedoer, raketter, missiler og eksplosiver samt tilhørende komponenter	522 882		522 882	
	ML5	Ildledningsutstyr og tilhørende systemer og komponenter	145 853	932	146 785	
	ML8	Energetiske materialer	133 407	98 497	231 904	
	ML10	Luftfartøyer	772 710	46 500	819 210	
	ML11	Annet elektronisk utstyr	46 947	55 236	102 183	
	ML13	Ballistisk beskyttelse		1 676	1 676	
	ML14	Militært treningsutstyr	1 855	11 395	13 250	
	ML15	Billed-/videoutstyr		284 086	284 086	
	ML18	Produksjonsutstyr		19 651	19 651	
ML21	Programvare		67	4 384		
						2 436 573
Østerrike	ML1	Glattboret våpen med kaliber 20 mm eller mindre, våpen med kaliber 12,7 mm og lavere samt tilhørende komponenter	13 052	382	13 434	
	ML5	Ildledningsutstyr og tilhørende systemer og komponenter	7 540		7 540	
	ML6	komponenter		8 131	8 131	
						29 105
Total			3 201 215	1 232 957		4 434 172

9.7 Tjenester for utenlandske oppdragsgivere knyttet til liste I

Tabell 9.4 viser tjenester knyttet til liste I og som norske bedrifter har utført for utenlandske oppdragsgivere i 2019.

Tabell 9.4 Tjenester for utenlandske oppdragsgivere knyttet til liste I

Land		Sum i 1000 NOK
Australia	ML21, ML22	12 475
Belgia	ML22	9 438
Bulgaria	ML22	2 115
Danmark	ML3, ML22	1 091
Estland	ML22	760
Finland	ML6, ML22	5 667
Frankrike	ML4, ML9, ML22	62 418
Irland	ML15, ML22	1 945
Italia	ML22	485
Kuwait	ML22	169
Latvia	ML22	2 158
Litauen	ML22	534
Nederland	ML22	4 162
Polen	ML3, ML22	484
Singapore	ML22	469
Slovenia	ML22	92
Storbritannia	ML4, ML11, ML15, ML22	8 507
Sveits	ML3, ML22	2 661
Sverige	ML3, ML22	15 034
Sør-Korea	ML22	199
Tsjekkia	ML22	240
Tyskland	ML4, ML15, ML21, ML22	11 823
Ungarn	ML22	1 814
USA	ML4, ML9, ML21, ML22	124 765
		269 505

9.8 Reparasjoner for utenlandske oppdragsgivere

Tabell 9.5 viser reparasjoner knyttet til liste I som norske bedrifter har utført for utenlandske oppdragsgivere i 2019.

Tabell 9.5 Reparasjoner foretatt i Norge for utenlandske oppdragsgivere knyttet til liste I

Land		Sum i 1000 NOK
Australia	ML15	1 343
Belgia	ML10, ML11, ML15	5 981
Canada	ML11	1 149
Chile	ML5	1 798
Danmark	ML15	276
De forente arabiske emirater	ML1	1
Finland	ML5, ML11, ML15	9 023
Frankrike	ML1, ML5, ML15	1 772
Hellas	ML5	443
Irland	ML5	314
Italia	ML3	85
Kuwait	ML5	52
Litauen	ML11	87
Luxembourg	ML5, ML15	214
Malaysia	ML5	300
Nederland	ML5, ML11	386
New Zealand	ML5, ML15	655
Polen	ML15	31
Singapore	ML15	22
Spania	ML4, ML5, ML11, ML15	971
Storbritannia	ML1, ML5, ML11, ML18	5 682
Sveits	ML5	794
Sverige	ML1, ML4, ML5, ML6, ML11	4 696
Sør-Korea	ML18	10 176
Tsjekkia	ML1, ML11, ML15	257
Tyrkia	ML5, ML15	8 389
Tyskland	ML1, ML4, ML11, ML15, ML17	1 526
USA	ML5, ML11	38 438
		94 861

9.9 Utførsel av håndvåpen

Tabell 9.6 gir en oversikt over utførsel av håndvåpen fra Norge i 2019. Utførselen består i hovedsak av konkurranse- og jaktvåpen, samt historiske våpen.

Tabell 9.6 Eksport av håndvåpen

Land	Antall
Frankrike	9
Polen	5
Storbritannia	2
Sverige	9
Tsjekkia	2
Tyskland	84
USA	102
Totalt	213

9.10 Forsvarets utførsler av eget materiell

Oversikten nedenfor viser Forsvarets utførsler av eget materiell i 2019 for etterforsyning, repara-sjon, retur og til egne styrker.

Materiell som har betydning for personell-sikkerhet eller rikets sikkerhet er i henhold til § 6.1 i offentlighetslova, er ikke inkludert i over-sikten. Personlig bekledning og utrustning er der-for ikke tatt med i oversikten.

Tabell 9.7 Forsvarets utførsel av eget materiell for etterforsyning, reparasjon, retur og egne styrker

Afghanistan
Belgia
Belize
Bosnia-Hercegovina
Canada
Danmark
Estland
Finland
Frankrike
Irak

Island
Italia
Jordan
Kuwait
Latvia
Litauen
Luxemburg
Mali
Nederland
Polen
Portugal
Spania
Storbritannia
Sveits
Sverige
Sør-Korea
Sør-Sudan
Tyskland
USA
Østerrike

9.11 Avslag på søknader om eksport av forsvarsmateriell i 2019

Avslag på en søknad om eksportlisens innebærer ikke et generelt forbud mot eksport av forsvars-materiell til det aktuelle mottakerlandet. Med unntak av gjennomføring av bindende våpenembargo vedtatt av FNs sikkerhetsråd eller andre tiltaks-regimer som Norge har sluttet seg til, operer ikke det norske eksportkontrollregelverket med nega-tive eller positive landlister. Alle søknader om eksportlisens for forsvarsmateriell, vurderes grundig etter Utenriksdepartementets retnings-linjer, hvor det bl.a. er definert fire landgrupper.

I 2019 ble det gitt avslag på 29 søknader om eksport av forsvarsmateriell og flerbruksvarer for militær sluttbruk til følgende land:

Saudi-Arabia, Russland, Kina, Mongolia, Namibia, Marokko, Egypt, Israel, Pakistan, Tyrkia, Taiwan, Ukraina, Filipinene, De forente arabiske emirater, Nigeria, Kazakhstan og Myanmar.

Avslagene ble begrunnet i hhv. Stortingets 1959-vedtak, samt K1, K3, K4, K6 eller K7. I tillegg

ble det fattet vedtak om avslag etter generalklausulen i eksportkontrollforskriftens § 7 b) og Russlandsforskriftens §16.

av forsvarsmateriell, samt formidling av forsvarsmateriell mellom to tredjeland. I 2018 beløp slike tillatelser seg til 268 millioner kroner og i 2019 til 317 millioner kroner.

9.12 Overføring av produksjonsrettigheter og formidling

Tillatelser til overføring av produksjonsrettigheter gjelder norske bedrifters deltakelse i internasjonalt samarbeid om utvikling og fremstilling

9.13 Utførsel av flerbruksvarer til militær sluttbruk

Tabell 9.8 viser utførsel av flerbruksvarer omfattet av liste II til militær sluttbruk i 2019.

Tabell 9.8 Eksport av flerbruksvarer til militær sluttbruk

Land	Produkt	Verdi i 1000 NOK
Algerie	Kommunikasjonsutstyr	222 839
Australia	Sensorer	103
Bulgaria	Kommunikasjonsutstyr	174
Chile	Sensorer	502
Estland	Kommunikasjonsutstyr	175
Hellas	Sensorer	1 000
India	Sensorer	1 308
Italia	Kommunikasjonsutstyr, maritimt utstyr, sensorer	2 980
Japan	Maritimt utstyr, sensorer	3 805
Nederland	Maritimt utstyr	284
Polen	Maritimt utstyr, sensorer	3 082
Portugal	Maritimt utstyr	130
Spania	Luftfart, sensorer	268
Storbritannia	Luftfart, kommunikasjonsutstyr, maritimt utstyr, sensorer	21 440
Sverige	Kommunikasjonsutstyr, maritimt utstyr	13 995
Sør-Afrika	Maritimt utstyr, sensorer	7 578
Sør-Korea	Kommunikasjonsutstyr, maritimt utstyr	552
Thailand	Kommunikasjonsutstyr	2 506
Tyskland	Luftfart, kommunikasjonsutstyr, maritimt utstyr	12 627
USA	Kommunikasjonsutstyr, maritimt utstyr	82 931
Vietnam	Maritimt utstyr, sensorer	402
	Total	378 681

9.14 Utførelse av beskyttelsesvester for bruk i humanitær minerydding

Tabell 9.9 fremstiller utførelsen av beskyttelsesvester for bruk i humanitær minerydding i 2019.

Tabell 9.9 Eksport av beskyttelsesutstyr for bruk i humanitær minerydding

Mottaker	Land
Afghan Technical Consultants (FN-samarbeid)	Afghanistan
Dan Church Aid	D.R. Kongo, Zimbabwe, Libya, Irak, Syria
Danish Refugee Council	Jemen, Sør-Sudan
DBM (Demining, humanitær)	Vietnam
ICRC	Opplæring/trening (Sveits hovedkontor)
LAMiNDA	Libanon
Norwegian Peoples Aid	Irak, Kosovo, D.R Kongo, Angola, Zimbabwe, Libanon
OSCE	Tadjikistan
Swedish Civil Contingencies Agency (EU-samarbeid)	Opplæring, Sverige
UNIFIL	Libanon

9.15 Bedrifter som har rapportert om eksport i 2019

Oversikten viser bedriftene som har eksportert på grunnlag av innvilgede lisenser i 2019. Totalt 109 bedrifter rapporterte om eksport av forsvarsmateriell i 2019.

Tabell 9.10 Oversikt over bedrifter som har rapportert eksport i 2019

Aerospace Industrial Maintenance Norway AS	Best Guns Da
Alcatel Submarine Networks Norway AS («ASN Norway»)	Bristow Norway AS
Andresen Vaapenforretning AS	Børselars AS
Andøya Test Center AS	Chemring Nobel AS
Arms And Ammo Kjell Tonheim	Comrod AS
AS Delprodukt	DNV GI AS
A-Tec AS	DSG Technology AS
Axnes AS	Equipnor AS
Benestad Solutions AS	Fiksern AS
Berget AS	Fjord Defence AS
	Flightsafety International Norway AS
	Flir Unmanned Aerial Systems AS
	Forsvaret
	Forsvarets Forskningsinstitutt
	Forsvarsmateriell (Fma Ikt)
	Frec Technology AS
	Freyr Devik AS
	Freyr Devik Heidi Devik Ekstrøm

Galleon Embedded Computing AS	Nammo Raufoss AS
GKN Aerospace Norway AS	Norautron AS
Green Ammo AS	Nordic Unmanned AS
GRS Riflestocks AS	Norma AS
Hanevik Våpen	Norsk Luftambulanse AS
Hansen Protection AS	Nortek AS
Hapro Electronics AS	Norwegian Special Mission AS
Hausken Lyddemper AS	Ontime Networks AS
Heli-One (Norway) AS	Orica Norway AS
Honeywell Hearing Technologies AS	Oslo Skytesenter AS
HTS Maskinteknikk AS	Otto Olsen AS
IKM Haaland AS	Pedersens Vaabenlager AS
Impetus Advanced Finite Element Analyses AS	Politiets Fellestjenester
Jens S Transmisjoner AS	Pratt & Whitney Military Norway AS
Keytouch Technology AS	Pro Tech AS
Kitron AS	Prox Dynamics AS
KKC AS	Radionor Communications AS
Kongsberg Aviation Maintenance Services AS	Rheinmetall Nordic AS
Kongsberg Defence & Aerospace AS	Rheinmetall Norway AS
Kongsberg Maritime AS	Rofi AS
Kongsberg Satellite Services AS	Rohde & Schwarz Norge AS
Kongsberg Seatex AS	Rolls-Royce Marine AS Trondheim
Krico Norway AS	RTK AS
KTA Naval Systems AS	Rustfrie Bergh AS
Leonardo Mw Limited Norway Branch	Safety & Security Service AS
Lesjøfors AS	Scanmatic AS
Lilltech AS	Schou AS
Lockheed Martin Global Inc Norsk avdeling av utenlandske ENHT	Sintef Ocean AS
Magne Landrø AS	Skytterlinken AS
Malm Orstad AS	Steinert Sensing Systems AS
Man Truck & Bus Norge AS	Svemko AS
Marlink AS	Swenor Import AS
Mb Hydraulikk AS	Saab Technologies Norway AS
Metronor AS	T & G Elektro AS
Mission Critical Designs AS	Thales Norway AS
	The Big 5 AS

Tinex AS

Tronrud Engineering AS

Umoe Mandal AS

Vertebrae AS

Vinghøg AS

Våpensmia AS

XXL Grossist Norge AS

Utenriksdepartementet

t i l r å r :

Tilråding fra Utenriksdepartementet 12. juni 2020 om eksport av forsvarsmateriell fra Norge i 2019, eksportkontroll og internasjonalt ikke-spredningssamarbeid, blir sendt Stortinget.

Vedlegg 1

Vareliste I – Forsvarsrelaterte varer

Utenriksdepartementets vareliste I – forsvarsrelaterte varer (dette er en indikativ liste, og listen i sin helhet finnes på www.eksportkontroll.no)

ML1	Glattborete våpen med kaliber mindre enn 20 mm, automatiske våpen med kaliber 12,7 mm eller mindre samt tilhørende komponenter	ML10	Luffartøy, UAV, flymotorer og utstyr til fly samt komponenter
ML2	Glattborete våpen med kaliber 20 mm eller større, andre våpen med kaliber større enn 12,7 mm samt tilhørende komponenter	ML11	Elektronisk utstyr som ikke er spesifisert i andre ML kategorier
ML3	Ammunisjon og tennmekanismer	ML12	Våpensystemer med kinetisk energi
ML4	Bomber, torpedoer, raketter, missiler og eksplosive midler samt tilhørende komponenter	ML13	Ballistisk beskyttelse eller beskyttelsesutstyr og komponenter
ML5	Ildledningsutstyr og tilhørende varslingsystemer og komponenter	ML14	Militært treningsutstyr, simulatorer for våpenbruk og komponenter
ML6	Kjøretøy og komponenter	ML15	Billed-/videoutstyr og deres motmidler og komponenter
ML7	Kjemisk eller biologisk giftige midler, radioaktive materialer samt utstyr og utgangsstoffer.	ML16	Halvfabrikata komponenter for utstyr i andre ML kategorier
ML8	Energetiske materialer samt utgangsstoffer.	ML17	Diverse utstyr og materialer
ML9	Krigsskip, marint utstyr og andre overflatefartøy	ML18	Produksjonsutstyr og komponenter
		ML19	Energivåpen
		ML20	Superledende utstyr
		ML21	Programvare
		ML22	Teknologi

Vedlegg 2**Lov om kontroll med eksport av strategiske varer, tjenester og teknologi m.v. [eksportkontrolloven]**

Dato	
Departement	Utenriksdepartementet
Sist endret	LOV-2016-05-27-14 fra 01.01.2017
Ikrafttredelse	18.12.1987
Korttittel	Eksportkontrolloven – ekspktrl

Lov om kontroll med eksport av strategiske varer, tjenester og teknologi m.v. [eksportkontrolloven]

Lovens tittel endret ved lov 22 juni 1990 nr. 35.

§ 1. Kongen kan bestemme at varer og teknologi som kan være av betydning for andre lands utvikling, produksjon eller anvendelse av produkter til militært bruk eller som direkte kan tjene til å utvikle et lands militære evne, samt varer og teknologi som kan benyttes til å utøve terrorhandlinger, jf. straffeloven § 131, ikke må utføres fra norsk tollområde uten særskilt tillatelse. Det kan også settes forbud mot at det uten særskilt tillatelse ytes tjenester som nevnt i første punktum. Det kan settes vilkår for tillatelsene.

Kongen kan likeså sette forbud mot at personer som har bopel eller oppholdssted i Norge og norske selskaper, stiftelser og sammenslutninger uten særskilt tillatelse driver handel med, formidler eller på annen måte bistår ved salg av våpen og militært materiell fra et fremmed land til et annet. Tilsvarende gjelder for strategiske varer og teknologi som er nærmere angitt i forskrift.

Kongen gir nærmere forskrifter til utfylling og gjennomføring av loven.

Endret ved lover 22 juni 1990 nr. 35, 17 juni 2005 nr. 56 (ikr. 1 juli 2005 iflg. res. 17 juni 2005 nr. 632), 19 juni 2015 nr. 65 (ikr. 1 okt 2015).

§ 2. Enhver plikter å gi departementet den bistand og de opplysninger som kreves for å kontrollere at bestemmelsene i loven eller i forskriftene gitt i medhold av den blir fulgt.

Til dette formål kan departementet foreta inspeksjon og kreve innsyn i registrerte regn-

skapsopplysninger, regnskapsmateriale, forretningspapirer og andre dokumenter som kan ha betydning. Departementet kan foreta kontrollen selv eller la oppnevnte sakkyndige gjøre det. I forbindelse med kontrollen skal departementet få tilgang til kontor- og bedriftslokaler og nødvendig hjelp og rettledning. Klage etter forvaltningslovens §§ 14 og 15 har ikke oppsettende virkning med mindre underinstansen eller klageinstansen fastsetter det.

Pliktene etter første og annet ledd gjelder uten hinder av lovbestemt taushetsplikt.

Med de unntak som følger av bestemmelsene foran, har enhver taushetsplikt om det de får kunnskap om etter denne lov. Taushetsplikten er likevel ikke til hinder for

1. at opplysningen brukes for å oppnå det formål de er gitt eller innhentet for, bl.a. kan de brukes i forbindelse med saksforberedelse, avgjørelse, gjennomføring av avgjørelsen, oppfølging og kontroll,
2. at opplysningene er tilgjengelige for andre tjenestemenn innen organet eller etaten i den utstrekning som trengs for en hensiktsmessig arbeids- og arkivordning, bl.a. til bruk av veiledning i andre saker,
3. at forvaltningsorganet gir andre forvaltningsorganer opplysninger om et foretaks forbindelse med organet og om avgjørelser som er truffet når det er nødvendig for å fremme avgiverorganets oppgaver etter denne lov,
4. at forvaltningsorganet anmelder eller gir opplysninger om lovbrudd til påtalemyndigheten eller vedkommende kontrollmyndighet, når det finnes ønskelig av allmenne omsyn eller

forfølging av lovbruddet har naturlig sammenheng med avgiverorganets oppgaver,

5. at forvaltningsorganet gir et annet forvaltningsorgan opplysninger (samordning) som forutsatt i lov om Oppgaveregisteret.

Departementet kan videre bestemme at offentlige organer som har med fastsettingen av formues- og inntektsskatt og kontrollen med merverdiavgiften å gjøre, skal få adgang til å gjøre seg kjent med de opplysninger som er gitt etter denne lov.

Forvaltningslovens §§ 13 til 13 e gjelder ikke.

Endret ved lover 6 juni 1997 nr. 35 (ikr. 1 nov 1997), 17 juli 1998 nr. 56 (ikr. 1 jan 1999), 27 mai 2016 nr. 14 (ikr. 1 jan 2017 iflg. res. 27 mai 2016 nr. 531).

§ 3. Departementet kan kreve beslag i regnskapsmateriale m.v. som nevnt i § 2 annet ledd. Er det grunn til å tro at det finnes slikt materiale, og gir forholdene ellers grunn til det, kan departementet kreve ransaking av kontorlokale og alle andre steder som ikke er privat hjem.

Krav om ransaking eller beslag skal rettes til politiet. Om den videre behandling av kravet gjelder reglene i straffeprosessloven så langt de passer. Den kravet rettes mot skal ha partsrettigheter etter straffeprosessloven og i den grad det er nødvendig for virksomheten, tilgang til det beslaglagte. Han blir likevel ikke av den grunn å regne som siktet for en straffbar handling. Straffeprosesslovens § 204 gjelder tilsvarende. Retten avgjør uten hensyn til § 212 første ledd i straffeprosessloven hvilke dokumenter mm. som retten skal se igjennom.

Endret ved lov 17 juli 1998 nr. 56 (ikr. 1 jan 1999).

§ 4. Når departementet krever ransaking eller beslag for å få opplysninger om et forhold som vedkommende er siktet eller tiltalt for, skal kravet behandles i særskilt sak etter reglene i § 3 annet ledd. Det samme gjelder når departementet krever å få se dokumenter mm. som ligger hos retten eller påtalemyndigheten uten at det er avgjort om de kan brukes i straffesaken. Hvis retten godtar kravet fra departementet, kan den sette som vilkår at opplysningene ikke skal benyttes i forbindelse med etterforskningen i straffesaken før det er endelig avgjort om påtalemyndigheten kan benytte dem i denne saken. Får påtalemyndigheten ikke medhold i sitt krav, kan departementet ikke gi opplysningene eller dokumentene videre til påtalemyndigheten med mindre det er lovlig etter de regler som ellers gjelder deres taushetsplikt ved straffbare handlinger.

§ 5. Dersom forholdet ikke rammes av strengere straffebud, straffes med bøter eller med fengsel inntil fem år eller med begge deler den som:

1. utfører varer, teknologi eller tjenester i strid med denne lov eller forskrift som er gitt i medhold av den, eller
2. overtrer noe vilkår som er satt i medhold av denne lov, eller
3. muntlig eller skriftlig gir uriktige opplysninger om forhold som er av betydning for adgangen til å utføre varer, teknologi eller tjenester når det skjer
 - a. i erklæring avgitt til bruk for offentlig myndighet eller noen som handler på vegne av offentlig myndighet, i anledning av utførsel eller søknad om tillatelse til utførsel,
 - b. i erklæring som skal sette en annen i stand til å gi slik erklæring som er nevnt under punkt a, eller
4. på annen måte overtrer bestemmelser som er gitt i eller i medhold av denne lov.

Uaktsom overtredelse som nevnt i første ledd, straffes med bøter eller fengsel inntil to år.

Endret ved lov 19 juni 2015 nr. 65 (ikr. 1 okt 2015).

§ 6. (Opphevet ved lov 20 juli 1991 nr. 66.)

§ 7. Departementet kan pålegge et foretak eller en person som ikke oppfyller sin opplysningsplikt etter § 2 en daglig, løpende mulkt, inntil opplysningsplikten er oppfylt.

Tvangsmulktens størrelse fastsettes under hensyn til hvor viktig det er at pålegget blir gjennomført.

Pålegg om mulkt er tvangsgrunnlag for utlegg.

Kongen gir nærmere forskrifter om fastsettelse, beregning og ettergivelse av tvangsmulkt.

Endret ved lov 26 juni 1992 nr. 86.

§ 8. Loven trer i kraft straks. Forskrifter om kontroll av strategisk eksport gitt i medhold av Mellombels lov av 13. desember 1946 nr. 30 om utførsleforbud gjelder inntil videre.

Loven kommer ikke til anvendelse på tillatelser som er gitt før loven trer i kraft. Tjenesteytinger og meddelelse av teknologi mv. etter lovens ikrafttreden krever likevel tillatelse etter denne lov selv om de knytter seg til tidligere gitte tillatelser.

Vedlegg 3

Forskrift om eksport av forsvarsmateriell, flerbruksvarer, teknologi og tjenester

Dato	FOR-2013-06-19-718
Departement	Utenriksdepartementet
Avd/dir	Avd. for sikkerhetspolitikk og nordområdene
Publisert	I 2013 hefte 9
Ikrafttredelse	19.06.2013
Sist endret	FOR-2020-05-11-994
Endrer	FOR-1989-01-10-51
Gjelder for	Norge
Hjemmel	LOV-1987-12-18-93-§1, FOR-1987-12-18-967
Kunngjort	25.06.2013 kl. 15.30
Rettet	24.09.2013 (EØS-henvisninger og § 2)
Korttittel	Forskrift om eksport av forsvarsmateriell mv.

Innholdsfortegnelse

- Forskrift om eksport av forsvarsmateriell, flerbruksvarer, teknologi og tjenester
- Innholdsfortegnelse
- Kap. 1. Innledende bestemmelser
- Kap. 2. Lisens
- Kap. 3. Eksport av forsvarsrelaterte varer til mottakere i EØS
- Kap. 4. Sertifisering av norske foretak som mottakere i EØS
- Kap. 5. Registrering, rapportering og oppfølging
- Kap. 6. Generelle bestemmelser
- Kap. 7. Sluttbestemmelser
- Vedlegg I Liste I – forsvarsrelaterte varer (2019)
- Vedlegg II Liste II – flerbruksvarer (2019)

Hjemmel: Fastsatt av Utenriksdepartementet 19. juni 2013 med hjemmel i lov 18. desember 1987 nr. 93 om kontroll med eksport av strategiske varer, tjenester og teknologi m.v. § 1, jf. delegeringsvedtak 18. desember 1987 nr. 967.

EØS-henvisninger: EØS-avtalen vedlegg II kap. XIX nr. 3q (direktiv 2009/43/EF som endret ved direktiv 2019/514/EU), nr. 18 (rekommendasjon (EU) 2018/2050) og nr. 19 (rekommendasjon (EU) 2018/2051) og nr. 20 (rekommendasjon (EU) 2018/2052).

Endringer: Endret ved forskrifter 30 juni 2014 nr. 898, 9 sep 2014 nr. 1163, 13 feb 2015 nr. 124, 12 jan 2016 nr. 32, 21 des 2016 nr. 1831, 6 juni 2017 nr. 740, 26 jan 2018 nr. 136, 9 april 2019 nr. 494, 9 april 2019 nr. 622, 11 mai 2020 nr. 994.

Rettelser: 24.09.2013 (EØS-henvisninger og § 2).

Kap. 1. Innledende bestemmelser

§ 1. Hva forskriften omfatter

Forskriften gjelder eksport av nærmere angitte varer, teknologi, herunder immaterielle ytelser, tekniske datapakker eller produksjonsrettigheter for varer, samt visse tjenester.

Særlige bestemmelser gjelder for eksport av angitte ytelser fra en leverandør i en EØS-stat til en mottaker i en annen EØS-stat når det uttrykkelig fremgår av denne forskrift.

§ 2. Definisjoner

(1) Med *forsvarsrelaterte varer* menes de produkter som til enhver tid er oppført på liste I som utgjør vedlegg I til denne forskrift.

(2) Med *flerbruksvarer* menes de produkter som til enhver tid er oppført på liste II som utgjør vedlegg II til denne forskrift.

(3) Med *eksport* menes enhver utførsel fra norsk tollområde av varer, tjenester og teknologi som omfattes av denne forskrift.

(4) Med *overføring* menes eksport av forsvarsrelaterte varer fra en leverandør eller tollager i en EØS-stat til en mottaker i en annen EØS-stat.

(5) Med *leverandør* menes enhver juridisk eller fysisk person som er rettslig ansvarlig for eksport av ytelse etter denne forskrift.

(6) Med *mottaker* menes enhver juridisk eller fysisk person som er rettslig ansvarlig for mottak av ytelse etter denne forskrift.

(7) Med *lisens* menes tillatelse fra Utenriksdepartementet til å eksportere nærmere angitte ytelse til en juridisk eller fysisk person.

(8) Med *overføringslisens* menes tillatelse fra nasjonale myndigheter i en EØS-stat, som gir leverandøren rett til å overføre forsvarsrelaterte varer til en mottaker i annen EØS-stat.

(9) Med *transitt* menes transport av varer over norsk tollområde uten omlasting, når avsender og mottaker befinner seg utenfor norsk tollområde.

Kap. 2. Lisens

§ 3. Lisensplikt

Eksport av visse varer, nærmere angitt teknologi, herunder immaterielle ytelse, tekniske data-pakker eller produksjonsrettigheter for varer eller visse tjenester krever lisens fra Utenriksdepartementet om ikke annet følger av denne forskrift. Departementet avgjør i tvilstilfeller om en ytelse er lisenspliktig eller ikke. Lisensplikten gjelder også ved eksport av varer fra tollager.

§ 4. Lisensplikt etter varelistene

Eksport av varer og teknologi oppført på liste I og liste II som utgjør vedlegg til denne forskrift, krever lisens fra Utenriksdepartementet. Lisensplikten knyttet til liste I gjelder også for materiell som har vært særlig konstruert eller modifisert for militært formål, uavhengig av nåværende tilstand.

0 Endret ved forskrift 9 sep 2014 nr. 1163.

§ 5. Lisensplikt for tjenester

Tjenester knyttet til varer og teknologi oppført på liste I og II samt tjenester for øvrig som kan tjene til å utvikle et lands militære evne, som ytes i utlandet eller her i landet for bruk i utlandet, krever lisens fra Utenriksdepartementet.

§ 6. Lisensplikt for handel og formidling

Handel, formidling eller annen bistand ved salg av varer og teknologi som omfattes av liste I fra et fremmed land til et annet, krever lisens fra Utenriksdepartementet. Tilsvarende gjelder ved formidling av varer oppført i liste II samt tilhørende teknologi og tjenesteytelse der det er kjent eller grunn til å forstå at varen, teknologien eller tjenesten er eller kan være ment, helt eller delvis, for bruk i forbindelse med utvikling, produksjon, håndtering, drift, vedlikehold, lagring, deteksjon, identifikasjon eller spredning av kjemiske, biologiske eller kjernefysiske våpen eller andre kjernefysiske sprenglegemer, og i forbindelse med utvikling, produksjon, vedlikehold eller lagring av missiler som kan levere slike våpen.

§ 7. Lisensplikt for øvrige varer, teknologi og tjenester

I tillegg til liste I og II er eksport av følgende varer, teknologi og tjenester lisenspliktige:

- enhver vare, teknologi og tjenesteytelse der eksportøren er kjent med eller har grunn til å forstå at varen, teknologien eller tjenesten er eller kan være ment, helt eller delvis, for bruk i forbindelse med utvikling, produksjon, håndtering, drift, vedlikehold, lagring, deteksjon, identifikasjon eller spredning av kjemiske, biologiske eller kjernefysiske våpen eller andre kjernefysiske sprenglementer. Tilsvarende regler gjelder for eksport av enhver vare, teknologi eller tjeneste som kan benyttes til utvikling, produksjon, vedlikehold eller lagring av missiler som kan levere slike våpen,
- enhver vare, teknologi eller tjeneste til militær bruk til områder som er underlagt våpenembargo vedtatt av FN's sikkerhetsråd med hjemmel i FN-paktens kapittel VII eller andre tiltaksregimer Norge har sluttet seg til,
- enhver vare, teknologi og tjeneste til militær bruk til områder hvor det er krig, krig truer eller til land hvor det er borgerkrig.
- enhver vare, teknologi og tjeneste som direkte kan tjene til å utvikle en stats militære evne på en måte som ikke er forenlig med vesentlige norske sikkerhets- og forsvarsinteresser.

§ 8. Unntak fra lisensplikt

Lisensplikten i § 3, jf. § 4 – § 7, gjelder ikke for:

- a) varer oppført på Liste II i utenlandsk eie og som returneres til utlandet etter å ha vært midlertidig innført til Norge i forbindelse med utstilling og demonstrasjon,
- b) redningsutstyr og oljevernutstyr som utføres i forbindelse med hjelpeaksjoner,
- c) skytevåpen, våpendeler og ammunisjon som utføres i henhold til våpenloven, jf. forskrift 25. juni 2009 nr. 904 om skytevåpen, våpendeler og ammunisjon, femte del,
- d) varer som utføres til den europeiske romorganisasjonen ESA, eller en representant for denne, og som er strengt nødvendig for organisasjonens offisielle virksomhet. Unntaket gjelder bare for leveranser til ESAs medlemsland,
- e) varer oppført på liste II som utelukkende er i transitt gjennom norsk tollområde, når avsender og mottaker befinner seg utenfor norsk tollområde. Det samme gjelder varer oppført på liste I dersom både avsender og mottaker befinner seg innenfor EØS,
- f) varer, teknologi og tjenester til bruk på norsk kontinentalsokkel,
- g) varer, teknologi og tjenester til bruk om bord på norskeide skip under norsk flagg og norskeide luftfartøyer, i utenriksfart,
- h) forsvarsrelaterte varer og flerbruksvarer som eies eller disponeres av norsk forsvars- eller politimyndighet når varene skal benyttes av norske styrker i utlandet. Unntaket gjelder også for slike varer når de inngår i flernasjonalt logistikkstøtte som nevnte myndigheter har inngått avtale om, eller som sendes ut for reparasjon, vedlikehold, oppdatering eller lignende, med retur til Norge. Forsvars- og politimyndighetene skal hvert år, innen 15. februar, sende rapport til Utenriksdepartementet om all utførsel av forsvarsrelaterte varer som nevnt ovenfor i det foregående kalenderår,
- i) forsvarsrelaterte varer og flerbruksvarer som eies eller disponeres av et NATO-lands eller en EØS-stats forsvars- eller politimyndighet som er lagret i Norge eller som returneres til utlandet etter å ha vært midlertidig innført til Norge i forbindelse med oppdrag, øvelse eller trening.

0 Endret ved forskrifter 30 juni 2014 nr. 898, 11 mai 2020 nr. 994.

Kap 3. Eksport av forsvarsrelaterte varer til mottakere i EØS

§ 9. Overføringslisens

Overføring av forsvarsrelaterte varer til mottakere i EØS kan kun skje på grunnlag av en generell overføringslisens, en global overføringslisens eller en individuell overføringslisens utferdiget av Utenriksdepartementet. Reglene om overføringslisenser gjelder kun forsvarsrelaterte varer oppført på liste I som utgjør vedlegg til denne forskrift.

§ 10. Generell overføringslisens

Generelle overføringslisenser for forsvarsrelaterte varer kunngjøres av Utenriksdepartementet. Lisensene kan benyttes av leverandører i Norge etter forutgående registrering hos Utenriksdepartementet. Generelle overføringslisenser gjelder bestemte varekategorier, til en kategori eller kategorier av mottakere i EØS og det kan settes særlige vilkår for lisensene.

Generelle overføringslisenser kan benyttes dersom:

- a) mottakeren inngår i en EØS-stats væpnede styrker eller en offentlig oppdragsgiver på forsvarsområdet som foretar innkjøp som utelukkende skal brukes av en EØS-stats væpnede styrker eller,
- b) mottakeren er et foretak som er sertifisert i samsvar med § 13 eller,
- c) overføringen gjøres med sikte på demonstrasjon, evaluering eller utstilling eller,
- d) overføringen gjøres med sikte på vedlikehold eller reparasjon, dersom mottakeren er den opprinnelige leverandøren av de forsvarsrelaterte varene.

Slike lisenser kan for tilfellene c) og d) også benyttes ved retur fra Norge av forsvarsrelaterte varer mottatt ved tilsvarende lisens fra en annen EØS-stat.

0 Endret ved forskrifter 30 juni 2014 nr. 898, 11 mai 2020 nr. 994.

§ 11. Global overføringslisens

Ved overføring av forsvarsrelaterte varer som ikke omfattes av en generell overføringslisens, kan Utenriksdepartementet, etter skriftlig søknad fra leverandør i Norge, utferdige en global overføringslisens. Lisensene gis for en periode på tre år med mulighet for forlengelse. Globale overføringslisenser gjelder bestemte forsvarsrelaterte

varer eller kategorier av varer til mottakere eller kategori av mottakere i en eller flere EØS-stater. Det kan settes særlige vilkår for lisensene.

§ 12. Individuell overføringslisens

Ved overføring av forsvarsrelaterte varer som ikke omfattes av en generell overføringslisens og en global overføringslisens ikke kan innvilges, kan Utenriksdepartementet, etter skriftlig søknad fra leverandør i Norge, utferdige en individuell overføringslisens. Lisensen gjelder en spesifisert mengde forsvarsrelaterte varer til en mottaker i en EØS-stat i en eller flere sendinger.

En individuell overføringslisens skal benyttes dersom:

- a) søknaden om overføringslisens er begrenset til en overføring,
- b) det er nødvendig for å beskytte Norges grunnleggende sikkerhetsinteresser, eller av hensyn til den offentlige orden,
- c) det er nødvendig for å overholde Norges internasjonale forpliktelser, eller
- d) det er tungtveiende grunner til å tro at leverandøren ikke vil være i stand til å oppfylle vilkårene for å få en global overføringslisens.

Kap. 4. Sertifisering av norske foretak som mottakere i EØS

§ 13. Sertifisering av foretak i Norge

Utenriksdepartementet kan, etter skriftlig søknad, sertifisere foretak etablert i Norge for mottak av forsvarsrelaterte varer under generelle overføringslisenser kunngjort av andre EØS-stater.

Utenriksdepartementet skal gjennom sertifiseringen vurdere det mottakende foretaks pålitelighet, særlig med hensyn til foretakets evne til å overholde eksportbegrensningene for forsvarsrelaterte produkter mottatt i henhold til en generell overføringslisens fra en annen EØS-stat. Ved vurderingen vil det særlig legges vekt på følgende kriterier:

- a) dokumentert erfaring fra forsvarsvirksomhet, der det særlig tas hensyn til foretakets historikk med hensyn til overholdelse av eksportrestriksjoner, eventuelle rettsavgjørelser i denne forbindelse, eventuelle tillatelser til å produsere eller markedsføre forsvarsrelaterte varer, og hvorvidt foretaket har erfarent lederpersonale,
- b) relevant industriell virksomhet i forbindelse med forsvarsrelaterte varer i EØS, særlig evne til system-/delsystemintegrasjon,

- c) særskilt utpeking av en overordnet leder som skal være personlig ansvarlig for overføringer og eksport,
- d) en skriftlig erklæring fra foretaket, undertegnet av den overordnede lederen nevnt i bokstav c), om at foretaket vil iverksette alle nødvendige tiltak for å overholde og håndheve alle særlige vilkår knyttet til sluttbruk og eksport av hver bestanddel eller hver vare det har mottatt,
- e) en skriftlig erklæring fra foretaket, undertegnet av den overordnede lederen nevnt i bokstav c), om at det med behørig aktsomhet, som svar på anmodninger og forespørsler fra Utenriksdepartementet, vil fremskaffe detaljerte opplysninger om sluttbrukere eller sluttbruk av alle eksporterte varer som er overført eller mottatt i henhold til en overføringslisens fra en annen EØS-stat,
- f) en beskrivelse, kontrassegnert av den overordnede lederen nevnt i bokstav c), av det interne programmet for sikring av samsvar med kravene eller av foretakets ledelsessystem for overføring eller eksport. I den nevnte beskrivelsen skal det gis nærmere opplysninger om de organisasjonsmessige, menneskelige og tekniske ressursene ledelsen rår over i forbindelse med overføringer og eksport, ansvarskjeden i foretaket, internkontrollrutiner, holdningsskapende tiltak og opplæring av personalet, fysiske og tekniske sikkerhetsordninger, journalføring og sporbarhet av overføringer og eksport.

0 Endret ved forskrift 30 juni 2014 nr. 898.

§ 14. Utstedelse av sertifikat

Utenriksdepartementet utsteder et sertifikat til godkjente mottakende foretak i Norge. Sertifikatet skal inneholde informasjon om utstedende myndighet, foretakets navn og adresse, gyldighetstid samt en erklæring om at foretaket oppfyller kravene til sertifisering. Sertifikatet kan også inneholde vilkår knyttet til innhenting av informasjon som er nødvendig for kontroll av om kriteriene i § 13, 2. ledd er oppfylt samt suspensjon eller tilbakekalling av sertifikatet.

Sertifikatets gyldighetstid fastsettes av Utenriksdepartementet, men kan ikke overstige fem år.

Sertifiserte foretak i Norge vil bli meldt inn til EUs sentrale register og som publiseres på EU-kommisjonens hjemmeside.

§ 15. Kontroll med sertifiserte foretak

Utenriksdepartementet vil minst hvert tredje år kontrollere at mottakende foretak oppfyller kravene for sertifisering, jf. § 13, 2. ledd, samt eventuelle vilkår fastsatt i sertifikatet, jf. § 14. Dersom det sertifiserte foretaket ikke lenger oppfyller kravene vil Utenriksdepartementet pålegge foretaket å iverksette tiltak for å sikre oppfyllelse av samtlige krav og vilkår. Utenriksdepartementet kan også suspendere eller tilbakekalle sertifiseringen.

Kap 5. Registrering, rapportering og oppfølging

§ 16. Registrering

Leverandøren skal føre et detaljert og fullstendig register over eksport av forsvarsrelaterte varer oppført på liste I som utgjør vedlegg til denne forskrift. Registeret skal inneholde dokumenter med følgende opplysninger:

- a) en beskrivelse av varen og dens referanse til liste I,
- b) mengde og verdi,
- c) overføringsdatoer,
- d) leverandørens og mottakerens navn og adresse,
- e) dersom det er kjent eller påkrevet etter § 24, sluttbruken og sluttbrukeren av varen,
- f) dokumentasjon på at opplysninger vedrørende eksportbegrensninger er oversendt mottakeren,
- g) tolldeklarasjon med ekspedisjons- og løpenummer.

§ 17. Rapportering

Leverandøren skal rapportere til Utenriksdepartementet kvartalsvis, på fastsatt skjema, om all eksport og overføring av forsvarsrelaterte varer oppført på liste I.

§ 18. Arkivering

Leverandøren skal oppbevare registre og lisenser i minst ti år fra utløpet av det kalenderåret eksporten fant sted. Utenriksdepartementet kan pålegge leverandøren å fremvise denne dokumentasjonen for kontroll.

§ 19. Informasjon om vilkår

Leverandøren skal informere mottakerne om vilkår for lisensen, herunder begrensninger i forbindelse med sluttbruk eller re-eksport.

§ 20. Oppfølging av eksport

Leverandøren skal påse at forsvarsrelaterte varer, flerbruksvarer, teknologi eller tjenester som overføres eller eksporteres, er i samsvar med innvilget lisens, går til fastsatt bestemmelsessted, ikke fraviket godkjent beskrivelse eller kvantum angitt i lisensen, samt at eksporten skjer innen den gyldighetstid og på de særlige vilkår som er fastsatt i lisensen.

§ 21. Kontroll ved eksport

Leverandøren skal ved eksport av lisenspliktige varer og teknologi legge frem gyldig lisens for tollmyndigheten senest ved fremleggelse av tolldeklarasjon.

Kap 6. Generelle bestemmelser

§ 22. Lisenssøknad

Lisenssøknad skal fremmes skriftlig og på fastsatt skjema undertegnet av den som har fullmakt til å handle på leverandørens vegne. For overføringslisenser gjelder også særskilte regler i kap. 3.

Leverandøren skal legge frem alle opplysninger og dokumentasjon som Utenriksdepartementet finner nødvendig for behandling av søknaden.

At bindende avtaler er inngått eller at betaling er mottatt vil ikke kunne legges til grunn for innvilgelse av tillatelse til utførsel. Ved avtaler om eksport av lisenspliktige varer bør det alltid tas forbehold om at søknad om lisens innvilges.

0 Endret ved forskrift 6 juni 2017 nr. 740.

§ 23. Vilkår for innvilgelse av lisens

Utenriksdepartementet kan sette vilkår i tråd med formålet til lov 18. desember 1987 nr. 93 for innvilgelse av lisens i medhold av denne forskrift.

§ 24. Sluttbrukererklæring

Utenriksdepartementet kan kreve at leverandøren fremlegger en sluttbrukererklæring.

§ 25. Tilbakekalling av lisens

Lisens gitt i medhold av denne forskrift kan tilbakekalles, suspenderes eller begrenses dersom leverandøren misbruker lisensen eller misligholder vilkårene i denne. Det samme gjelder dersom leverandøren handler i strid med bestemmelser gitt i denne forskrift. Lisens kan også tilbake-

kalles, suspenderes eller begrenses dersom det fremkommer nye opplysninger eller de politiske eller faktiske forhold i mottakerstaten eller området endres, og dette vesentlig endrer grunnlaget for lisensen. For øvrig gjelder de alminnelige regler om omgjøring av enkeltvedtak.

§ 26. Endring, forlengelse og overdragelse av lisens

Leverandøren må søke Utenriksdepartementet om endring eller forlengelse av innvilgede lisenser samt for å overdra slike til andre.

§ 27. Retur av lisens

Lisenser som ikke er benyttet eller ikke kan benyttes som forutsatt, returneres til Utenriksdepartementet med en redegjørelse for årsaken. Det samme gjelder om en innvilget lisens har gått tapt.

Kap 7. Sluttbestemmelser

§ 28. Ikrafttreden

Forskriften trer i kraft straks. Fra samme tidspunkt oppheves forskrift 10. januar 1989 nr. 51 til gjennomføring av utførselsreguleringen for strategiske varer, tjenester og teknologi.

Vedlegg I

Liste I – forsvarsrelaterte varer (2019)

0 Endret ved forskrifter 30 juni 2014 nr. 898, 13 feb 2015 nr. 124, 21 des 2016 nr. 1831, 6 juni 2017 nr. 740, 26 jan 2018 nr. 136, 9 april 2019 nr. 494, 9 april 2019 nr. 622, 11 mai 2020 nr. 994.

Vedlegg II

Liste II – flerbruksvarer (2019)

0 Endret ved forskrifter 13 feb 2015 nr. 124, 12 jan 2016 nr. 32, 21 des 2016 nr. 1831, 26 jan 2018 nr. 136, 9 april 2019 nr. 494, 11 mai 2020 nr. 994.

Vedlegg 4

Retningslinjer for Utenriksdepartementets behandling av søknader om eksport av forsvarsmateriell, samt teknologi og tjenester for militære formål av 28. februar 1992¹

1.1 Anvendelsesområde

Disse retningslinjene gjelder Utenriksdepartementets behandling av søknader om eksport av forsvarsrelaterte varer, materiell som har vært særlig konstruert eller modifisert for militært formål, samt teknologi og tjenester for militære formål, jf. lov av 18. desember 1987 nr. 93 om kontroll med eksport av strategiske varer, tjenester og teknologi m.v. (eksportkontrollloven) og forskrift av 19. juni 2013 nr 718 om eksport av forsvarsmateriell, flerbruksvarer, teknologi og tjenester (eksportkontrollforskriften). Retningslinjene kan også anvendes ved eksport av flerbruksvarer samt tilhørende teknologi og tjenester til militær sluttbruk. Retningslinjene gjelder ikke for leveranser av ubetydelig omfang og som ikke er for militær bruk eller for politibruk.

1.2 Formål

Formålet med retningslinjene er å utdype prosedyrene for og de kriterier som vektlegges ved Utenriksdepartementets behandling av søknader som beskrevet i punkt 1.1.

1.3 Adgang til fravikelse

Departementet kan fravike retningslinjene i enkeltsaker der særlige hensyn gjør seg gjeldene.

2. Overordnede prinsipper og vurderingskriterier

2.1 Grunnlag for vurderingen

Utgangspunktet for vurderingen av søknader som beskrevet i 1.1 er Regjeringens erklæring av

11. mars 1959 og Stortingets vedtak av samme dato sammenholdt med Stortingets enstemmige presisering i 1997, jf. 2.2. Regjeringen anser Stortingets vedtak som et bindende pålegg, og eksportreguleringen skal sikre at det blir fulgt.

EUs felles holdning om våpeneksport (2008/944/CSFP) artikkel 2 og FN-avtalen om handel med konvensjonelle våpen (ATT) av 3. april 2013 artikkel 6 og 7, jf. vedlegg A og B, danner også grunnlag for vurdering av slike søknader.

2.2 Regjeringens erklæring, Stortingets vedtak og Stortingets presisering

a) Regjeringens erklæring av 1959

Det skal ved avgjørelsen legges vekt på de utenriks- og innenrikspolitiske vurderinger, og hovedsynspunktet bør være at Norge ikke vil tillate salg av våpen og ammunisjon til områder hvor det er krig eller krig truer, eller til land hvor det er borgerkrig.

b) Stortingets vedtak av 1959

Stortinget tar til etterretning den erklæring Statsministeren på vegne av Regjeringen har lagt frem. Stortinget vil sterkt understreke at eksport av våpen og ammunisjon fra Norge bare må skje etter en omhyggelig vurdering av de uten- og innenrikspolitiske forhold i vedkommende område. Denne vurdering må etter Stortingets mening være avgjørende for om eksport skal finne sted.

c) Stortingets presisering av 1997

Utenriksdepartementets vurdering av disse forholdene omfatter en vurdering av en rekke politiske spørsmål, herunder spørsmål knyttet til demokratiske rettigheter og respekt for grunnleggende menneskerettigheter.

¹ Sist revidert 5. november 2014
Pkt. 2.3 bokstav b) oppdatert 6. mai 2019

2.3 Særlige avslagsgrunnlag

I tillegg til prinsippene som følger av Regjeringens erklæring og Stortingets vedtak, skal søknader som beskrevet i 1.1 avslås med grunnlag i vedlegg A (Kriterium 1–4) og vedlegg B (artikkel 6–7) dersom:

- a) dette er uforenlig med Norges internasjonale forpliktelser (jf K1, og ATT artikkel 6),
- b) det åpenbart er fare for at den militære teknologien eller det militære utstyret som skal eksporteres kan bli brukt til intern undertrykking, til å krenke grunnleggende menneskerettigheter eller til å begå alvorlige brudd på internasjonal humanitærrett (jf. K2, og ATT artikkel 7),
- c) eksport vil kunne fremprovosere eller forlenge væpnede konflikter eller forverre eksisterende motsetninger eller konflikter i den endelige bestemmelsesstaten (jf K3),
- d) det er åpenbar fare for at den påtenkte mottakeren vil bruke den militære teknologien eller det militære utstyret som skal eksporteres, til å angripe en annen stat eller tvinge gjennom territorialkrav med makt (jf K4),
- e) det foreligger kunnskap om at det militære utstyret vil kunne bli brukt til å begå folkemord, forbrytelser mot menneskeheten eller krigsforbrytelser (jf ATT artikkel 6),
- f) det er overveiende sannsynlig at det militære utstyret vil innebære brudd på internasjonale regler om terrorisme og regler om transnasjonal organisert kriminalitet (jf ATT artikkel 7).

2.4 Særlige vurderingskriterier

I tillegg til prinsippene som følger av Regjeringens erklæring og Stortingets vedtak, skal det ved vurdering av søknader som beskrevet i 1.1 med grunnlag i vedlegg A (Kriterium 5–8) og vedlegg B (artikkel 7) særlig tas hensyn til:

- g) den nasjonale sikkerheten i Norge, allierte og vennligsinnede land (jf K5),
- h) kjøperlandets atferd overfor verdenssamfunnet, særlig med hensyn til landets holdning til terrorisme, hvilke allianser det har inngått, og respekten for folkeretten (jf K6),
- i) risiko for at den militære teknologien eller det militære utstyret skal bli ulovlig omsatt i kjøperlandet eller reeksportert på ugunstige vilkår (jf K7),
- j) forenligheten mellom eksporten av militær teknologi og militært utstyr og mottaker-

landets økonomiske og tekniske evne, samtidig som det tas hensyn til at det er ønskelig at stater kan dekke sine legitime sikkerhets- og forsvarsbehov med minst mulig innsats av menneskelige og økonomiske ressurser til våpen (jf K8),

- k) risikoen for at våpeneksporten kan bli brukt til å gjennomføre alvorlig kjønnsbasert vold eller vold mot kvinner og barn (jf ATT artikkel 7).

3. Varekategorier og landgrupper

3.1 Varekategorier

Ved behandling av søknader benyttes følgende varekategorier:

a) Varekategori A:

Kategorien omfatter våpen, ammunisjon og visse typer militært materiell. I tillegg omfattes annet materiell med strategisk kapasitet som vesentlig kan påvirke de militære styrkeforhold ut over nærområdet.

b) Varekategori B:

Kategorien omfatter øvrige forsvarsrelaterede varer som ikke har egenskaper eller bruksområder som definert for varekategori A.

3.2 Landgrupper

Ved behandling av søknader benyttes følgende landgrupper:

- a) *Landgruppe 1* består av de nordiske land og NATOs medlemsland, samt enkelte særskilt nærstående land.
- b) *Landgruppe 2* består av andre land enn de som omfattes av gruppe 1 og som er godkjent etter regjeringsbehandling som mottakere av varer i kategori A.
- c) *Landgruppe 3* består av land utenfor gruppe 1 og 2 og som Norge ikke selger våpen og ammunisjon som definert som varekategori A til, men som etter vurdering kan motta annet materiell som definert som varekategori B.
- d) *Landgruppe 4* er land som Norge ikke selger A- eller B-materiell til fordi de befinner seg i et område hvor det er krig eller krig truer, land hvor det er borgerkrig eller land hvor en omhyggelig vurdering av de uten- og innenrikspolitiske forhold i vedkommende område tilsier at eksport av våpen og militært materiell ikke bør finne sted, eller land som er omfattet av bindende sanksjoner vedtatt av FNs Sikkerhetsråd eller andre tiltaksregimer som Norge har sluttet seg til.

4. Eksport av varer med selvstendig funksjon

4.1 Endelig mottakerland

Ved eksport av varer med selvstendig funksjon skal søknaden alltid vurderes ut fra endelig mottakerland uavhengig av om eksport skjer direkte eller via tredjeland.

4.2 Varekategori A

Ved eksport av varer med selvstendig funksjon i varekategori A legges følgende kriterier til grunn:

- a) Eksport av varer i kategori A kan ikke finne sted til andre sluttbrukere enn statlige myndigheter. Eksport av jakt og konkurransevåpen kan likevel finne sted til myndighetsgodkjente mottakere i mottakerstaten.
- b) Eksport av varer i kategori A vil normalt tiltales når kunden er, eller opptre på vegne av, forsvarsmyndigheter i land i gruppe 1, såfremt dokumentasjon som godtgjør dette foreligger.
- c) Eksport av varer i kategori A til land utenfor gruppe 1 vil kreve regjeringsbehandling. Land som blir godkjent som mottakere av varer i kategori A etter regjeringsbehandling, utgjør gruppe 2. Innvilgelse av lisens i slike tilfeller forutsetter fremlegging av myndighetsbekreftet sluttbrukererklæring med reeksport-klausul, dvs. erklæring som fastslår at reeksport ikke må finne sted uten norske myndigheters godkjenning.

4.3 Varekategori B

For eksport av varer i kategori B vil det normalt kunne tilstås lisens for land i gruppe 1, 2 og 3 såfremt tilfredsstillende dokumentasjon på sluttbruk og sluttbruker er fremlagt.

4.4 Landgruppe 4

Eksport av kategori A- og kategori B-produkter kan ikke finne sted til land i gruppe 4, med mindre særlige hensyn gjør seg gjeldende.

5. Eksport av materiell opprinnelig konstruert eller modifisert for militært formål

5.1 Materiell uten militær bruksverdi

Ved eksport av materiell opprinnelig konstruert eller modifisert for militært formål, men som vurderes å ikke lenger ha noen militær bruksverdi, kan lisens innvilges til mottakere i landgruppene 1, 2 og 3, såfremt tilfredsstillende dokumentasjon på sluttbruk og sluttbruker er fremlagt.

6. Eksport av deler (delleveranser)

6.1 Definisjon

Med delleveranser menes leveranser av varer som ikke har noen selvstendig funksjon.

6.2 Delleveranse under samarbeidsavtaler

Ved delleveranser under samarbeidsavtaler med bedrifter eller myndigheter i andre land, skal eksportlisens gis når avtalen er godkjent av norske myndigheter. Samarbeidsavtaler med land og bedrifter i landgruppe 1 bør normalt godkjennes, såfremt de norske deler, delsystemer eller komponenter samordnes med deler fra andre leveringskilder, og at det ferdige produkt ikke fremstår som norsk. Det kan i disse tilfellene avstås fra dokumentasjon for sluttbruk av det ferdige produkt.

6.3 Andre delleveranse

- a) Ved delleveranser til prosjekter som ikke er myndighetsgodkjente, og der leveransen er basert på markedstilgjengelig teknologi og kundens produktbeskrivelse, skal lisens i alminnelighet innvilges til de land som ikke tilhører gruppe 4, dersom det ferdige produkt ikke fremstår som norsk. Det kan i disse tilfellene avstås fra dokumentasjon for sluttbruk.
- b) Søknad om eksportlisens for delleveranser av annen type enn nevnt i 6.2 og 6.3 a) skal behandles på samme måte som ved eksport av sluttproduktet.

7. Eksport av teknologi, herunder bl. a. produksjonsrettigheter og tekniske data

7.1 Definisjon

Med teknologi menes her innsikt som er avgjørende for å utvikle, produsere, vedlikeholde eller bruke en vare.

7.2 Produksjonsrettigheter

Søknad om overføring av produksjonsrettigheter skal behandles med sikte på å sikre at overføringen ikke har som formål å omgå norsk eksportregulering.

7.3 Eksport av teknologi under godkjente samarbeidsavtaler

Ved eksport av teknologi som inngår i samarbeidsavtaler med bedrifter eller myndigheter i

andre land, skal lisens innvilges såfremt avtalen er godkjent av norske myndigheter.

7.4 Eksport av teknologi utenfor godkjente samarbeidsavtaler

a) Generelt

Ved behandlingen av søknader om eksport som ikke er ledd i myndighetsgodkjent samarbeid, skal det bringes på det rene hvilken kategori det ferdige produkt vil tilhøre.

b) Produksjonsrettigheter i varekategori A

Ved eksport av produksjonsrettigheter for en vare i kategori A, kan tillatelse bare gis for overføring til land i gruppene 1 og 2 og etter tilsvarende prinsipper som for øvrig gjelder for eksport av varer under denne kategorien.

Som vilkår for tillatelsen skal den norske selger av produksjonsrettighetene pålegges å innarbeide i forbehold i kontrakten om at eventuell overføring eller reeksport av produksjonsrettigheter til en tredjepart må forelegges norske myndigheter for godkjenning. Søknad om slik sublisensiering skal behandles på samme måte som overføring av produksjonsrettighetene direkte fra Norge.

c) Produksjonsrettigheter i varekategori B

For overføring av produksjonsrettigheter til varer i kategori B skal lisens normalt innvilges for land i gruppene 1, 2 og 3. Utenriksdepartementets krav til dokumentasjon og kontraktbetingelser vil i disse tilfeller bero på en konkret vurdering hvor bl. a. produktets egenskaper, produksjonslandets egen eksportpolitikk, den interne situasjonen i landet og risikoen ved eventuell eksport til uønskede motakere, tas i betraktning.

d) Annen teknologioverføring

Ved andre typer teknologioverføringer kan det ikke oppstilles detaljerte retningslinjer. Vurderingen av eksportsøknaden vil måtte avhenge av i hvilken grad teknologioverføringen knytter seg til et produkts militære funksjon. Jo mer dette er tilfelle, dess mer skal vurderingen av en søknad basere seg på retningslinjene for eksport av ferdigproduktet i tilsvarende varekategori.

8. Tjenester

8.1 Generelt

Tjenester kan være knyttet til utvikling, produksjon, vedlikehold og bruk av et produkt, men

behøver ikke være knyttet til noe produkt for å måtte ha tillatelse etter forskriftenes §§ 3, 5 og 7. Militær planlegging vil også være omfattet.

8.2 Tjenester tilknyttet forsvarsrelaterte varer

Tjenester som er tilknyttet forsvarsrelaterte varer, og som utgjør en vesentlig forutsetning for varens utvikling, produksjon, vedlikehold eller bruk, følger de samme retningslinjer som ved eksportlisens for selve produktet.

8.3 Andre tjenester

Tjenester som ikke er konkret knyttet til en vare, men som vedrører militær planlegging, bør tiltales til land i gruppene 1 og 2 og nektes til land i gruppe 4. Innvilgelse til land i gruppe 3 må vurderes konkret med utgangspunkt i tjenestens antatte militære og mulige politiske virkning.

9. Samarbeids- og utviklingsprosjekter

9.1 Prosjekt godkjent av norske forsvarsmyndigheter

Eksport av varer, tjenester og teknologi til land Norge har samarbeidsavtaler med skal tillates dersom leveransen finner sted under et prosjekt som er godkjent av norske forsvarsmyndigheter med det hovedsiktemål å ivareta samarbeidslandenes egne forsvarsbehov. Dersom det ferdige produkt ikke fremstår som norsk, kan det reeksporteres etter samarbeidslandets eksportkontrollregler.

9.2 Produkt med flernasjonal identitet

Ved samarbeidsprosjekter som er av en slik art at det ferdige produkt fremstår med flernasjonal identitet, kan produksjonslandets eksportkontrollregler legges til grunn ved eksport til tredjeland. I forbindelse med godkjenningen av samarbeidsprosjektet skal eksportvilkårene for det ferdige produkt til tredjeland avtales mellom samarbeidslandenes myndigheter.

10. Prosedyreregler

10.1 Saksbehandlingstid

Søknader som omfattes av retningslinjene, bør være ferdigbehandlet av Utenriksdepartementet senest innen 12 uker når det gjelder kategori A-produkter og senest innen 6 uker for øvrige søknader.

10.2 Foreleggelse for Regjeringen

Dersom søknaden om eksport berører viktige forsvarsspørsmål eller materiellsamarbeid med andre land, eller næringsinteresser, skal forelegges Regjeringen på egnede måte.

10.3 Tekniske sakkyndige

Ved vurdering av tekniske sider og bruksområde for produkt, teknologi, data-pakke eller tjeneste konsulteres om nødvendig Forsvarsdepartementet ved Forsvarets forskningsinstitutt.

Vedlegg A²

Kriterium 1

Respekt for medlemsstatenes internasjonale forpliktelser, særlig sanksjoner som er vedtatt av FNs sikkerhetsråd eller av Den europeiske union, avtaler om ikke-spredning og andre emner samt andre internasjonale forpliktelser

Eksportlisens skal ikke utstedes dersom dette er uforenlig med blant annet:

- medlemsstatenes internasjonale forpliktelser og deres plikt til å overholde våpenblokadene innført av De forente nasjoner (FN), Den europeiske union (EU) og Organisasjonen for sikkerhet og samarbeid i Europa (OSSE),
- medlemsstatenes forpliktelser etter avtalen om ikke-spredning av kjernefysiske våpen, konvensjonen om biologiske våpen og toksin-våpen og konvensjonen om kjemiske våpen,
- medlemsstatenes forpliktelse til å avstå fra å eksportere enhver form for antipersonell-miner.
- medlemsstatenes forpliktelser innenfor rammen av Australiagruppen, kontrollregimet for rakettvåpenteknologi, Zangger-komiteen, gruppen av leverandører av kjernefysisk materiale, Wassenaarsamarbeidet og Haag-atferdskodeksen mot spredning av ballistiske raketter (HCOC).

Kriterium 2

Respekt for menneskerettighetene og internasjonal humanitærrett i den endelige bestemmelsesstaten

Medlemsstatene skal vurdere mottakerstatens holdninger til relevante prinsipper som er nedfelt i internasjonale menneskerettsinstrumenter, og skal deretter:

- avstå fra å utstede eksportlisens når det åpenbart er fare for at den militære teknologien eller det militære utstyret som skal eksporteres, kan bli brukt til intern undertrykking,
- i hvert enkelt tilfelle utøve særlig forsiktighet og ta hensyn til hvilken type militær teknologi eller militært utstyr det gjelder, når de utsteder lisens til land der kompetente organer i FN, Europarådet eller EU har konstatert alvorlige brudd på menneskerettighetene.

Teknologi eller utstyr som kan brukes til intern undertrykking, skal i denne forbindelse omfatte blant annet slik teknologi eller slikt utstyr, eller tilsvarende teknologi eller utstyr, som det er godtgjort at den påtenkte sluttbrukeren har anvendt til intern undertrykking, eller teknologi eller utstyr som det er grunn til å tro vil bli anvendt til andre formål eller viderelevert til en annen sluttbruker enn angitt, og bli brukt til intern undertrykking. I tråd med artikkel 1 i denne felles holdning skal det vurderes nøye hvilken type teknologi eller utstyr det dreier seg om, særlig om teknologien eller utstyret er ment for nasjonale sikkerhetsformål. Intern undertrykking omfatter blant annet tortur og annen grusom, umenneskelig eller nedverdiggende behandling eller straff, summariske eller vilkårlige henrettelser, forsvinninger, vilkårlig frihetsberøvelse og andre alvorlige brudd på menneskerettighetene og de grunnleggende friheter, som angitt i relevante internasjonale menneskerettsinstrumenter, herunder Verdenserklæringen om menneskerettighetene og den internasjonale konvensjon om sivile og politiske rettigheter.

Medlemsstatene skal vurdere mottakerstatens holdninger til relevante prinsipper som er nedfelt i internasjonale humanitærrettsinstrumenter, og skal deretter:

- avstå fra å utstede eksportlisens når det åpenbart er fare for at den militære teknologien eller det militære utstyret som skal eksporteres, kan bli brukt til å begå alvorlige brudd på internasjonal humanitærrett.

Kriterium 3

Den innenrikspolitiske situasjonen i den endelige bestemmelsesstaten som følge av eksisterende motsetninger eller væpnede konflikter

Medlemsstatene skal avstå fra å utstede eksportlisens som vil kunne fremprovosere eller forlenge væpnede konflikter eller forverre eksisterende motsetninger eller konflikter i den endelige bestemmelsesstaten.

² Tatt inn ved endring av retningslinjene 20.mai 2009

*Kriterium 4**Bevaring av regional fred, sikkerhet og stabilitet*

Medlemsstatene skal avstå fra å utstede eksportlisens når det åpenbart er fare for at den påtenkte mottakeren vil bruke den militære teknologien eller det militære utstyret som skal eksporteres, til å angripe en annen stat eller til å tvinge gjennom territorialkrav med makt.

Ved vurderingen av denne risikoen skal medlemsstatene ta hensyn til blant annet følgende:

- a) om det pågår, eller om det er sannsynlig at det kan oppstå, en væpnet konflikt mellom mottakerstaten og et annet land,
- b) om det foreligger territorialkrav mot et naboland som mottakerstaten tidligere har forsøkt eller truet med å tvinge gjennom med makt,
- c) om det er sannsynlig at den militære teknologien eller det militære utstyret vil bli brukt til andre formål enn legitime nasjonale sikkerhets- og forsvarsoppgaver i mottakerstaten,
- d) at det er nødvendig å unngå å påvirke den regionale stabiliteten negativt i vesentlig grad.

*Kriterium 5**Den nasjonale sikkerheten i medlemsstatene og i territorier der de eksterne forbindelser er en medlemsstats ansvar, samt den nasjonale sikkerheten i vennligsinne og allierte land*

Medlemsstatene skal ta hensyn til:

- a) hvilken virkning den militære teknologien eller det militære utstyret som skal eksporteres, kan ha på deres egne, på andre medlemsstats og på vennligsinne og allierte lands forsvars- og sikkerhetsinteresser, samtidig som de erkjenner at dette forhold ikke må berøre hensynet til kriteriet om respekt for menneskerettighetene eller kriteriet om regional fred, sikkerhet og stabilitet,
- b) risikoen for at den militære teknologien eller det militære utstyret som skal eksporteres, kan bli brukt mot deres egne eller andre medlemsstats styrker og mot styrkene til vennligsinne og allierte land.

*Kriterium 6**Kjøperlandets atferd overfor verdenssamfunnet, særlig med hensyn til landets holdning til terrorisme, hvilke allianser det har inngått, og respekten for folkeretten*

Medlemsstatene skal ta hensyn til blant annet kjøperlandets historikk når det gjelder:

- a) støtte eller oppfordring til terrorisme og internasjonal organisert kriminalitet.
- b) overholdelse av internasjonale forpliktelser, særlig om å avstå fra maktbruk, og av internasjonal humanitærrett.
- c) forpliktelse om ikkespredning og andre former for rustningskontroll og nedrustning, særlig med hensyn til undertegning, ratifisering og gjennomføring av relevante konvensjoner om rustningskontroll og nedrustning nevnt i kriterium 1 bokstav b).

*Kriterium 7**Risiko for at den militære teknologien eller det militære utstyret skal bli ulovlig omsatt i kjøperlandet eller reeksportert på ugunstige vilkår*

Ved vurderingen av hvilken virkning den militære teknologien eller det militære utstyret som skal eksporteres, kan ha på mottakerstaten, og av risikoen for at teknologien eller utstyret kan bli viderelevert til en uønsket sluttbruker eller bli anvendt til et uønsket formål, skal det tas hensyn til følgende:

- a) mottakerstatens legitime forsvars- og sikkerhetsinteresser, også i tilknytning til eventuell deltakelse i FNs og andre fredsbevarende operasjoner,
- b) mottakerstatens tekniske evne til å bruke teknologien eller utstyret,
- c) mottakerstatens evne til å gjennomføre effektiv eksportkontroll,
- d) risikoen for at teknologien eller utstyret vil bli reeksportert til uønskede bestemmelsessteder, og mottakerstatens historikk med hensyn til å overholde bestemmelser om reeksport eller innhente samtykke før reeksport som den eksporterende medlemsstaten finner det nødvendig å pålegge,
- e) risikoen for at teknologien eller skal bli viderelevert til terrororganisasjoner eller frittstående terrorister,
- f) risikoen for teknologiervervelse gjennom ulovlig kopiering av produkter («reverse engineering») eller utilsiktet teknologioverføring.

*Kriterium 8**Forenlighet mellom eksporten av militær teknologi eller militært utstyr og mottakerlandets økonomiske og tekniske evne, samtidig som det tas hensyn til at det er ønskelig at stater kan dekke sine legitime sikkerhets- og forsvarsbehov med minst mulig innsats av menneskelige og økonomiske ressurser til våpen*

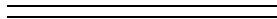
Medlemsstatene skal på bakgrunn av opplysninger fra relevante kilder, som rapporter fra FNs utviklingsprogram (UNDP), Verdensbanken, Det internasjonale valutafond (IMF) og Organisasjonen for økonomisk samarbeid og utvikling (OECD), vurdere om den planlagte eksporten i betydelig grad vil hindre en bærekraftig utvikling i mottakerstaten. De skal i denne forbindelse vurdere den forholdsmessige størrelsen på mottakerstatens militære og sosiale utgifter, idet de tar hensyn også til eventuell bilateral bistand eller bistand fra EU.

Vedlegg B – ATT artikkel 6 og artikkel 7

Artikkel 6 omfatter overførsler som er forbudt under avtalen. Dette innbefatter overførsler som medfører brudd på sanksjoner vedtatt av FNs sikkerhetsråd, herunder våpenembargoer, statenes øvrige traktatforpliktelser samt overførsler av våpen som eksportørstaten har kunnskap om at

vil kunne bli brukt til å begå folkemord, forbrytelser mot menneskeheten eller krigsforbrytelser. Artikkel 6 innebærer også at våpen, ammunisjon og deler og komponenter som eksporteres, skal tilfredsstillende kravene som stilles til krigføringsmidler i den humanitære folkeretten.

Artikkel 7 omhandler betingelser og kriterier for eksport av våpen og varer under avtalen. Kriteriene er knyttet til en forhåndsvurdering av mulige konsekvenser for fred og sikkerhet og risiko for brudd på internasjonale menneskerettigheter, internasjonal humanitærrett, internasjonale regler om terrorisme og regler om transnasjonal organisert kriminalitet. Hvis det er *overveiende* sannsynlig at slike negative konsekvenser kan inntreffe, skal eksporttillatelse ikke gis. Eksportørstaten skal i sin forhåndsvurdering også ta hensyn til risikoen for at våpeneksporten kan bli brukt til å gjennomføre alvorlig kjønnsbasert vold eller vold mot kvinner og barn.

Bestilling av publikasjoner

Departementenes sikkerhets- og serviceorganisasjon

www.publikasjoner.dep.no

Telefon: 22 24 00 00

Publikasjonene er også tilgjengelige på

www.regjeringen.no

Forsidebilde: Getty Images.

Trykk: Departementenes sikkerhets- og
serviceorganisasjon – 06/2020

